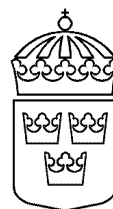

Riksdagens protokoll

2000/01:55

Onsdagen den 24 januari

Protokoll
2000/01:55

Kl. 9.00 – 17.27

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 18 januari.

2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2000/01:64 Förslag till rådsförordningar som rör de yttersta randområdena KOM (2000) 774 till näringsutskottet

2000/01:65 Lägesrapport om uppföljningen av rådets slutsatser om turism och sysselsättning KOM (2000) 696 till näringsutskottet

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2000/01:K3 och K4 till konstitutionsutskottet

2000/01:MJ5–MJ9 till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:Bo8 till bostadsutskottet

2000/01:Fi11–Fi14 till finansutskottet

2000/01:Fö12–Fö16 till försvarsutskottet

2000/01:Fö7–Fö11 till försvarsutskottet

4 § Yttrande- och tryckfrihetsfrågor

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU9

Yttrande- och tryckfrihetsfrågor.

Anf. 1 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar, som titeln säger, yttrande- och tryckfrihetsfrågor. Upphovet är ett stort antal motioner från de senaste allmänna motionsperioderna. Motionerna behandlar för vår de-

mokrati så viktiga frågor som våldsskildringar, religionsinskränkningar, pornografi och hets mot folkgrupp. I de allra flesta frågor står vi moderater bakom majoriteten i utskottet, men i två fall reserverar vi oss. Det gäller dels etableringsfrihet, dels jurysystemet, och jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 4. Självklart står jag också bakom reservation 9, men för tids vinnande nöjer jag mig med den förstnämnda.

I reservation 4 begär vi ett tillkännagivande om etableringsfrihetens betydelse för tryck- och yttrandefriheten. Vi pekar på pressfrihetens självklara tradition i Sverige och vikten av att massmedierna är fria och oberoende av den offentliga makten. Riksdag och regering bör inskränka sin uppgift till att upprätta ett brett och stabilt ramverk som säkerställer det fria ordet, som skyddar den personliga integriteten och som får marknadsekonomin att fungera.

Staten ska verka för etableringsfrihet så långt tekniken förmår, och det är väsentligt att var och en behandlas likvärdigt inom ramen för tillgängliga frekvenser eller kanaler. Det ska vara läsaren, lyssnaren, tittaren eller användaren som genom sitt val avgör vilka medier som ska ha förutsättningar att distribueras och lyckas. Det kan inte vara och får inte vara politiskt grundat godtycke som avgör mediernas utveckling.

Etableringsfrihet är det bästa sättet att motverka mediekoncentration. Då uppnår man mångfald på publikens och samhällets villkor, och det är inte minst viktigt för ett vitalt kultursamhälle. Detta kommer att leda till att teknikens utveckling kommer att ske utifrån de enskilda människornas behov och intresse, och det i sin tur innebär att gränserna mellan olika medier luckras upp, och de lagar och regler som är teknikbundna kommer att bli otidsenliga.

Vi menar att den nya tidens medier ska stå oberoende från stat och kommun, som jag sade. Staten ska inte genom politiska beslut eller godtycke avgöra vem eller vilka som ska få sända vad eller vilket. Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Anf. 2 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Frågan om yttrande- och tryckfriheten är utomordentligt viktig i vårt land, och vi har ju vunnit stora framgångar.

I går såg jag när man avtäckte en staty till Lars Johan Hiertas minne. Det är en av dem som har kämpat. Det är 200 år sedan han föddes. Jag måste säga att det är bra att frågan aktualiseras om yttrande- och tryckfriheten och den kamp som har bedrivits genom generationer för den.

Det är riktigt som Inger René säger att det ska vara stor frihet när det gäller etablering på området. Staten har dock ett ansvar för att motverka tendenser till monopolbildning, till att mediemoguler lägger beslag på möjligheterna att sprida ordet och vi därför får ensidighet och likriktning.

Fru talman! Jag har framför allt begärt ordet med anledning av två reservationer som jag inte yrkar bifall till, som vi i Vänsterpartiet har i det här betänkandet. Traditionen bjuder ju att man inte reserverar sig när det pågår utredningar eller när frågor bereds. Men vi har ändå velat lyfta fram ett par yttrandefrihetsfrågor som är av utomordentligt stor vikt. Vi vill dock inte, när beredning pågår, ge riksdagen möjlighet att säga nej till de här reservationerna. Därför yrkar vi inte bifall till dem. Vi kommer att följa dem hårt.

Det gäller yttrandefriheten på våra arbetsplatser. På det radikala 70-talet spelade jag flöjt i en politisk sånggrupp och skrev en vistext till den gamla folkmusikmelodin Jämtländsk brudmarsch. Ett par strofer i denna text lät så här:

De som på jobben protesterar, strejkar, ordnar möten och organiseras kan sparkas, ställas utan jobb och bli svartlistade. Att mötas och yttra oss fritt får förresten vi bara på fritiden och semestern.

Tyvärr, fru talman, ligger det ganska mycket i detta. Om man går igenom JO:s ämbetsberättelser under de senaste åren finner man massor av anmärkningar på kommuner, landsting och myndigheter därför att de har gjort övergrepp mot personal som har utnyttjat sina lagenliga rättigheter. Det gäller t.ex. informationsfrihet eller meddelarfrihet gentemot pressen. När det dyker upp kontroversiella saker i en myndighet eller i en förvaltning säger man till personalen: Det är jag som talar med pressen, och ni får inte prata med journalister osv. Vi har sett demonstrationer mot detta förtryck i nedskärningarnas tecken där människor ofta framträder med påsar på huvudet därför att de inte vågar framföra sina åsikter på grund av rädsla för repressalier på jobben.

Motsvarande förtryck och inskränkningar förekommer också gentemot de anställda på de privata arbetsplatserna, även om frimodigheten ibland kanske t.o.m. har varit större på den privata arbetsmarknaden.

Det är givet att det här munkavleriet på människor på deras arbetsplatser måste bort. Vi måste få en yttrandefrihet som gäller totalt. Det betyder inte att människor ska vara illojala i den meningen att de knäcker affärshemligheter eller liknande för de företag de jobbar på. Det är inte avsikten. Däremot ska man kunna tala om missförhållanden och kunna föra ett frimodigt samtal om utvecklingen i arbetslivet, på arbetslivet och kring arbetslivet.

Det är därför mycket vällovligt att man har startat kampanjen Öppna Sverige. Vi kan dock se att det än så länge är ganska modesta försök. Det kommer att ordnas seminarier i olika delar av landet – ett i mars, tre i april och ett i maj – där man tar upp de här frågorna. Vi får följa utvecklingen och se om man kan gå vidare. Framför allt behövs det en rikstäckande, ordentlig information som inte minst vänder sig till de anställda, där man ordentligt får reda på vad som är ens rätt – och också egentligen ens skyldighet. Därest det är missförhållanden ska man också kunna tala om det för en fri och kritisk press.

Vi vill också att den här meddelarfriheten ska vidgas och även gälla inom den privata sektorn. Nu har Demokratiutredningen föreslagit detta, och det förslaget bereds för närvarande. Vi tycker att det är utomordentligt bra. Frågan har varit uppe ett flertal gånger, men man har inte riktigt vågat komma till skott eftersom det naturligtvis finns ett motstånd mot detta från makthavarna inom det privata näringslivet. Vi tror dock att detta är bra för att utveckla demokrati och inflytande också på våra arbetsplatser.

Därför, fru talman, är detta utomordentligt viktiga frågor. Vi har reserverat oss för att med kraft understryka att vi kommer att följa utvecklingen på de här områdena och verkligen arbeta för att goda intentioner också ska förverkligas och materialiseras i förslag, åtgärder och kraft att hävda de anställdas rätt till yttrandefrihet.

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

Anf. 3 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Centerpartiet har föreslagit ett stort antal åtgärder för att stärka yttrandefriheten, offentligheten och den personliga integriteten, vilket är tre omistliga värden för den svenska demokratin. Människors möjlighet att vara aktiva medborgare är beroende av alla dessa tre faktorer. Man behöver kunna granska makthavarna, varför offentlighetsprincipen måste värnas. Man måste ha rätt att kritisera, ifrågasätta och diskutera, vilket kräver ett starkt skydd för yttrandefriheten, också för kontroversiella åtgärder eller påståenden. Man måste ha en inre trygghet och veta att man inte riskerar sin värdighet och sin personliga sfär genom att engagera sig som medborgare, något som förutsätter ett starkt skydd för den personliga integriteten.

För humanismen är varje människa ett mål, inte ett medel. Det yttersta målet är att ge förutsättningar för varje människa att växa och eftersträva självförverkligande.

Fru talman! I den här propositionen berörs stora delar av det som är avgörande för yttrande- och tryckfriheten. Centerpartiet har ställt sig bakom den största delen av majoritetstexterna. Centern har en reservation, men jag kommer inte att yrka bifall till den i dag.

Fru talman! Alltför ofta hävdas att vi måste inskränka yttrandefriheten och offentlighetsprincipen för att värna enskildas integritet. Paradoxalt nog är det ofta samma intressenter som i andra sammanhang inte är särskilt intresserade av att värna integritetsskyddet. Centerpartiet menar att dessa tre värden – yttrandefrihet, offentlighet och integritet – är väldigt intimt förknippade. Människor som värnar det fria ordet värnar vanligen också människors rätt till integritet.

Fru talman! För att vi ska kunna värna människors värdighet och möjligheter att agera som medborgare måste de tre värdena förenas och stärkas. Det är också ett grundläggande krav för ett demokratiskt statskick. Vi behöver offentlighet för att granska de styrande, yttrandefrihet för att kritisera missförhållanden och föra fram alternativ samt skydd för vår integritet för att våga delta i en offentlig debatt utan att riskera att förlora värdigheten och den inre tryggheten. Mycket av detta tog också Kenneth Kvist upp i sitt anförande.

Fru talman! Centerpartiet eftersträvar att utöka den reella yttrandefriheten, vars och ens möjligheter att göra sig hörd och få uttrycka sina åsikter. Främst handlar det om att ta vara på de möjligheter som de nya medierna har, främst distribuerade via Internet. Det fria ordet är emellertid inte skyddat på individuell nivå av yttrandefrihets- och tryckfrihetsgrundlagarna, som i stället tar fasta på de etablerade aktörerna. Bl.a. detta förhållande har gjort det möjligt att inskränka yttrandefriheten på Internet med personuppgiftslagen och BBS-lagen.

Även om möjligheten att yttra sig inte innebär att alla har samma faktiska möjligheter att göra sig hörda och vinna gehör för sina åsikter är det angeläget att skydda individers fria ord. Möjligheten att individualisera yttrandefriheten genom att utsträcka skyddet för det fria ordet till enskilda individer bör därför prövas. Det är det som Centerpartiets reservation innebär.

Jag stannar dock här, fru talman. Jag tackar för ordet och yrkar inte bifall till reservationen.

Fru talman! Detta ärende på dagordningen, yttrande- och tryckfrihetsfrågor, rör några av de verkligt fundamentala frågorna i en demokrati. På en mängd av de områden som tas upp i motionerna pågår det utredningar av olika slag. Det gäller många viktiga frågor, bl.a. frågan om yttrandefriheten för anställda.

Folkpartiet har i det här betänkandet valt att reservera sig på två punkter som rör grundläggande principer i vårt samhälle. Den ena handlar om etableringsfriheten för medier, den andra om önskemålet att få bort förhandscensur där sådan fortfarande finns kvar. Jag vill i det sammanhanget yrka bifall till vår och moderaternas reservation om just etableringsfrihet för medier, reservation nr 4.

Det är förstås fullständigt grundläggande för yttrande- och tryckfriheten att det finns möjligheter till etableringsfrihet, dvs. att de som vill pröva att nå allmänheten med sina produkter ska kunna göra det i en så fri konkurrens som möjligt. Det kan på några områden finnas tekniska hinder som inte gäller exempelvis boktryckarkonsten, t.ex. möjligheten att använda olika frekvenser i etern. I den mån det finns tekniska hinder måste de naturligtvis på något sätt beaktas och hanteras, men i övrigt måste enligt vår uppfattning så fullständig etableringsfrihet som möjligt gälla.

På den här punkten finns det dock andra funderingar och andra planer. Mediekoncentrationskommittén lade våren 1999 fram ett betänkande och fullgjorde då det uppdrag man fått i direktiven från regeringen, nämligen att föreslå ändringar som skulle göra det möjligt att få någon form av politisk prövning i avsikt att undvika s.k. mediekoncentration. Kommittén föreslog också ändringar i både tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen samt en särskild mediekoncentrationslag. Detta betänkande har nu varit ute på remiss, och regeringen har framfört att det ska komma att bli föremål för förslag till lagstiftning, dvs. förändringar i våra grundlagar. Förslagen avses tydligen komma till hösten i år.

Vi i Folkpartiet tror för vår del att det här är ett mycket farligt medel. Det är ett medel som innebär att vi släpper fram en politisk kontroll och bedömning av när man tycker att en olämplig koncentration har uppnåtts, i syfte att i vissa fall – för det är förstås syftet – inskränka etableringsfriheten. Med tanke på hur pass farligt medlet är tycker jag att det är uppenbart att det är mycket osäkra vinster, om ens några, det är fråga om. Den balansgång, eller brist på balansgång, i den här frågan som regeringen har gjort, och som flera övriga partier vill avvakta regeringens förslag innan man tar ställning till, tycker vi är en mycket konstig avvägning mellan detta farliga medel å ena sidan och de mycket osäkra vinsterna å den andra.

Fru talman! Den andra frågan jag tänkte ta upp är den kvarvarande förhandscensuren i vårt land, dvs. den vi har för filmer och videogram som ska visas offentligt.

Kampen mot förhandscensur har varit lång och hård. Någon av de tidigare talarna i dag nämnde Lars Johan Hierta och återinvigningen av hans staty på en bättre plats än den haft under de senaste decennierna. Det är väl lämpligt, tycker jag, att så många som möjligt hyllar Lars Johan Hierta. På de flesta punkter har han fått rätt i den meningen att vi som tur är inte har förhandscensur av tryckta produkter i vårt land längre.

Däremot har vi som nämnts kvar det för filmer och videogram som ska visas offentligt.

Det torde i dag i vårt land råda stor enighet om att det krävs mycket starka skäl om man på något område ska ha förhandscensur. Frågan är förstas om de här mycket starka skälen finns.

Frågan utreddes i början av 90-talet av det s.k. Våldsskildringsrådet. Man gav ut ett betänkande våren 1993 som i huvudpunkten överensstämde med det vi i Folkpartiet har drivit ett antal år, nämligen att vuxencensuren skulle tas bort och att man i det sammanhanget skulle införa en ny och högre åldersgräns på 18 år för de allra värsta produkterna.

På den här punkten har såvitt jag förstår samtliga övriga partier landat på en annan bedömning. På den här punkten säger man, glädjande förstås, att man vidhåller utskottets uppfattning att medievåldet ska angripas främst genom information och frivilliga åtgärder, inte i första hand genom förbudslagstiftning och censuratgärder.

Sedan fortsätter man med det som såvitt jag förstår är det enda skäl som åberopas av utskottet i övrigt för denna främmande fågel i det svenska samhället, förhandscensuren: "Den förhandsgranskning som sker i dag av filmer och videogram har sannolikt en viss återhållande effekt på utbudet av våldsskildringar."

Det man kan fråga sig är förstas om denna bedömning uppfyller rimliga krav på att man har starka skäl för att ha förhandscensur i ett samhälle.

Vi har för vår del reserverat oss på den här punkten och utvecklat vår syn, som innebär att vi inte heller på det här området ska bibehålla förhandscensur för vuxna, utan vi ska se till att vi får en liknande ordning på den punkten som vi har för övriga medier.

Anf. 5 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det finns mycket tänkvärt i det Bo Könberg säger. En lagstiftning som ska förhindra koncentration på medieområdet är naturligtvis utomordentligt grannlaga. Man kan kanske säga att det är ett farligt instrument.

Men tendenser på området visar att det också kan vara ett nödvändigt instrument. Det är klart att det inte är bra om de olika mediekanaler som finns utsätts för monopolbildning, så att det är få ägare eller alldeles likformiga ägare som helt dominerar och därmed styr in utbudet i en och samma fälla. Då riskerar vi att mista mångfald, att mista bredd i åsikter i det offentliga samtalet, att drabbas av massmediemörker i form av förytligande och fördumning.

Annars tycker jag att de varningar som Bo Könberg reser ska tas på allvar vid utarbetandet av de här förslagen. Men vi måste ändå pröva detta utomordentligt konstruktivt, därför att jag tror att det tyvärr är nödvändigt.

Det är egentligen samma sak med förhandsgranskningen av film. Tills vidare tror jag att den måste finnas kvar, därför att vi har så många företag som ägnar sig åt spekulationer i våldsskildringar. Det gör att samhället på något sätt ändå måste försöka motverka detta. Det är tråkigt att det behövs, men än så länge finns det ingen annan metod. Branschen visar ju inte några tendenser till återhållsamhet när det gäller spekulationer i våldsskildringar.

Anf. 6 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag uppfattade det som att Kenneth Kvist och jag är överens om att det är ett farligt instrument. Jag uppfattade att han i sitt inlägg just pekade på att det finns risker med detta.

Det behövs inte så väldigt mycket fantasi – Kenneth Kvist har det, men jag tänker på övriga intresserade människor i vårt land – för att inse riskerna. Det räcker t.o.m. nästan att läsa själva det förslag som har kommit från utredningen, och som finns återgivet i betänkandet på s. 21, för att inse att paragrafer av den typen mycket väl kan missbrukas, speciellt i onda tider. Vi skriver ju grundlagarna för att de ska kunna skydda också i onda tider.

Jag hoppas att Kenneth Kvist och andra den dagen till hösten då regeringens sannolikt sänder över sitt förslag mycket noga granskar både riskerna och vad man hoppas uppnå. Jag delar ju inte, som framgick av mitt förra inlägg, den bedömning som innebär att det här skulle vara ett bra medel för att begränsa tendenser till monopol och koncentration.

Vi tycker bägge två, Kenneth Kvist och jag, illa om den typen av tendenser. Frågan är om inte etableringsfrihet är det bästa sättet att hindra detta. Den innehåller inte de faror som det här instrumentet innebär.

Till sist till frågan om förhandscensuren. Jag noterade att Kenneth Kvist i sitt inlägg bara nämnde att det tills vidare inte fanns någonting att göra. Sanningen är väl att det kommer att finnas risker för att människor spekulerar i en mängd otureliga saker. Frågan är då: Ska detta motverkas genom att staten anställer censorer som går igenom materialet eller ska vi anta det förslag som lades fram för några år sedan, nämligen att avskaffa förhandsgranskning för vuxna och införa en ny 18-årsgräns? Vi liberaler har landat på den senare ståndpunkten.

Anf. 7 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är utomordentligt viktigt att slå vakt om etableringsfriheten på medieområdet. Det är därför som koncentrationstendenser måste motverkas. Det är klart att om det under frihetens namn uppstår mäktiga monopolbildningar, som därmed så att säga lägger beslag på finansieringskällorna, t.ex. annonsmarknaden, i sina medier, har andra medier inte en chans att etablera sig. Det är klart att det måste till en styrning, inte för att begränsa vår möjlighet att få mångfald och etableringsfrihet, utan just därför att vi ska värna etableringsfriheten. Det måste vara avsikten med att man försöker skapa sig instrument för att motverka massmediell koncentration.

Det fortsatta arbetet får visa om man lyckas komma med bra och kloka lösningar utifrån de utredningsförslag som finns. Vi får följa det kritiskt, både Bo Könberg och jag.

Anf. 8 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Att min inställning är och kommer att vara kritisk är väl uppenbart. Det gläder mig att det finns andra, som Kenneth Kvist, som lovar att följa ärendet kritiskt.

Jag tycker, som jag antydde i mitt förra inlägg, att bara det refererat som man kan läsa i utskottsbetänkandet av det som utredningen efter mycket grubblande kom fram till är så pass oroväckande och att det är uppenbart att detta i onda tider mycket väl kommer att kunna användas

på ett sätt som ingen i denna kammare önskar. Jag kan rekommendera Kenneth Kvist att än en gång läsa om det som står överst på s. 21 och grubbla på om detta verkligen är ett instrument som bör sättas i makthavarnas händer i goda och i onda tider.

Anf. 9 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det som jag tycker är viktigast i det här betänkandet handlar om de utsatta grupperna och hur de ska få en röst och om hur barnen ska kunna skyddas i den värld som blir alltmer kommersialiserad och framför allt hänsynslös gentemot barnen.

Miljöpartiet har väckt både partimotioner och motioner tillsammans med andra partier, vilket redovisas i det här betänkandet.

När det gäller yttrandefriheten har vi en motion som handlar om kunskapen om friheten och ansvaret vad gäller yttrandefriheten. Vi tycker att det här samhället måste få mycket mer av den varan. Vi måste öka kunskapen helt enkelt.

Kenneth Kvist var inne på frågan om munkavlen i arbetslivet. Det är alldeles riktigt att här finns viktiga yttre och inre gränser för oss människor, det finns förbud och det finns rädslor. Det är oerhört viktigt att även det privata näringslivet ges sådana regler att människor inte behöver känna rädsla. Den ökade kunskap som vi kräver har blivit delvis tillgodosedd med den pågående utredning och den kampanj, Öppna Sverige, som kommer att koncentreras under våren. Vi ställer också upp på Demokratiutredningens förslag om att meddelarskyddet också ska gälla privatanställda.

Sverige ligger långt framme i frågan internationellt sett. Men det finns gränser att dra, rimlighetsgränser, dvs. det medmänskliga ansvar som vi måste ta.

Vi har ett stort problem framför oss med Internet och det våld, den rasism och den pornografi som utvecklas där. Det är en utveckling som går med en rasande fart och som är svår att styra. Många tycker att detta ska självregleras. EU har avsatt 25 miljoner euro under fyra år för att utveckla filtreringsverktygen, *hot lines*. Frågan är om det räcker. Jag har själv väckt en motion om en Internetombudsman. Jag menar att föräldrar och barn måste ha möjlighet att få det stöd och den hjälp som behövs för att framför allt barnen ska slippa utsättas för det som de är försvarslösa mot, nämligen det våld och den pornografi som härjar på nätet. Det gäller att kvalitetssäkra Internetanvändningen.

Det finns utredningar på området som har blivit färdiga, t.ex. Offentlighets- och sekretesskommittén och Mediegrundlagsutredningen. Frågan är om vi kan hitta verktygen om vi inte inrättar en myndighet för detta. Det går så rasande fort att det gäller att hela tiden anpassa den lagstiftning som finns och att framför allt ligga före.

En annan fråga i betänkandet gäller hets mot folkgrupp. Den frågan har en oerhört lång historia. Redan 1984 var man inne på att homosexuella skulle ingå i det som kallas hets mot folkgrupp i lagstiftningen, dvs. att folk skulle kunna åtalas för hets mot homosexuella. Detta tog lång tid, och först i oktober 2000 kom ett förslag från den utredning som kallas för Kommittén om straffansvar för organiserad brottslighet om att homosexuella ska ingå i brottsbalken 16 kap. 8 §. Förslaget bereds nu i regering-

en. Vi får väl utgå från att hets mot homosexuella, inbegripet bisexuella, transpersoner, kommer att ingå i lagstiftningen.

Ewa Larsson och Birger Schlaug kommer att ta upp våldsskildringar och pornografisk reklam i enskilda anföranden. Jag går inte in på de områdena.

Fru talman! Det här handlar i grund och botten om det mänskliga ansvaret och solidariteten med andra människor, att ge rimliga rättigheter åt alla människor. Men det är också fråga om att skydda barnen, som faktiskt är försvarslösa mot den vuxenvärld vi har skapat. De är försvarslösa mot alla de kränkningar de utsätts för. Därför är det viktigt att vi med allvar tittar på var vi kan sätta dessa rimliga gränser mot världen utanför.

Anf. 10 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Fru talman! Ja, KU9 är ett betänkande som rymmer många viktiga avvägningar och konflikter mellan angelägna mål. Yttrandefriheten och tryckfriheten tillhör, som har sagts så många gånger redan i kammaren, fundamenten i vårt samhälle. I en demokrati som vår ska försvaret och skyddet för dessa frågor vara starkt. Det har getts uttryck för det i debatten tidigare i dag.

Betänkandet handlar om många motioner från de allmänna motionstiderna sedan tre år tillbaka, 1999 och 2000 och en motion från 1998. Det är ett tiotal reservationer.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga motioner.

Viktiga debatter under tidigare år i området yttrande- och tryckfriheten har handlat just om det som Per Lager talade om i sitt anförande, nämligen frågan om hets mot folkgrupp, hets mot homosexuella. Motionskraven har gällt förändringar såväl i brottsbalken som i grundlagen. Frågan har varit aktuell i 15 år.

Riksdagen avslog ett par motioner i betänkandet från 1997, då med hänvisning till pågående utredningsarbete. I dag vet vi att Kommittén om straffansvar för organiserad brottslighet m.m. i sitt betänkande föreslår en utvidgning av bestämmelsen om hets mot folkgrupp, i det här fallet med benämningen hets mot homosexuella. Frågorna inom det området har nu äntligen avancerat så långt, och beredningsarbetet är i full gång. Med det kan utskottet avstyrka motionerna i det här betänkandet.

1999 års författningsutredning har att ta ställning till frågorna om stärkt grundlagsskydd för utsatta grupper. Det arbetet är inne i sitt slutskede nu.

Fru talman! Jag ska ge några korta kommentarer till några av reservationerna.

Den första är en vänsterreservation om information och yttrandefrihet. Det är en fråga som Kenneth Kvist uppehöll sig vid. Den är viktig och angelägen. Jag är den första att instämma i det som Kenneth Kvist sade, nämligen att munkavleriet måste bort.

Regeringen arbetar kraftfullt med just den frågan. Kampanjen Öppna Sverige, som vi hänvisar till i betänkandet, har ju precis det syftet, nämligen att öka kunskapen och medvetenheten bland anställda och chefer i frågan. Kampanjen är brett upplagd, stat och landsting, som är stora arbetsgivare, och organisationer ska stimuleras till diskussion och kunskapsspridning. Kunskap om den svenska offentlighetslagstiftningen ska

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

nå ut på arbetsplatserna, ut bland medborgarna. Arbetet leds av ett offentlighetsråd. Dessutom har en särskild utredare getts i uppdrag att se över yttrande- och meddelarfriheten för anställda med verksamheter med anknytning till det allmänna. Utredningstiden i frågan löper ut den 1 maj i år.

Jag kan verifiera att Demokratiutredningens förslag, som har varit ute på bred remissbehandling, dessutom bereds i Regeringskansliet. I de diskussioner jag har varit med i på några ställen har frågan om anställdas yttrandefrihet väckt stort engagemang bland deltagarna. Jag utgår från att de hundratals remissvar som nu bereds kommer att få genomslag. Den frågan vill vi återkomma till.

I övrigt känns det lite grann som att den här reservationen från Vänsterpartiet är att slå in öppna dörrar, därför att vi är helt överens om upplutningen omkring och nödvändigheten av det här arbetet.

Centerpartiet anför i sin reservation om yttrandefrihet och nya medier att det fria ordet inte är skyddat på individuell nivå i yttrandefrihets- och tryckfrihetsgrundlagarna. Reservationen mynnar ut i att Offentlighets- och sekretesskommittén ska ges tilläggsdirektiv. Såvitt jag vet har den kommittén nu avslutat sitt arbete, eller är alldeles i slutet av sitt arbete.

Mediegrundlagsutredningen har haft uppdraget att analysera behovet av och förutsättningarna för en mer teknikberoende grundlagsreglering av yttrandefriheten. Det behövs säkerligen. Det har gått några år nu sedan 1992 då den trädde i kraft, och vi vet hur medier och teknik utvecklas i rasande fart i vårt samhälle.

Frågan om våldsskildringar tas upp i flera motioner och i två reservationer. Konstitutionsutskottet beskriver i KU9 ganska utförligt den lagstiftning och de bestämmelser som kringgärdar de här frågorna. I betänkandet redogörs också för Våldsskildringsrådets och Nordicoms arbete. Det handlar om kunskapsspridning, forskning, information och rådgivning. Europeiska unionens råds rekommendationer med inriktningen att följa branschens arbete med självreglering pågår för fullt.

Nu liksom vid tidigare behandling av våldsskildringsfrågorna uttalar vi att medievåldet ska angripas genom i första hand information och frivilliga åtgärder och naturligtvis också genom lagstiftning. Censuråtgärder finns. Vi har alltså obligatorisk förhandsgranskning av videogram i dag.

Den här frågan är en avvägningsfråga, som gör att vi inte heller nu är beredda att avskaffa den s.k. förhandscensuren, vuxencensuren. Precis som Bo Könberg sade har utskottet i detta betänkande och i ett tidigare betänkande yttrat att sannolikt har vuxencensuren en återhållande effekt. Det är klart att vi gör antaganden och har fromma förhoppningar – vad vet jag – men det är i alla fall en markering från samhällets sida att den utveckling som vi ser är väldigt oroande. Vi har inte funnit skäl att göra någon förändring nu.

Vi har också i vår text i ett betänkande – jag minns inte om det var i år eller i ett tidigare betänkande – uttryckt att utskottet har förståelse för diskussionen omkring vuxencensuren men inte har funnit skäl att göra någon förändring.

Vi avstyrker också förslaget till en lagstiftning om en 18-årsgräns och obligatorisk granskning av samtliga videogram, som Miljöpartiet har anfört i en reservation.

I fråga om etableringsfriheten har vi, som har sagts, hänvisat till den beredning som pågår i departementet om Mediekoncentrationsutredningens förslag. Den frågan är jag också inställd på att kritiskt följa och delta i debatten om. Där är det också en avvägning mellan mål och medel. När propositionen föreligger lär vi få återkomma till en ordentlig diskussion om det. Vi är överens om att ett fritt meningsutbyte och en allsidig belysning är det grundläggande i ett demokratiskt samhälle.

Fru talman! Frågan om kriminalisering av anspelningspornografi har diskuterats och behandlats, inte minst med anledning av Barnpornografiutredningens förslag. Riksdagen har också senare behandlat motioner om bl.a. kvinnoförnedrande pornografi och i övrigt lagändringar och diskussioner som gäller yrkanden om pornografisk reklam.

Utskottet framhåller opinionsbildningens betydelse. Det har vi nu gjort i ett par betänkanden i den här frågan. Naturligtvis ska samhället på olika sätt motverka exploaterande och kommersiell pornografi. Alla samhällsmedborgare liksom samhällsföreträdare spelar en viktig roll när det gäller attitydpåverkan. Flera utredningsarbeten pågår, och beredningsarbete pågår på departementet. Den här frågan lär likaså komma att bli ordentligt penetrerad.

Skyddet för barnen och de unga mot olämpligt programinnehåll i radio och TV utreds.

En översyn och precisering av granskningslagens censurkriterier av vad som är förråande sexuell skildring lämnades i november till kulturministern och bereds nu. Här vet vi alla vilken debatt som ägde rum i samhället med anledning av dokumentärfilmen *Shocking truth*.

Sexualbrottskommitténs betänkande kommer också strax att beredas.

Ni som har deltagit i debatten genom åren hör att argumentationen såväl för som emot blir väldigt mycket av en upprepning. Det gäller också texten i betänkandet.

Fru talman! Vid utskottets behandling av betänkandet kunde man konstatera att det pågår oerhört mycket arbete just nu omkring det här frågekomplexet och de här frågeområdena. Debatten kommer alltså att fortsätta, vilket jag tycker är oerhört bra.

Anf. 11 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är utomordentligt glädjande med de tydliga och klara markeringar mot "munkavleriet" som Barbro Hietala Nordlund gör i dag. Det är mycket bra.

Däremot delar jag naturligtvis inte värderingen att vi i reservationerna slår in öppna dörrar. Man kan då säga att det är ett uttryck, eftersom det pågår utredningsarbete och saker bör avvaktas eller att kampanjen Öppna Sverige lanserades för riksdagen i en budgetproposition som Barbro Hietala Nordlund och jag gemensamt står bakom. Men faktum är att vi genom reservationerna snarare vill fylla rummet med debatt om den här utomordentligt viktiga frågan, för att just pressa på i samma riktning som flera andra initiativ, nämligen att vi ska säkerställa offentlighetsprincip, meddelarrätt och yttrandefrihet på våra arbetsplatser. Det är det som det är utomordentligt viktigt att göra.

Vi kommer att med kraft följa det här, om vi kan göra det gemensamt för att vrida sakerna åt rätt håll. Det är inte bara bra initiativ som ska tas i den teoretiska sfären, utan det ska ske verkliga förändringar i det faktiska

livet. Innan dess är det inte vid något tillfälle att slå in öppna dörrar när man tar upp de här frågorna, utan det är att ta kamp med den verklighet som finns för många människor och som skrämmer dem till tystnad på deras jobb.

Anf. 12 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Jag respekterar den markering som Kenneth Kvist och Centerpartiet vill göra i det här avseendet. Jag kommer också att delta i den debatten och i det arbetet, därför att det är ett absolut omistligt värde i varje demokratiskt samhälle att vi har medborgare som är frimodiga och har civilkurage och som i det också har samhällets och lagstiftningens stöd. Jag tror att Kenneth Kvist och jag är oerhört överens om det.

Anf. 13 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är glädjande om så är fallet. Då ska vi med gemensamma krafter också se till att den faktiska verkligheten ändrar sig. Centerpartiet får gärna också vara med, men jag representerar Vänsterpartiet. Det var väl en felsägning i hastigheten.

Anf. 14 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt för felsägningen. Jag brukar alltid lyckas klämma in någon felsägning i mina anföranden. Jag har övat på att inte säga fel namn, men nu blev det fel parti. Jag ber om ursäkt för det.

Anf. 15 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Barbro Hietala Nordlund kommenterade bl.a. de två områden som jag hade uppe i mitt inledningsanförande. Det ena gällde förhandscensuren av film, det andra frågan om etableringsfriheten för medier.

Vad gäller förhandscensuren konstaterade Barbro Hietala Nordlund att det som har framförts som det enda skälet från konstitutionsutskottets övriga partier för att vara för att behålla den enda förhandscensur vi har i vårt land kanske var fromma förhoppningar. Jag upprepar citatet en gång till: "sannolikt en viss återhållande effekt..."

Uttalandet att det kanske är en är en from förhoppning ligger det mycket i. Den fråga som förbryllar mig är närmast att man för något så allvarligt som att ha förhandscensur i ett land inte har starkare skäl än något som liknar en from förhoppning.

Man kan säga, om man ser tillbaka på yttrande- och tryckfrihetens historia, att de som var motståndare till yttrandefrihet och tryckfrihet i andra medier på Karl XIV Johans tid eller under enväldet dessförinnan i någon mening hade skäl som det i alla fall var någon substans i. Vi liberaler har förstås jämt varit emot dem, men det fanns åtminstone någon substans i det som makthavarna och de som var för inskränkningar ville ha.

Men att år efter år, mot givna utredningsförslag under 90-talet, behålla en förhandscensur för vuxna som en from förhoppning är för vår del en konstig avvägning. Det är ju ett betänkande som handlar om yttrandefrihet och tryckfrihet.

Vad det gäller etableringsfriheten tycker jag att det är utmärkt att även Barbro i likhet med Kenneth Kvist lovar att kritiskt följa det förslag om inskränkningar i etableringsfriheten som regeringen har utlovat till hösten. Jag tror, fru talman, att den kritiska hållningen väl kommer att behövas med tanke på den inställning som landets kulturminister har till denna typ av frågor, som rör yttrandefrihet och tryckfrihet. Jag ser fram emot Barbros och andras kritiska hållning till regeringens proposition i höst.

Anf. 16 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Först vill jag kommentera det som Bo Könberg anmärker på. Han säger att vi bara hyser en from förhoppning. Det är inte hela sanningen.

Jag uttalar mig inte tvärsäkert om vuxencensuren därför att jag tror att varken Bo Könberg eller jag vet så säkert vad den har för betydelse. Sedan kan man ha ideologiska och andra skäl för att vilja slopa den. Jag tror att det är klokt att inta ett lite tveksamt förhållningssätt till den, men jag är också övertygad om grunden för vårt ställningstagande, som ju är att vuxencensuren inte tycks ha spelat ut sin roll. Utvecklingen har gått mot ökade våldstendenser. Spekulationsvåldet förefaller bli grövre och grövre. Det vore fel signal att nu, när samhällsutvecklingen är inne i ett sådant skede som den tycks vara, slopa vuxencensuren.

Jag tror att vi är många som ska följa utvecklingen och kanske också bedriva lite kunskapsinhämtning när det gäller vad det kan betyda.

Vi är övertygade i dag om att vi som verkligheten ser ut har skäl att inte ge någon annan signal.

Anf. 17 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det förslag som utredningen lade fram i början på 90-talet – det är samma förslag som vi från Folkpartiet liberalerna har hävdat – har varit en kombination av att ta bort den sista förhandscensuren i vårt land och införa någonting som vi inte har i dag, nämligen 18-årsgräns. Det skulle förstås innebära att man ser till att det är vuxencensuren som tas bort. Vi accepterar och föreslår – utredningen gjorde också det – att man har kvar censuren för barn och ungdomar.

Man kan också tänka sig att åldersgränsen för en del filmer som i dag släpps igenom för yngre ungdomar skulle kunna höjas om man får en 18-årsgräns. Nu står filmcensorererna inför att antingen införa hel censur eller släppa den för alla som har fyllt 15 år.

Jag kommer inte längre i dag, gissar jag, i denna debatt och vad gäller denna votering. Jag hoppas att Barbro och andra grubblar vidare på den frågan och inte bara slentrianmässigt en gång om året i KU upprepar att det sannolikt kanske finns en viss återhållande effekt, utan förhoppningsvis kommer vidare.

Anf. 18 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Vad beträffar slentrianmässigt upprepande av argument vill jag säga att det kan stå såväl för Bo Könbergs parti och dess företrädare som för mig.

Det ni anför om en 18-årsgräns innebär att vi får ytterligare en åldersgräns till de tre övriga åldersgränser som vi har. Vi har tidigare uttryckt,

och jag gör det återigen, att det förefaller lite omständligt och dessutom arbetskrävande. Jag tycker inte att det är något starkt argument.

Anf. 19 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 5 under mom. 12.

Vi talar mycket om den frivilliga sanering som vi vill verka för, så att mediebolag skärper sig. Hittills har denna frivillighet inte verkat fungera speciellt bra, eftersom våldet i medierna ökar hela tiden. Det verkar snarare så att det hela tiden fungerar åt andra hållet. Det blir alltför våldsamma medicinslag som barn och ungdomar tittar på.

Vi pratar om förhandsgranskning och åldersgränser. Vi tycker också från Miljöpartiets sida att man kan höja åldersgränsen till 18 år. Vi tycker att det är väldigt viktigt att behålla förhandsgranskningen för barn och ungdomar, så att vi också kan sätta riktiga åldersgränser för barn och ungdomar.

Det kanske också finns skäl att fundera över hur åldersgränserna sätts i dag. Om det är en sjuårsgräns menar man att barn under sju år kan lida allvarlig psykisk skada om de ser på filmen. Det kanske inte riktigt har gått in hos föräldrar att det är just ordet allvarlig psykisk skada som gäller, för då skulle man nog, om barnet var sju eller åtta år, fundera på var i utvecklingen barnet befinner sig. Sju år är icke en statisk ålder. Alla barn är inte lika vid sju år.

När Folkpartiet resonerar om att höja åldersgränsen borde man också tänka på en annan sak. Det är det som Barnbarometern har tagit fram nu, dvs. att barn mellan 3 och 8 år umgås i 2 timmar och 42 minuter per dag med olika former av massmedier.

Vad vi vet i dag är att barn dricker mer cocacola än mjölk. Det är inte för att det är nyttigare eller för att föräldrar har bestämt att det är nyttigare, utan det är för att reklam fungerar. Det är för att TV 3 och Kanal 5 som inte sänder från Sverige och har rätt att sända reklam riktad till barn har en massiv kampanj för cocacola. Numera vet vi alla att även jultomten dricker cocacola.

Det är klart att barn påverkas. Barn påverkas mer än vad vi äldre gör. De starkaste spåren under en människas livscykel sätts kanske innan hon är fem år. Då är det också självklart, Bo Könberg, att barn påverkas av våld på film och video.

Här, fru talman, skulle jag önska att vår kulturminister vågade vara lite tuffare i debatten om våld i medierna. I USA vågar man vara tuffare. I USA finns det presidentkandidater som går ut och säger att de går till val på att skärpa en frivillig sanering. Då är det inte lite ljummet som i Sverige, där frivilligheten bara resulterar i att det blir mer och mer våld. Då handlar det om att dra in licenser och om hot om politiska överrockar.

Det vågar inte vår kulturminister göra. Skulle hon prata om politiska överrockar vete sjutton hur medierna skulle hantera henne. Sådant kan man inte göra i Sverige. Sådant kan man göra i USA.

Men där har också utvecklingen gått mycket längre. Där finns det skyltar på vägen som säger så här: Skjut inte från vägen. Den utvecklingen vill vi inte ha i Sverige, men mängden illegala vapen ökar. Även barn har lätt att få tag på och använda dessa vapen.

Samtidigt som jag i den allmänpolitiska debatten i förra veckan stod och talade om medieutvecklingen och den våldsamma utveckling som jag inte vill ha i Sverige så skedde ett mord i Bromma gymnasium i Stockholm. Den typen av rituella mord finns att hämta från filmer.

Fru talman! Enligt Barnbarometern har TV-tittandet för barn i åldern 3–8 år inte ökat. Nivån är densamma. Men tittandet på videofilmer har ökat. Därför vill vi i Miljöpartiet också ha förhandsgranskning av och en åldersgräns på videogram. Det upplever vi som något positivt. Och vi vet att föräldrar känner trygghet när det anges en åldersgräns. På videogram som hyrs ut för enskilt tittande behövs inte någon form av förhandsgranskning, och där har föräldrar inte möjlighet att veta för vilken ålder filmen är avsedd, om de inte ser igenom hela utbudet själva, och det kanske inte alla föräldrar gör.

Fru talman! Jag skulle också vilja säga några ord om anspelningspornografi och yrka bifall till reservation 7 under mom. 13. Vi vet att Sexualbrottskommittén, som kommer att lägga fram sitt betänkande under våren, kommer att föreslå att barn i åldern 15–18 år inte längre ska kunna få posera i sexuella och utmanande sammanhang. Men det sexuella och reklamen går ibland hand i hand. Och här tycker vi från Miljöpartiets sida att man borde kunna komma åt anspelningspornografen, dvs. där vuxna människor betar sig och klär sig så att de ska se ut som barn. Här säger man från svensk sida att det inte går att avgränsa och kriminalisera. Det är för svårt. I Norge är det inte för svårt. I Norge har man infört en lagstiftning och kan på så sätt hålla ögat på gränsen mellan pornografiska bilder och reklam som i dag alltmer har kommit att likna varandra.

Till sist vill jag säga något om mediekunskap till alla lärare, inte endast till lärare i bild och form. Det är någonting som vi har drivit länge. Och innan Miljöpartiet fanns i riksdagen så fanns det andra partier som drev den frågan. Men trots det, och trots att en utredning precis har lagts fram, så har vi inte nått dit. Trots att alla barn i åldern 3–8 år umgås minst 2 timmar och 42 minuter per dag med någon form av medier har vi inte nått dit att alla lärare får mediekunskap, så att de kan hjälpa våra barn och unga att tolka sin omvärld. För ni vet väl att föräldrar talar allt färre minuter per dag med sina små.

Anf. 20 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt att Ewa Larssons kritik mot kulturministern i detta avseende är orättvis, därför att det är väl känt hur hon har skjutit ut hakan i debatten. Hon tog ju också ett initiativ för att se över censurkriterierna, där skyddet för barn är så centralt.

Jag vill kortfattat kommentera det som Ewa Larsson sade om vad man har gjort i USA. Som Ewa Larsson sade är det mycket annat som man gör i USA som vi definitivt inte vill göra här. Men vad vi vill göra här vill jag slå ett slag för med anledning av en debatt som kommer att föras här i kammaren senare i dag och som handlar om regeringens skrivelse *Barn här och nu – Redogörelse för barnpolitiken i Sverige*. Där finns ett kapitel som handlar om skyddet av barn från skadligt innehåll i medierna och som beskriver vad Sverige vill göra under ordförandeåret i form av seminarier, hur man samarbetar inom EU för att finna råd och rekommendationer för att komma åt det, allt detta i syfte att skydda barnen. Jag är glad att jag fick ta detta tillfälle att nämna någonting om den

debatt som följer senare i dag och där denna fråga också uppmärksammas.

Anf. 21 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Det var två saker som togs upp här. Den ena handlade om de utredningar som kulturministern tillsatte efter det att Miljöpartiet tog initiativet till att visa filmen *Shocking truth* och initiativet till en debatt här i kammaren om det grova sexuella våldet. Och här finns ett förslag från utredaren om att det också ska bli kriminellt att visa kränkningar av kvinnan. Och det kommer självklart vi i Miljöpartiet att yrka bifall till och hoppas att fler partier gör det här i kammaren, även Folkpartiet.

Den andra handlade om det allmänna våldet och det lite mer subtila sexuella våldet i vanliga spelfilmer och i videogram. Vi vill att kulturministern ska våga stå på sig i den frågan också. Vi säger det här från Miljöpartiets sida. Det innebär ett stöd till kulturministern att stå på sig. Vi finns bakom henne och lovar att backa upp henne. Vi vill nämligen inte ha en fortsatt utveckling mot USA. Socialdemokraterna måste ändå erkänna att trots alla goda ord och, som sades här, penetreringar, vilket för övrigt är ett sexuellt ord för mig, så måste man ju komma till resultat och beslut här i kammaren. Man kan ju inte bara prata och skriva trevliga ord.

Anf. 22 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Vi är helt överens om att bara trevliga ord inte räcker. Det behövs åtgärder av olika slag, bl.a. lagstiftning.

Jag skulle vilja ta upp en annan sak. Jag minns när vi hade debatt om den här frågan för ett par år sedan, då vi diskuterade olaga våldsskildring. Jag tror att Ewa Larsson då sade ungefär följande: När vi riksdagsledamöter ser och hör måste vi också påtala och väcka opinion och rikta oss till Granskningsnämnden. Det är ett ansvar som alla har.

Ungefär så föll Ewa Larssons ord. Detta faktum kvarstår i dag, att det ansvaret har vi, det uppdraget har vi, och det har vi gemensamt.

Anf. 23 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag sade också att många människor som i dag ser på TV tror att det finns någon form av automatisk trygghet på grund av att vi har en granskningsnämnd. Men så är det inte. Det vilar på varje enskild individ att själv slå larm till Granskningsnämnden. Det tycker jag är fel.

Från Miljöpartiets sida skulle vi vilja se något annat. Vi skulle vilja se ett våldsskildringsråd, en biografbyrå, en granskningsnämnd, ett TV-verk som var en enhet och som hade riktiga resurser och någonting att sätta emot – det skulle kosta att bryta mot de lagar som vi faktiskt har – och som gick in mera självant, så att inte allmänheten hela tiden skulle behöva göra anmälningar. Men det kan vi återkomma till i ett annat sammanhang.

Anf. 24 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Ni som lyssnar där uppe och här nere! Detta betänkande handlar om yttrandefrihet och tryckfrihetsfrågor. Det är lite fascinerande ur ett ideologiskt perspektiv att konstatera att det finns något rödgrönt bälte här och i andra länder som försvarar den reella mångfalden, medan

det finns ett liberalt bälte som accepterar reell koncentration inom medierna, vilket egentligen är ganska fascinerande. Ideologiskt borde det åtminstone för socialister vara tvärtom, att värna enfalden, och för liberaler att värna mångfalden. Men i realiteten är det tvärtom, vilket förvånar mig ibland, särskilt när jag hör dagens folktoppartister tala.

Den här debatten föranleder mig att gå tillbaka till en av liberalismens stora män, John Stuart Mill, någon som man kan lära sig väldigt mycket av för att förstå vikten av frihet – frihet att tänka, frihet att tala, frihet att skriva. Ett av Mills huvudargument för yttrandefrihet var att många idéer aldrig kommer fram om ingen får yttra dem. Hur galna idéerna än kan tyckas vara kan de innehålla något korn av verkligt geniala tankar som kan föra samhället framåt. Nya idéer är helt enkelt en förutsättning för framsteg.

I kommunistiska, nationalsocialistiska eller fascistiska stater har just maktens rädsla för idéer varit det främsta skälet till att säga nej till yttranhetsfrihet, något som innebär förstelning och till slut en brutal terror mot den egna befolkningen för att försöka försvara den stagnerade och likriktade samhällsutvecklingen.

I vårt land, i demokratin Sverige, sprider sig tystnaden på arbetsplatser. Det som i vårt land uppfattas som en grundbult för demokratin, meddelarfrihet och offentlighetsprincipen, ifrågasätts alltmer öppet och alltmer hysteriskt inom EU. Det vi uppfattar i vårt land med den historia vi har som effektivt i samhället, nämligen meddelarfrihet, uppfattas inom EU-kulturen som ett hot mot effektiviteten.

Det John Stuart Mill talade om var främst individens frihet, individens frihet att tänka, tala och yttra sig på olika sätt, inte i första hand företags, reklambyråers eller transnationella kommersiella intressens frihet. Det var individens frihet, individens rätt att yttra sig, individens rätt att skriva, individens rätt att tala och tänka fritt.

Jag är inte alldeles övertygad om att John Stuart Mill skulle anse att det låg inom yttrandefrihetens ram att acceptera t.ex. TV-spel som går ut på att våldta så många kvinnor som möjligt så fort som möjligt. Jag tror inte det. Rätta mig om jag har fel, Bo Könberg. Även John Stuart Mill menade att det måste finnas spelregler också när det gäller yttrandefriheten, det är någonting som man ofta glömmer från liberalt håll i dag. Jag anser att det är viktigt att ha det klart för sig.

Många i dag, en majoritet, anser att det är helt rimligt och förenligt med den yttrandefrihet som hör hemma i ett demokratiskt samhälle att t.ex. förbjuda reklam för tobak, sprit eller narkotika. Det uppfattas som ganska naturligt av en majoritet här. Vi i Miljöpartiet vill vidga det här till att även gälla pornografisk reklam. Jag vill betona att vi inte ser denna spelregel som vi vill införa som ett självändamål eller argumenterar inte för detta i moralistiska former. Det är upp till varje vuxen individ att själv under förutsättning att ingen skadas eller kränks vare sig i produktionen eller i konsumtionen ha en egen attityd till pornografi. Det är inte det jag diskuterar. Jag vill diskutera här mansrollen som en del av jämställdheten och därmed som en del av demokratin. Jag vill betona att frågan om kvinnomisshandel, våldtäkter, sexuellt påtvingat våld, sexslaveri och handel med prostituerade över gränserna inte är någon kvinnofråga, inte heller i första hand något kvinnoproblem, utan det är ett mansproblem.

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

Det är oerhört viktigt att vi som män och pappor engagerar oss och inte tystnar eller flinar när de här frågorna blir aktuella, som så ofta sker i grabbiga sällskap. Vi män måste reagera väldigt kraftigt när vi ser t.ex. porrbilar som rullar omkring på Stockholms gator. De bidrar nämligen till att skapa en norm som innebär att kvinnokroppen är en handelsvara. Det skändar dessutom mina barn, mina döttrar, som sitter i andra bilar och ser det.

Det är vi män som måste reagera när män i den svenska kultureliten uttalar att de tänder på 13-åringar och att alla män egentligen tänder på 13-åringar. Därmed bidrar denna kulturelit till att göra anspelningspornografi till något acceptabelt, som i sin tur legitimerar barnpornografien. Det är vi män som måste reagera när pornografisk reklam används som en del i masskommunikationssamhället, för denna reklam bidrar till att fördjupa de taskiga mentala och fysiska könsroller som fortfarande existerar, trots all debatt, all upplysning, all information och alla vackra betänkanden, alla vackra inkonsekventa beslut som fattas i denna kammar.

Vi måste sätta frågan om pornografisk reklam i ett bredare sammanhang. Veckotidningar som konsumeras av många tonårstjejer följer ett mönster med budskapet att du inte duger som du är, du måste göras om. Man matas också förskräckande ofta med budskapet att vara kvinna är detsamma som att alltid vara sexuellt tillgänglig.

Då pornografisk reklam förmedlar en snedvriden bild av både mäns och kvinnors sexualitet, motverkar jämställdhet och driver in i en gråzon i vilken pojkar och män kan hitta en legitimitet i kvinnoförakt, våld mot kvinnor och att kvinnor kan vara en handelsvara legitimerar det, om inte alltid acceptans så åtminstone tystnad. Varför är män så tysta när sexslaveri, kvinnomisshandel och våldspornografi debatteras? Varför tiger så många män när kvinnoförnedrande skämt och lumparjargong överlever långt in i medelåldern? Det är i detta perspektiv, just i detta perspektiv som vi har lagt vår reservation 8. Jag är uppriktigt förvånad att vi i Miljöpartiet är ensamma om att stödja den reservationen.

För att provocera lite skulle jag vilja ställa några frågor. Är det avsaknaden av moralism i vår reservation som gör att Kristdemokraterna inte stöder den? Är det möjligtvis därför att problemet skulle kunna uppfattas bara som ett storstadsproblem som Centerpartiet inte stöder den? Är det därför att kravet inte kommer från regeringen som de socialdemokratiska kvinnorna, som ofta är aktiva i det socialdemokratiska kvinnoförbundet, inte stöder den? Mig veterligen har jag och många andra miljöpartister stått på samma sida tillsammans med vänsterpartister och socialdemokratiska kvinnor och propagerat för detta ute i verkligheten. Sedan kommer vi hit till kammaren, och då är det inget stöd. Sida vid sida har vi stått t.o.m. med folkpartister i denna fråga ute i verkligheten, men inte här.

Min fråga är: Varför?

Anf. 25 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Ärendet är i dag yttrande- och tryckfrihetsfrågor. Själva orden har hyllats många gånger under dagens debatt. Även ett par personer har hyllats. Jag har hört en företrädare för f.d. kommunistpartiet hylla

Lars Johan Hierta. Jag har nu fått höra en företrädare för Miljöpartiet hylla John Stuart Mill. För en gammal liberal känns det förstås bra.

John Stuart Mill var väl mest känd för två saker. Den ena var ett fullständigt kompromisslöst försvar för friheten, yttrandefriheten, för att nya tankar och idéer skulle få komma fram. Han var också en av de första förkämparna för jämställdhet mellan män och kvinnor.

Nu återoppar Birger Schlaug John Stuart Mill emot mig som företrädare för Sveriges liberala parti i denna kammare. På något vis skulle det handla om att jag skulle vara mot att nya idéer skulle komma fram, medan Birger Schlaug i skön förening med John Stuart Mill var för det. Det är inte lätt att inse vad det handlar om, men jag tror att det handlar om att han åsyftar risken för att en mediekoncentration leder till att nya idéer inte kommer fram. Den risken kan vi förvisso diskutera. Men vad jag försökte säga i denna kammare – jag vet att Birger Schlaug var närvarande nyss när jag gjorde det – var: Är det inte ett väldigt farligt medel som man anvisar om man pekar på att en statlig ny kontroll, en inskränkning av tryckfrihetsgrundlagarna, ska göras som ska leda fram till denna ökade frihet? Ingen av oss kan svära på vad John Stuart Mill skulle ha sagt om han levte i dag, men jag skulle vara ganska förvånad att finna honom på Birger Schlaugs sida och inte på min.

Sedan har Birger Schlaug ett engagerat anförande vad gäller kvinnoförnedring av olika slag, alltifrån de allra värsta formerna till dåliga skämt och dålig jargong. Vad vi diskuterar under den här punkten, fru talman, är vilka lagar vi ska ha. Då är det bara att konstatera att det i betänkandet om yttrande- och tryckfrihetsfrågor finns nio reservationer från riksdagens sju partier. Tre av dem är Miljöpartiet ensamma om. Alla tre handlar om inskränkningar i yttrande- och tryckfriheten. Att det är Miljöpartiet som är det här landets ledande censur- och förbudsparti behöver knappast längre bevisas.

Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det var ett fascinerande inlägg, och mellan raderna var det ett rejält försvar för rätten att göra pornografisk reklam. Det var intressant. Tala i stället i klartext om vad det leder till.

Om man tittar bakåt i historien finner man att liberaler har varit ganska förnuftiga. De har försökt att se varje enskild sakfråga i ett större sammanhang. Nu försöker Bo Könberg tala om att nu talar vi om detta. Men det är ju faktiskt så att pornografisk reklam legitimerar en utveckling där det blir norm att göra kvinnor till handelsvara. Jag kan inte acceptera det. Som man kan jag inte acceptera det. Som pappa kan jag inte acceptera det. Som politiker kan jag inte acceptera det.

Varför försvarar Bo Könberg pornografisk reklam när han vet vad det leder till i gråzonerna?

Så till John Stuart Mill – ja, han var väldigt klok. Jag har en känsla av att dagens liberaler inte läser sin John Stuart Mill speciellt väl, ibland inte alls. De inbillar sig att han har sagt saker eller har stått för saker. Han var väldigt förnuftig. Han sade t.ex. så här: Åsikten att t.ex. en spannmålsodlare svälter ut de fattiga eller att privategendom är stöld bör obehindrat få komma till uttryck om det cirkulerar i pressen eller i tryck, men kan bli föremål för rättsligt ingripande om man muntligen förfäktar detta inför

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

en uppretad folkmassa som samlats framför spannmålshandlarens magasin.

Det finns ganska många sådana här spelregler som John Stuart Mill byggt upp. Och jag är övertygad om att om vi hade kunnat väcka honom, hade han med förvåning lyssnat på Bo Könberg och hans försvar för kvinnoförnedrande pornografi och reklam.

Anf. 27 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Vi har hört det förut. Vi har i årtionden och århundraden hört dem som inte är för förbud anklagas av dem som tycker om förbud för att gilla företeelsen. Det dåliga och låga argumentet har många hundra års anor, och det har inte blivit bättre sedan sist.

Den debatt som vi liberaler för är att det ska krävas mycket starka skäl för att inskränka i yttrandefriheten. Om det var något som John Stuart Mill stod för så var det precis detta.

Då är frågan om detta medel, att sätta in statliga censorer som ska ta hand om reklam för att motverka pornografisk reklam, är det bästa medlet eller inte. Den debatten vägrar Birger Schlaug att föra. Han ägnar sig åt att tala om att de som är emot hans förbudsförslag är för företeelsen. Det var dåligt, Birger Schlaug, riktigt dåligt.

Anf. 28 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Lika dålig som Bo Könberg tycker att min argumentation är tycker jag att Bo Könbergs argumentation är.

Det är en stor majoritet här som inte tycker att man ska tillåta reklam för tobak och alkohol. Varför ska man då acceptera pornografisk reklam som legitimerar ett kvinnoförnedrande synsätt? Varför? Jag förstår inte det.

När det till slut gäller det här med medier konstaterar jag bara att det är någon sorts ideologisk kullerbytta. Folkpartiets förslag i dag leder, utifrån liberala värderingar, i realiteten till enfald och maktkoncentration, på samma sätt som det i Sovjetunionen en gång i tiden fanns en maktkoncentration och en enda dominerande röst. Det här är ju tragiskt.

Självklart måste man värna mångfalden, även med regelverk. Demokratin måste värnas med regelverk, inte med anarki och framför allt inte i en globaliserad ekonomi där kapitalintressen fullständigt dominerar och där vi har en koncentration som alltmer slår ut mångfald. Mångfald är en del av demokratin. Koncentrationen är inte en vettig del av en demokratisk samhällsutveckling.

Anf. 29 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Efter att ha hört Birger Schlaugs argumentering mot Bo Könberg är det med en viss bävan man begär replik på honom, om man då ska utmålas som försvarare av det som man tycker illa om.

Definiera för mig vad som är pornografisk reklam! Det är inte en lätt sak. Det gör att en lagstiftning på det här området inte bara är svår utan kanske t.o.m. olämplig, eftersom den kanske kommer att skära i alldeles för tjocka skivor.

Det är klart att kommersialisering, utnyttjande av erotiska anspelningar, bilder osv. kan diskuteras, även om jag kanske tycker att våldet är värre än detta. Men det är då viktigt att se vad utskottet skriver, nämligen

att det här inte är en lagstiftningsfråga utan framför allt en fråga om opinionsbildning för vad vi kan kalla en ideologisk kamp mot de kommersiella intressena. Det är ju inte alltid så att de enklaste, tydligaste lösningarna är de bästa.

Vi vill inte ha tillbaka dubbelmoralitetens samhälle – hysch-hyschet, smygandet med otillåtna bilder osv. Det samhället är inte önskvärt att få tillbaka. Det har varit så för inte alltför många årtionden sedan.

Kampen mot de kommersiella intressen som förnedrar människor måste föras, men framför allt med ideologiska medel. Lagstiftning som kan begränsa yttrandefriheten är något som man får vara utomordentligt varsam med, fru talman.

Anf. 30 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det var ett intressant inlägg. Jag hoppas att väldigt många vänsterpartister som tillsammans med miljöpartister, kvinnliga socialdemokrater, framför allt, och en och annan liberal står på gator och torg och verkligen försöker att få bort allt detta läser detta inlägg från Kenneth Kvist. Det skulle vara klargörande för dem, även om det samtidigt skulle göra dem lite konfunderade över hur Vänsterpartiet i riksdagen hanterar den här frågan.

Självklart är det så att det finns gråzoner. Självklart är det så att det finns ett definitionsproblem. Självklart är det så att lagstiftning inte hjälper mot allt. Självklart är det så. Det är så inom i stort sett alla områden där vi lagstiftar. Det är inget nytt.

Men det som jag inte kan acceptera som pappa är att mina döttrar, mina barn, min lille son ska mötas av en offentlig reklam som är kvinnoförnedrande. Jag kan inte acceptera det, lika lite som jag kan acceptera att de ska mötas av reklam för tobak, sprit eller knark. Det är därför som jag tycker att det här är en viktig reservation, en bra reservation, en viktig markering.

Anf. 31 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Nej, det är inte en särskilt viktig reservation. Och det är ett ganska enfaldigt inlägg.

När jag säger att det är nödvändigt att föra en ideologisk kamp mot den kommersiella pornografiska industrin kan man ju inte säga att då ska man läsa mitt inlägg som ett varnande inlägg för dem som driver en sådan ideologisk kamp ute på gator och torg. De gör alldeles rätt när de protesterar mot förnedringen av kvinnor och – det förekommer också – förnedring av män.

Det är alldeles rätt att bekämpa detta. Men vi måste också ha kurage nog att se att den enklaste lösningen, nämligen att tro att vi med en fyrkantig lag kan gå in och göra något som ändrar dessa förhållanden, ska vi vara utomordentligt aktsamma med. Lagstiftningen på yttrandefrihetsområdet är nämligen något som kräver pregnans och klarhet för att vi inte ska fastna i gråzoner och förbjuda det som vi så att säga inte vill förbjuda och hamna i ett dubbelmoralismens avskyvärda samhälle.

Anf. 32 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det är intressant att från Kenneth Kvist höra om dubbelmoralismen i följande: att ideologisk kamp sker på gator och torg, men

inte här i kammaren. Där ska den ideologiska kampen föras. Det var intressant att höra. Men för mig är ideologisk kamp något som ska ske såväl på gator och torg som i opinionsbildning i tidningar och här i kammaren, Kenneth Kvist.

Anf. 33 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Jag är en s-kvinna, och det är alldeles riktigt att de socialdemokratiska kvinnorna har drivit ett oerhört offensivt arbete mot det förhärskande kvinnoföraktet i pornografiindustrin. Det är också så att jag tillsammans med s-kvinnorna har varit med om att driva lagstiftning som ska omgärda pornografin. Det finns i brottsbalken, ordningsstadgan och tryckfrihetsförordningen sådant som säger att skildringar som återger våld och förnedring på bild är förbjudna. Det är sant.

Jag tycker att Birger Schlaugs inledning var väldigt spännande, för då handlade det om filosofi och ideologi omkring de här frågorna. Det handlade också om mansrollen. Jag tycker att det var bra att det här togs upp i dag. För det handlar faktiskt ytterst om mäns och kvinnors sexualsyn och människosyn, om förhållningssätt och värderingar. Det är det KU menar i sitt betänkande när vi talar om opinionsbildning; att det handlar om forskning och kunskap.

Jag måste få berätta om en forskare som jag läste för några år sedan i RFSU-bulletinen. Han säger att han inte tror att förbud löser någonting i det här avseendet. Det handlar mer om att uppfostra våra ungar, vara förebilder och ge dem självkänsla nog. Han säger att inte förrän samhället är jämställt kan sexualiteten också vara det.

Jag menar att det är enkelt att ropa på förbud. Det är faktiskt svårare att aktivt göra allt det där andra. Vi måste inse att förbud finns, och det regelverk vi har ska också tillämpas. Men det här andra arbetet är en utmaning, och jag vet att Birger Schlaug deltar i detta, som jag tror kommer att vara långt mer fruktsamt än rop på förbud i dag.

Anf. 34 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Jag tror också att det andra är viktigare. Jag är fullständigt övertygad om att den andra delen är viktigare. Men bara för att det finns en del som är allra viktigast innebär inte det att man kan strunta i de delar som inte är riktigt lika viktiga. Det handlar ju om helheten. Det är ett pussel vi ska försöka lägga.

Det lät som om Barbro Hietala Nordlund ställde sig bakom att vi först ska få jämställdhet och sedan kan vi få något annat. Jag tror ju att ett förbud mot pornografisk reklam är ett led i arbetet för att få jämställdhet – alltså inte att vi först ska få jämställdhet och sedan försvinner det här utan att det är ett led i att få jämställdhet.

Jag kan fortfarande inte förstå tanken att vi som sitter här inte ska kunna använda vår voteringsknapp för att hindra att mina barn, era barn, era barnbarn möts av pornografisk reklam som till 95 % är kvinnoförnedrande och som legitimerar en bild av och en norm om att kvinnan är en handelsvara. Jag förstår inte det. Vi kan göra det i fråga om tobak. Vi kan göra det i fråga om sprit. Det råder stor enighet där. Varför inte i denna fråga?

Anf. 35 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Fru talman! Det är ju så att man har tittat på frågan om att införa reklamförbud. Man har kommit fram till att det här inte är så enkelt att avgränsa. Det rymmer väldigt många problem. Birger Schlaug har inte heller svarat på Kenneth Kvists fråga om vad det specifikt är för reklam som man vill komma åt som inte redan i dag täcks av annan lagstiftning, alltså det som jag räknade upp tidigare.

Anf. 36 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det är ett märkligt resonemang ändå. Argumentet att man har tittat på det och att majoriteten tydligen har en annan uppfattning, och har haft det tidigare, innebär ju inte att jag som inte delar den uppfattningen inte har rätt att framföra min åsikt. Det var inte så Barbro Hietala Nordlund menade heller, det förstår jag.

Här finns det uppenbarligen en vid klyfta. Jag vill bara säga att jag som man och pappa tycker att det är förnedrande. Jag tycker att det är vidrigt att min son och mina döttrar ska mötas av detta. Jag tycker att det är vidrigt. Det vore mig fullständigt främmande att inte stå här och säga detta och att inte verka för att det ska bli förbud.

Självklart är det så att det finns gråzoner. Självklart är det så att det finns alla möjliga problem. Men det är ingenting unikt för denna lagstiftning. Det är någonting som gäller all lagstiftning, och det borde väl ändå den lagstiftande församlingens ledamöter ha klart för sig.

Anf. 37 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Birger Schlaug är oerhört provocerande i sina inlägg, men det var inte därför jag begärde ordet, utan det var den tidigare debatten om etableringsfrihet som jag ville göra markeringar omkring. Man kan fråga sig varför kristdemokraterna inte ställer upp bakom reservation 4 om etableringsfriheten. Det är ju så att etableringsfriheten, som debatterats tidigare, är väldigt viktig. Men det finns antydningar och hänvisningar även i motionerna i den här reservationen som går ut på att staten inte skulle kunna ta ett infrastrukturellt ansvar på medieområdet. Det är en uppfattning som vi inte delar, och därför kunde vi heller inte ställa upp på reservationen. Däremot var vi med på en reservation i Mediekoncentrationskommitténs tillsammans med de här två partierna, Moderaterna och Folkpartiet.

Jag vill bara säga något kort om det här som antyds om att det kommer ett förslag som ska bygga på Mediekoncentrationskommitténs betänkande. Då vill jag vädja till regeringen och Socialdemokraterna att betänka att det är viktiga grundlagsfrågor det handlar om. Vi brukar ju ha som tradition i Sverige att besluta i sådana här sammanhang i stort samförstånd. Om man inte gör det riskerar man ju, när det blir en regering av annan kulör, att denna också utnyttjar möjligheten att genomföra grundlagsförändringar med snäva majoriteter. Det borde vi undvika.

Barnpornografifrågan var ju ett undantag. När regeringen lade fram en proposition om denna skedde det ingen som helst förankring hos riksdagspartierna. Nu fick den ett brett stöd vid beslutstillfället, men det var egentligen en avvikelse att man inte genomförde överläggningar med riksdagspartierna. Då vill jag vädja till regeringen och Socialdemokrater-

na när det gäller de här mediekoncentrationsfrågorna att man innan man lägger fram ett förslag genomför den här typen av överläggningar.

Anf. 38 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag kan i det här inlägget erkänna att jag var lite förvånad över att kd inte hade ställt upp bakom den här reservationen, men jag valde att inte ta upp den delen i dagens debatt. Jag vet också om tidigare ställningstaganden som kd har gjort. Det var därför jag var en aning förvånad. Det låter ju trevligt, men lite abstrakt, när man talar om infrastrukturellt ansvar för mediefrågor. Frågan är vad som döljer sig bakom den rubriken. Jag måste erkänna att jag känner lite obehagliga vibrationer inför dessa ord. Det kan ju leda precis hur långt som helst om det är så att staten skulle få ett infrastrukturellt ansvar för mediepolitiken. Men jag hoppas och tror att det inte var det som avsågs.

Till sist kan jag väl tillägga att i samband med barnpornografifrågan häromåret var det förvisso så att förslaget lades fram utan något större samråd. Det huvudsakliga förslaget gick ju igenom i riksdagen – inte i enighet men det gick igenom. Dock gjorde ett enigt konstitutionsutskott den gången en påtaglig förändring på en väsentlig punkt. Så det är väl utmärkt om Ingvar Svensson och många andra varnar regeringen för att lägga fram förslag som kraftigt inskränker yttrande- och tryckfriheten och lägger den i statliga händer.

Jag vill än en gång uppmana alla intresserade att läsa den korta sammanfattning som finns på s. 21 i utskottets betänkande och som jag tycker väl visar hur oerhört svårt det här skulle vara och hur farligt det skulle vara i felaktiga händer. Och någon gång i framtiden kan det komma i felaktiga händer.

Anf. 39 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var ju bra att konstitutionsutskottet den gången gjorde en förändring när det gällde försvarlighetsrekvisitet. Man borde dock ha lagt det i grundlagen – inte i brottsbalken.

När det gäller de infrastrukturella frågorna vill jag säga att det som det hänvisas till i motionerna här, t.ex. det digitala marknätet som förresten även Folkpartiet en gång i tiden ställde upp på, är sådant här infrastrukturellt ansvarstagande. Jag vill också påpeka att vi är för ett presstöd. Även om man kan diskutera nivå osv. tycker vi att det kan vara en bra infrastrukturell åtgärd.

Anf. 40 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Det är alltid svårt att föra samtal med personer som är så fixerade och upptagna av sina egna försök till vältalighet att de vägrar att lyssna på andra.

Låt mig säga så här. Birger Schlaug gör här en jämförelse med tobaks- och alkoholreklam. Vi vet vad som är tobak. Det är enkelt att definiera vad som är alkohol över en viss volymprocent som det är förbjudet att göra reklam för. Men vad är pornografiskt? Hur skiljer det sig från det vi kan kalla sedlig reklam för underkläder? Hur skiljer det sig från konstnärliga bilder på erotiska situationer? Det finns mängder av definitionsproblem. Det går inte att avgöra bara genom att trycka på en knapp därför att man är upprörd och tycker illa om en sak. Det är utomordentligt

komplikerat. Det är riskfyllt därför att man riskerar att inskränka för det som man inte avser att inskränka för.

Därför är det viktigt att inte förenkla, inte vulgarisera debatten och inte smutskasta sina motståndare och tillvita dem sympatier som de inte har. Man måste se frågan på ett seriöst sätt. Yttrandefriheten är för allvarlig för att man ska tro att man kan leka med den i enkla moralistiska tuggor. Det gäller att vara precis och pregnant om man ska sätta gränser. Man ska vara det på de områden där det är möjligt att vara precis och pregnant.

Anf. 41 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Jag bortser från Kenneth Kvists inledning i det här senaste anförandet. Jag tycker att den var ganska risig, om jag får säga vad jag tycker.

Jag är djupt engagerad i den här frågan. Jag har jobbat med mansrollsfrågor i många herrans år. Jag kan inte acceptera att den lagstiftande församlingen struntar i de problem som kan finnas och som reservationen bygger på. Vi begär ett lagförslag. Ett lagförslag innebär naturligtvis att man utreder exakt hur lagen ska se ut. Det finns gråzoner. Det är självklart att det finns gråzoner, Kenneth Kvist. Jag har aldrig sagt något annat.

Men det finns gråzoner och definitionsproblem även när det gäller förhandsgranskning av film. Det finns gråzoner när det gäller det mesta av lagstiftningen. Ska vi ta bort förhandsgranskningen av film också? Det finns gråzoner där också, och det är inte kristallklart vad som gäller. Anser Kenneth Kvist det?

Anf. 42 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det här inlägget är ganska oförskämt mot Sveriges riksdag. Jag tycker att det är en oförskämdhet mot samtliga andra partier utom det egna lilla förträffliga partiet att göra gällande att den lagstiftande församlingen struntar i den här frågan.

Anf. 43 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Vi kan diskutera huruvida det här lilla partiet är förträffligt eller inte. Det finns säkert sprickor i det också som i alla andra partier.

Jag tycker att Kenneth Kvist ska respektera min fullständiga övertygelse om att den här reservationen är riktig. Jag tycker att Kenneth Kvist ska respektera den. Han ska också respektera att jag anser att de argument som han framför inte är hållbara exakt som jag respekterar att han framför argument eller anser att mina argument inte är hållbara.

Till syvende och sist handlar det om något så enkelt och konkret som att Kenneth Kvists, mina och alla andras barn ska slippa utsättas för denna kvinnoförnedrande reklam som är pornografisk. Sedan vet jag att det finns gränsdragningsproblem, precis på samma sätt som när det gäller förhandsgranskning av video eller vad som helst. Det finns det inom all lagstiftning, Kenneth Kvist.

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

Anf. 44 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att respekten är lite dålig från Birger Schlaugs sida när han argumenterar på det här sättet både mot Bo Könberg och mot mig och gör en stämpling mot riksdagen som helhet och säger att riksdagen skulle strunta i de här frågorna.

Konstitutionsutskottet har i sitt betänkande utomordentligt klart och tydligt markerat en ståndpunkt samtidigt som utskottet också säger att lagstiftning inte är den lämpligaste vägen att gå i den här frågan eftersom den är så komplicerad. Detta är ett bra uttalande. Det är bra för dem som på ett allvarligt sätt vill bekämpa den kommersiella spekulativen i mänsklig förnedring att ha detta uttalande av KU i ryggen.

Jag förmenar inte Miljöpartiet rätten att ha den här reservationen eller rätten att yrka bifall till den. Jag förmenar er inte heller rätten att tycka att den är bra, för det är klart att ni gör det. Ni hade väl inte reserverat er om ni inte hade tyckt att det var en bra sak. Jag säger att det är en förenklad lösning. Det är inte alltid så enkelt att man kan trycka på knappen och tro att man åstadkommer något. Ibland är den långa vägen med ideologiskt övertygelsearbete, som kanske är det svåraste och det mindre spektakulära, den hållbara och långsiktigt riktiga vägen att gå.

Anf. 45 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill först påminna konstitutionsutskottet om den oro som Biografbyrån visar för det alltmer sexualiserade våldet i vanlig spelfilm. Den är stor, och den har vi inte alls talat om här i dag. I den vanliga spelfilmen normaliserar man sexuellt våld, och det är alltså ungdomar mellan 15 och 24 år som ser mest av den spelfilmen.

Jag vill också påminna Vänsterpartiet och Socialdemokraterna om att all lagstiftning handlar om gränssättning. Vad som är kränkande reklam med kvinnor och män torde inte heller vara något problem att definiera om man verkligen vill det. Vi klarar det i andra frågor. Det är inte vi här i kammaren som ska avgöra det, utan det ska de som har utbildning för det. Det går i andra frågor. Även anspelningspornografi går att definiera. Om de kan det i Norge, ska vi väl kunna det i Sverige.

Till sist vill jag och Miljöpartiet påstå att hela den här massiva medi-ala verkligheten som barn i dag lever i ökar klyftan mellan flickor och pojkar. Den undergräver jämställdhetssträvanden och ger felaktiga bilder av vad som krävs av en människa för leva tillsammans med andra människor i ett socialt tryggt samhälle.

Anf. 46 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte om det här egentligen var en replik på det jag har sagt. Men jag tycker att KU:s yttranden på de här punkterna är väl avvägda i varje avseende.

Barnpornografiutredningen har tittat på frågan om anspelningspornografi. Jag tror att utredningens slutsatser är väl avvägda och genomtänkta. Allt detta är svårt.

Sedan finns det vämjeliga företeelser som möter våra barn, och det ska vi försöka skydda dem mot. Men samtidigt går det inte att få bort den verklighet som faktiskt finns. Det är viktigt att vi har förhandsgranskning av film, men vi ska vara utomordentligt klara och pregnanta när vi yrkar på en lagstiftning som kan betyda inskränkningar i yttrandefriheten. Det

är det jag säger. Detta är komplicerat och måste behandlas med stor varsamhet. Det är inte så enkelt att man kan lösa ett svårt problem genom att trycka på knapp för en reservation i riksdagen.

Här försöker man framställa sig själva som de enda som står för något och de andra partierna som fiendens agenter. Jag tycker att det sättet att föra diskussionen är avslöjande och tråkigt. Det är inte ägnat att föra den här frågan framåt.

Anf. 47 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag begärde replik på Vänsterpartiet var att man i Vänsterpartiet tog upp dem som vill bekämpa mänsklig förnedring och att det är någonting positivt att göra det på gator och torg.

Men de som verkligen vill bekämpa mänsklig förnedring har ju inte fått något redskap alls av konstitutionsutskottet till gagn för sitt arbete. De ska stå kvar på gator och torg.

Under tiden ökar våldet i vanlig spelfilm, i anspelningspornografin, i sexualiseringen av reklam. Det ökar hela tiden. Vi från Miljöpartiet lyssnar gärna på konkreta förslag till åtgärder från andra partier. Men inga andra förslag har kommit annat än att man ska fortsätta med opinionsbildning.

Vi menar att opinionen är på vår sida, att opinionen förväntar sig att riksdagen ska göra någonting för att stoppa den alltmer accelererande utvecklingen.

Anf. 48 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är bra att människor inte bara på gator och torg utan i tidningar och även i riksdagens plenisal för en ideologisk debatt. Den är nödvändig, och den ska föras brett.

Riksdagen, konstitutionsutskottet och grundlagen ger dessa människor ett instrument. Man tar klart, distinkt, definitivt och entydigt ställning för yttrandefriheten, rätten att föra fram sina åsikter och kämpa för sina åsikter. Det är ett utomordentligt starkt värde i detta.

Därför är det också så viktigt att vi är försiktiga och noggranna när vi ska genomföra saker som kan inskränka i detta, så att vi inte gör någonting som skadar det vi vill värna.

Anf. 49 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! När det här betänkandet skrevs i december månad hänvisade man på s. 17 till två sittande utredningar. Den ena kallades Offentlighets- och sekretesskommittén, den andra Mediegrundlagsutredningen. De förutsattes komma med betänkanden eller i varje fall förslag senast den 31 december.

I dag, den 24 januari, vet vi vad åtminstone den ena utredningen anser i frågan om offentlighet och sekretess. Man överlämnade ett delbetänkande förra veckan.

Därför tycker jag att det är viktigt att det här betänkandet kompletteras i protokollet med de förslag som denna kommitté har lagt fram, som möjliggör för medborgarna i Sverige att på ett bättre, effektivare och snabbare sätt komma över de offentliga handlingarna. Vi föreslår i utredningen, som jag själv har deltagit i, att man använder sig av Internet, den

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Yttrande- och tryck-
frihetsfrågor*

elektroniska världens teknik, för att möjliggöra överföring av offentlig handling.

Jag tycker att det är ett stort steg att Sveriges riksdag under detta år har att ta ställning till möjligheterna för Sveriges medborgare att öka kommunikationen och kontrollen och insynen av den offentliga makten. Jag hoppas också att Sveriges riksdag kommer att följa kommitténs förslag på den punkten.

När det gäller Mediegrundlagsutredningen, som har sitt sista sammanträde i dag, vet vi ganska väl att det finns en bred, förankrad majoritet för uppfattningen att man ska föreslå regering och riksdag att komma tillbaka med förslag om en möjlighet att få tryckfrihetsskydd – skydd av tryckfrihetsförordningen – för att etablera sig som tidningsutgivare på nätet – Internetbaserade tidningar. Det är den största etableringsfrihetsreform, Bo Könberg, som vi över huvud taget har varit inne på att föreslå sedan yttrandefrihetsgrundlagen antogs i denna kammare.

Det här är inte oviktiga ting för etableringsfrihetsdiskussionen. Det var därför jag begärde ordet. Jag lyssnade med stort intresse på replikskiftet mellan Bo Könberg, Ingvar Svensson, Barbro Hietala Nordlund m.fl. om etableringsfrihetens gränser och möjligheter.

Att kunna etablera en egen tidning med skydd av tryckfrihetsförordningen på nätet eller en egen hemsida med ansvarig utgivare och publicistansvar skulle vara ett stort steg för många nya aktörer inom medierna – för enskilda medborgare, grupper av medborgare, föreningar, politiska partier och andra som vill delta som publicister utan att behöva satsa så mycket kapital som det krävs för att etablera en tidning, en radiostation eller en TV-station.

Etableringsfriheten har dock alltid gränser. Vem ska sätta de gränserna, Bo Könberg? Naturligtvis ska de demokratiskt valda ombuden i denna kammare bestämma var gränsen för etableringsfriheten ska gå. Det finns inga andra legitima gränsdragare än Sveriges valda ombud. Det kommer vi att kunna klara. Jag lovar också Bo Könberg m.fl., Ingvar Svensson inte minst, att Mediekoncentrationsutredningen naturligtvis ska förgås av ett rejält samråd politiker och folkvalda emellan.

Anf. 50 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag tyckte att det var intressant att höra Kenth Högström berätta om vad som är på gång i Mediegrundlagsutredningen, som tydligen sammanträder just nu. Det han beskriver tycks handla om att vidga etableringsfriheten, att öka möjligheterna för människor att komma till tals. Man ska, om jag förstod det rätt, bl.a. använda tryckfrihetsförordningen till detta. Mycket intressant, tycker jag.

Däremot hade jag kanske lite svårt att förstå övergången till del 2 i anförandet. Det handlade, såvitt jag förstod, nästan om ett försvar för de tankegångar som har varit uppe i Mediekoncentrationskommittén, som vi har diskuterat några gånger i dag. De innebär ju att man avser att på något vis inskränka etableringsfriheten.

Jag har några gånger hänvisat till text – jag tror att jag den här gången ska ta och läsa upp några rader – om det förslag som har varit på gång. Det visar hur enkelt det kommer att vara när statliga myndigheter i goda tider, men också i onda tider, kanske kommer att ha det här vapnet till hands:

Koncentration ska kunna förbjudas om den skapar, förstärker eller förändrar kontrollen över en dominerande ställning som väsentligen hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens i fråga om en sådan verksamhet som har särskild betydelse vid opinionsbildning – dagspress, radio och TV – eller en ställning som innefattar ett väsentligt inflytande inom flera sådana verksamheter.

Fru talman! Det behövs inte speciellt mycket historiskt intresse för eller studier av samtidshistoria och det dåliga århundrade som vi nyss har lämnat för att inse vad den typen av lagstiftning skulle kunna åstadkomma, även om några av de som förespråkar den har de allra bästa intentioner.

Anf. 51 KENT HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Bo Könberg tar upp de svårigheter som ligger i alla former av begränsningar av mediemakt. Det är minerad mark, det är svårbedömt och måste föregås av noggrann prövning.

Men jag tror inte ens att den mest extreme liberal, med något slags övertygelse inför i varje fall mig, skulle kunna påstå att det inte finns svårigheter med den andra änden av parametern, nämligen att starka medieaktörer köper upp varandra och monopoliserar eller oligopoliserar sig på en allt snävare marknad. Där finns det också en stor risk för att mångfald omvandlas till enfald, dvs. att det bara blir några få starka röster kvar.

Vi behöver någon typ av begränsning av hur långt koncentrationen kan få gå. Ta det land i världen som har den starkaste lagstiftningen på detta område, Amerikas förenta stater, med mycket noggranna villkorsprövningar av hur långt koncentrationen får gå. Varför har den lokala privata radion i USA köpts upp på marknad efter marknad, och varför har den amerikanska senaten satt en gräns för uppköpsens längd och räckvidd? Jo, därför att man inte vill ha en alltför långt gången koncentration. Det är en ganska självklar företeelse att man i varje nationellt parlament prövar gränsen för koncentrationen. Jag tror att även Bo Könberg inser detta.

Anf. 52 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! På några punkter är förstås Kenth Högström och jag överens. Det är lätt att instämma i att det finns problem med en ohämmad koncentration eller monopolisering på medieområdet. Den diskussion som jag i dag har försökt föra gäller att de medel som har pekats ut har en hög grad av inbyggd farlighet och att de inte verkar stå i någon som helst rimlig proportion till det som man kan förväntas uppnå.

När jag läste upp den text som är aktuell fram till dess att någon kommer på en bättre medgav Kenth Högström att det finns svårigheter. Vi har tillsammans med moderaterna lämnat in en reservation till betänkandet, och jag har uppfattat att kristdemokraterna känner vissa sympatier för delar av om också inte för hela reservationen. Vi har där pekat på att vi tror att medel som etableringsfrihet, ny teknik m.m. är bättre och mindre farliga för det som vi vill uppnå.

Jag undrar om inte det som Kenth Högström sade när han inledde sitt anförande, nämligen när han avslöjade vad som var på gång i en av de

statliga utredningarna, visar vad ny teknik kan åstadkomma för att öka möjligheterna för olika röster att göra sig hörda. Kanske har han själv inte tänkt på det som den nya tekniken här kan innebära.

Anf. 53 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jo, det var precis det som var min utgångspunkt. Jag inser till fullo vad den nya tekniken kan innebära för en ökad mångfald, för ett ökat spridande av åsikter, för ett vidgat meningsutbyte och för en förbättrad transparens i den offentliga makten. Det är inte minst viktigt nu när Sverige är ordförandeland i EU och vi ska visa vad den svenska offentlighetsprincipen betyder.

Det var alltså min utgångspunkt. Jag hoppas att jag rätt inser kraften i den enorma IT-utveckling som vi i Sverige har genomgått under de senaste tre åren. Medborgare efter medborgare, speciellt i den yngre generationen, lär sig att informationstekniken ger möjligheter på ett helt annat sätt. Jag inser det, och det var därför som jag menade att detta om något kommer att öka etableringsfriheten, pluralismen, demokratin, genomlysningen och debatten.

Men vad gäller de tryckta och de eterburna medierna finns det alltid en risk för en alltför långt gången koncentration av makt över ordet. Eftersom vi inte vill ha en alltför långt gången offentlig makt över det tryckta och det talade ordet, vill vi naturligtvis inte heller ha en alltför långt gången privat makt. Jag tror att Bo Könberg och jag är helt överens om att det där finns en svårighet i bedömningen, en gränsdragningsproblematik som måste hanteras i denna kammare.

Nu ska vi inte föregripa regeringens förslag på det här området. Jag har inte sett propositionen, och jag tror inte heller att Bo Könberg har gjort det. Jag vet bara att vi är överens om att det här finns en svårighet. Men vi är också överens om att vi icke kan låta koncentrationen växa så att det uppstår monopol, varken över det tryckta ordet eller över det talade. Det måste vi bejaka, och jag vet att Bo Könberg med sin liberala bakgrund kommer att delta i denna strävan.

Anf. 54 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Mediegrundlagsutredningen avser att slutjustera sitt betänkande i eftermiddag. Det finns enligt tryckfrihetsförordningen något som heter meddelarfrihet, men jag vill till protokollet få noterat att Kenth Högström begick ett etiketsbrott när han nyss inför kammaren avslöjade innehållet i en utredning som ännu inte officiellt har presenterats.

Anf. 55 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Jag sade att jag inte har avslöjat någonting, eftersom Offentlighets- och sekretesskommittén lade fram sitt betänkande i förra veckan. Jag sade att man på sannolik grund kan förvänta sig att den utredning som i dag sammanträder kommer att lämna utrymme för en helt annan etableringsfrihet för de webb-baserade tidningarna. Jag måste därför säga att Ingvar Svenssons kritik inte är berättigad. Offentlighets- och sekretesskommittén har redan publicerat sitt betänkande och överlämnat det till regeringen. Det föreligger som tryckt skrift, och det är utgångspunkten för debatten om den nya medieteknikens möjligheter.

5 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU10
Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (skr. 1999/2000:75).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 13 §.)

6 § Videokonferens och telefon i allmän förvaltningsdomstol, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU5
Videokonferens och telefon i allmän förvaltningsdomstol, m.m. (prop. 1999/2000:142).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 13 §.)

Ekonomisk brottslighet

7 § Ekonomisk brottslighet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU6
Ekonomisk brottslighet (skr. 2000/01:25).

Anf. 56 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Vi kristdemokrater har några reservationer vid det här betänkandet, och jag yrkar bifall till reservation 1 under punkt 3. Jag står förstås också bakom de andra, men för tids vinnande inskränker vi oss till detta yrkande.

Detta avsnitt handlar om ekonomisk brottslighet, och jag ska göra några randanmärkningar kring detta. Jag ska inledningsvis göra några allmänna reflexioner.

I regeringens skrivelse om den ekonomiska brottsligheten och i lägesrapporten går man lite grann in på utvecklingen av den här typen av brottslighet. Man noterar att statistiken rent av indikerar en minskning men att det säkerligen finns stora mörkertal. Ovissheten omkring det här fenomenet i vårt samhälle är stor.

Detta kan man hålla med om. Det ligger i sakens natur när det gäller svartverksamhet som bedrivs i det fördolda att man inte vet mycket om den. Jag tror dock att vi som arbetar praktiskt med de här frågorna inte har någon som helst känsla av att den här typen av brottslighet minskar,

snarare tvärtom. Fortfarande är det så att rättsväsendet inte hänger riktigt med i svängarna.

Jag noterar att man här anför att i stort sett all upptäckt av sådan här brottslighet är hänförlig till anmälan från skattemyndigheter och konkursförvaltare. Jag tycker att det är ett bekymmer att vi i Sverige är så hänvisade till anmälningar. Jag skulle gärna se att Ekobrottsmyndigheten eller till denna knutna andra aktörer på egen hand aktiverade sig för att uppdaga oegentligheter och inte bara väntar på att det ska komma in anmälningar. En större aktivitet ute på fältet skulle vara önskvärd.

Jag tycker rent allmänt att regeringen lämnar en bra redovisning. Jag tror att utvecklingen i det stora hela är på väg åt rätt håll. Regeringen ser mycket allvarligt på denna brottslighet, men jag vill lägga in en liten varning för att det möjligen finns en benägenhet att fänga in enklare skatte- och bokföringsbrott men inte riktigt kommer åt de stora och kvalificerade härvorna, även om några sådana ändå är föremål för domstolsprövning. Jag tror att det finns en risk för att man fångar in alltför enkla företeelser. Jag vill bara göra det allmänna påpekandet.

Jag ska inte gå in så mycket mer på Ekobrottsmyndighetens bekymmer med att komma i gång. Verksamheten har ändå i någon mening blivit sjösatt, och vi får ge myndigheten en chans.

Sedan till reservationerna. Det är bra skrivningar från utskottet i det stora hela. Det är en egendomlighet att Ekobrottsmyndigheten inte har tillgång till kriminalunderrättelseregistret. Det är helt bisarrt om man tänker sig att man skapar en spetskompetens för att beivra den allvarligaste brottsligheten och den sedan inte automatiskt skulle ha tillgång till ett av de viktigaste verktygen för sin verksamhet. Det är inte bra. Jag tror inte heller att utskottet tycker det. Regeringen får inte koppla ihop det med annan lagstiftning kring sekretess. Det är så besvärligt. Jag ser för mig att det kommer att ta lång tid. Man skulle kunna ta detta för sig. Det är en självklarhet att myndigheten ska ha tillgång till registret.

Man måste kunna jobba operativt från Regeringskansliet och ta fram vissa enkla, raka saker och köra igenom dem i stället för att bunta ihop saker och ting så att det tar årtal innan det blir någon real ändring. Det är viktigt att detta blir gjort på en gång.

Reservation 2 handlar om effektivare miljöbrottsbekämpning. Det kan kanske irritera Miljöpartiet att vi har synpunkter på det. Vi har nu fått en särskild organisation för att hantera miljöbrott. Bekymret är att rättsväsendet möjligen inte maktar med alltför många specialorganisationer. Redan Ekobrottsmyndigheten är lite av en provokation. Det har varit en hel del problem med att sjösätta idén. Det kan jag i och för sig ha förståelse för. Om man nu börjar med något liknande även inom andra områden kan det bli bekymmer.

Nu finns en ansamling av anmälningar. Det lär i dagsläget finnas 2 570 misstankeanmälningar som inte är hanterade. Antalet bara ökar och ökar. I sak händer lite. Det är bekymmersamt, tycker vi och säkert också alla andra. Vi har hela tiden menat att miljöbrottsbekämpning skulle ligga inom ramen för Ekobrottsmyndigheten. Då hade man fångat in specialiteten i det kvalificerade sammanhang där den hör hemma. Som det nu är blir det ett mischmasch, varken det ena eller det andra. Vi har ännu inte släppt tanken att det skulle ligga inom Ekobrottsmyndigheten.

Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om inrättande av en europeisk åklagarmyndighet. Vi har motionerat om det och reserverat oss till förmån för det. Utskottet har på ett övertygande sätt skrivit att det inte är lätt att sjösätta. Man får se det som en vision om det ideala tillståndet i Europa, när de olika rättssystemen gjuts samman och det börjar fungera. Att tro att man kan plocka ut en åklagarfunktion och härja i olika länder där man ska ändra rättsregler är fullkomligt orealistiskt.

Detta är en vision, en utopi. Vi får respektera den som sådan. Den är inte särskilt realistiskt förankrad. Utskottet har argumenterat väl för det.

Anf. 57 MÄRTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Sedan 1996 får vi varje år en lägesrapport till riksdagen om den ekonomiska brottsligheten. Då redovisas de åtgärder som vidtagits sedan föregående lägesrapport och vad som planeras för den närmaste framtiden.

Hur stor den faktiska ekonomiska brottsligheten är och om den ökar eller minskar vet man inte riktigt, eftersom forskning och djupstudier hitintills inte gjorts. Att få fram den bilden är en av målsättningarna för 2001.

En enkätundersökning gjord av SCB visar att fyra av fem svenskar anser att ekobrottsligheten är ganska eller mycket omfattande. Fem av tio hade under det senaste året kommit i kontakt med människor som sagt att de arbetat svart eller utnyttjat svart arbetskraft.

Ekobrottsmyndigheten gör bedömningen att den ekonomiska brottsligheten inom myndighetens målområde omfattar 100–150 miljarder kronor per år och att skatte- och avgiftsfusket står för 75–85 % av detta belopp. Mörkertalet varierar mellan olika typer av ekonomisk brottslighet men bedöms vara störst vad avser den svarta sektorn. Momsfusket, svart arbete och oredovisade inkomster är områden som av Ekobrottsmyndigheten bedöms särskilt allvarliga i ett framtidsperspektiv.

Nå, hur ska då detta åtgärdas för att förbättra situationen? Bl.a. måste, som i all verksamhet som gäller brott, det brottsförebyggande arbetet utvecklas och intensifieras. Man samlar de erfarenheter som vunnits på området och ger BRÅ tillsammans med Ekobrottsmyndigheten i uppdrag att utarbeta en modell för ett kommande nationellt brottsförebyggande program mot ekonomisk brottslighet.

Ett sådant brottsförebyggande program mot ekonomisk brottslighet kräver en kartläggning av var bristerna inom lagstiftnings- och kontrollsystemen är som störst. Avsikten är att uppdraget ska ges nu i början av detta år och att det när det är färdigt ska föreläggas riksdagen för godkännande.

Ekobrottsmyndigheten, som nu har funnits i drygt två år, har successivt byggt upp sin verksamhet. Alla avdelningar inom myndigheten hanterar nu särskilt kvalificerade ärenden. Man bedriver arbetet i åklagarledda arbetsgrupper där det ingår poliser, ekonomer och personer med särskild kompetens på IT-området. Myndigheten har kontinuerliga kontakter med konkursförvaltare för att effektivisera utredningsverksamheten. Man har också fördjupat samarbetet med Finansinspektionen, Finanspolisen, skatte- och kronofogdemyndigheter samt utländska myndigheter för att bättre komma åt gränsöverskridande skattebrott, den s.k.

karusellhandeln. Tack vare denna samverkan har lagföringsandelen ökat betydligt.

Ekobrottsmyndigheten fick 1998 i uppdrag att bygga upp ett informations- och uppföljningssystem. Målsättningen var att man fr.o.m. i år kan börja uppbyggnaden av en statistikdatabas som ger en verklighetsriktig bild av ekobrottsligheten och dess bekämpning. I ett första skede avses främst en erfarenhetsinformation från den operativa verksamheten samt utdrag ur domar i ekobrottsmål och myndighetens egna analyser.

De rapporter och analyser som Ekobrottsmyndigheten ska framställa kommer att tillhandahållas direkt till olika intressenter men också i åklagar- och polisväsendets interna informationsnät.

Kristdemokraterna har i en reservation pekat på att Ekobrottsmyndigheten inte har tillgång till de polisiära spaningsregistren i sin verksamhet. Ekobrottsmyndigheten har också i sitt remissyttrande över Ekosekretessutredningens förslag pekat på att man behöver ha tillgång till samma verktyg som polisen. Åbjörnsson talade om det också. Utredningens förslag behandlas nu i Justitiedepartementet och en proposition är aviserad till den 22 mars enligt propositionsförteckningen, så jag tror inte att vi behöver vänta så länge.

I en motion i anledning av lägesrapporten föreslås att man ska ta fram en åtgärdsplan för att motverka ekonomisk brottslighet inom byggbranschen. Den här frågan har behandlas av den s.k. Branschsaneringsutredningen som har avlämnat sina förslag till regeringen. Här kan nämnas att Riksskatteverket i samarbete med Ekobrottsmyndigheten bedriver ett projekt för att bekämpa svart arbetskraft inom byggbranschen. En första avstämning av projektet ska göras i höst. Inom ramen för projektet har också en särskild lagstiftningsgrupp bildats som ska överväga vilka lagändringar som kan behövas för att på ett effektivt sätt kunna bekämpa denna brottslighet.

I Branschsaneringsutredningen behandlades också restaurangbranschen. Här kommer nu en skärpning av lagstiftningen att ske med krav på registrering i kassaregister för alla innehavare av serveringstillstånd. Undantag blir det bara för dem som har tillfälliga serveringstillstånd.

Vad gäller penningtvätt har regeringen föreslagit och riksdagen beslutat om en utvidgning av lagstiftningen att gälla alla företag som yrkesmässigt ägnar sig åt betalningsöverföring. Denna lagstiftning trädde i kraft vid årsskiftet.

I reservation 2 från Kristdemokraterna begärs att Ekobrottsmyndigheten ska handlägga allvarliga miljöbrottsmål. Enligt den ordning som Riksåklagaren tillsammans med Rikspolisstyrelsen antagit sedan januari år 2000 åvilar det operativa ansvaret samtliga åklagarmyndigheter och ska handläggas av åklagare och poliser med specialistkompetens. Vid särskilt komplicerade miljöbrott kan biträde ges av den särskilda enheten vid riksåklagaren. Utskottet har behandlat denna fråga tidigare och finner inte anledning att ändra detta nu.

Jag hörde på radion häromdagen att antalet miljöbrottsanmälningar har ökat betydligt. Den dam som var intervjuad trodde inte att antalet brott egentligen hade ökat utan anmälningsbenägenheten.

Rolf Åbjörnsson talade om sin reservation om åklagarmyndigheten och ansåg det vara en vision. Jag tyckte att det var väldigt bra att Rolf Åbjörnsson så att säga tog tillbaka reservationen. Vi har varit helt eniga

om att man i så fall måste harmonisera hela straffrätten. Vi har från utskottets sida inte varit benägna att göra det och införa någon Corpus Juris.

I övrigt gäller att det internationella samarbetet måste intensifieras för att komma åt den ekonomiska brottsligheten. Kapitalet flyttas sekundsnabbt från det ena stället till det andra och göms i de s.k. skatteparadiserna. Dessa har hitintills fått vara i fred men kläms nu från två håll.

EU-länderna har enats kring en gemensam linje i skatte- och insynsfrågor. Även OECD hotar med straffåtgärder. Man har upprättat en svart lista över icke samarbetsvilliga skatteparadis. OECD kräver bl.a. att myndigheter ska ha tillgång till uppgifter om ett bolags verkliga ägare och inte bara dess juridiska ombud, vilket är fallet i dag. Man kräver också fullständiga räkenskaper där myndigheterna har insyn. Länderna måste dessutom vara beredda att lämna ut uppgifter till polis- och skattemyndigheter i andra länder.

Oskar Engdahl heter en man vid Göteborgs universitet som nyligen har presenterat en rapport om skatteparadiserna. Den rapporten ber jag att få varmt rekommendera.

Fru talman! Kampen mot den ekonomiska brottsligheten går vidare. Med det jag nu anfört yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 58 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! För sju åtta år sedan presenterade Riksdagens revisorer en rapport om den ekonomiska brottsligheten och rättssamhället. Den skakade om ganska rejält. Oaktat om den ena eller andra regeringen av olika kulör hade gjort en del insatser och hade en god ambition att göra en hel del konstaterade man i denna rapport att det fanns mycket mer att göra.

Det föranledde regeringen att något år senare presentera en samlad strategi för denna bekämpning som riksdagen i stort sett antog. Sedan år 1996, som Märta Johansson har sagt, får vi med anledning av en skrivelse från regeringen tillfälle att debattera dessa frågor. Det är ingen tvekan om att en sådan skrivelse har ett värde. Den ger en bild av vad som har hänt och vad som är på gång, och det är bra. Många gånger har de organisatoriska frågorna stått i fokus i dessa debatter, även om sakfrågorna givetvis har varit viktiga.

Det är heller ingen tvekan om att Moderata samlingspartiet har uttryckt en betydande tveksamhet, om jag får uttrycka mig så, när man inrättade Ekobrottsmyndigheten. Under de senaste två åren har vi moderater sagt, även om vi hyser tveksamhet till det, att den nu må fortsätta. Organisationen får sätta sig och prestera resultat. Sedan är det dags för någon form av utvärdering av vad den nya organisationen har inneburit för ökad effektivitet, förhoppningsvis, i bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Det är därför glädjande att meddela kammaren att Riksdagens revisorer ånyo håller på med en rapport om just den ekonomiska brottsligheten, kanske framför allt för att följa upp vad som har hänt sedan regeringen och riksdagen fattade sina beslut och de nya myndigheterna fått verka ett antal år. Avsikten är att rapporten kommer till slutet av denna riksmötestermin. Därefter sker en sedvanlig behandling.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Ekonomisk brottslighet

Jag utgår ifrån att det kommer att bli en utomordentligt intressant redovisning av vad som har varit bra, mindre bra och kanske något som till äventyrs varit riktigt dåligt. Då får vi också ett bra faktaunderlag att diskutera. Det görs dessutom i nära samarbete med delar av Riksrevisionsverket. Det kan vara ett gott omen inför den framtida revisionen som ska smälta samman till en samlad riksrevision.

Så några punkter kring betänkandet, som bär mycket av enighetens tecken över sig. Det väsentliga när man ska bekämpa ekonomisk brottslighet är rimligtvis kompetensen och samarbetet över myndighetsgränserna och mellan myndigheter. När det gäller samarbetet och bekämpningen på EU-nivå är det självfallet att även gränserna mellan länderna är helt centrala. Här har, som redovisats i betänkandet och som Märta Johansson har nämnt, ett antal saker skett i och med Europol, Eurojust och även Schengensamarbetet.

Jag vill säga ett par ord om tanken på någon form av gemensam europeisk åklagare. Nu hade jag lite svårt att förstå om Kristdemokraterna egentligen står kvar vid förslaget. För formens skull gör man det. Men i realiteten verkar det som att man under intryck av de argument som utskottsmajoritet anför drar sig försiktigt tillbaka, måhända med en vision om att detta någon gång i framtiden ska vara aktuellt.

Detta speglar egentligen två olika skolor i synen på hur man ska bekämpa ekonomisk brottslighet i EU och bevaka de ekonomiska intressena och gemenskapens intressen. Å ena sidan har man den skola som man åtminstone i motionen och reservationen står bakom, nämligen att vi ska bygga ett gemensamt stort verk, Corpus Juris. En mängd olika typer av lagstiftningar måste anpassas till detta.

När Märta Johansson och jag var på en konferens i Bryssel om detta för ett par år sedan lärde vi oss att det finns ett antal EU-länder som är väldigt tilltalade av detta. Med stor retorik talade man sig mycket varm för behovet av, det absolut nödvändiga av, att tillskapa denna gemensamma rättsordning Corpus Juris och låta olika rättssystem underordna sig denna.

Märta och jag och Sverige – vi företrädde ju Sverige i de här sammanhangen – tillhörde inte dessa entusiaster. Företrädare för revisionsrätten, för EU:s budget- och kontrollutskott och parlamentariker från alla de 15 länderna deltog också. Sverige och ett antal andra länder tillhörde alltså inte entusiasterna. Vi menar att varje enskilt land kan göra betydande insatser för att bekämpa ekonomisk brottslighet och brottslighet som är riktad mot gemenskapens gemensamma ekonomiska intressen. Detta är centralt, och än så länge är det Sveriges uppfattning. Jag hoppas att det också kan fortsätta att vara Sveriges uppfattning. Det hjälper ju inte att man har god retorik och sluter avtal om man söljar när det gäller att ratificera dem och tillämpar dem dåligt. Det hjälper inte, utan det avgörande är att varje land känner ett lika stort ansvar för gemenskapens egendom som för sin egen egendom.

Vid denna konferens markerade jag att då bör också gemenskapen EU se till att ta fasta på subsidiaritetsprincipen och inte befatta sig med saker som det enskilda landet kan göra. Om man har olika transfereringssystem, exempelvis inom jordbrukssektorn, så gäller det att utforma systemet på ett sätt som minimerar möjligheterna till brottslighet. Jag vill

inte påstå att man har lyckats helt, om man uttrycker sig diplomatiskt. Det finns mycket, mycket att göra.

Med andra ord tycker jag att det finns all anledning att markera det enskilda landets intressen, möjligheter och skyldigheter på samma sätt som utskottet anför.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att Moderata samlingspartiet till betänkandet har fogat ett särskilt yttrande med anledning av en motion som har väckts. Där antyder vi helt enkelt kort – och vi t.o.m. tror – att det finns ett samband mellan skattetrycket och de incitament som finns till svartarbete och svart tjänstesektor. Vi tror nämligen att ju högre skattetryck vi har och vi får, desto större är drivkrafterna hos en grupp människor att jobba svart. Det gäller även inom byggsektorn, och på många andra områden. Ingen annan har tyckt att detta samband finns, vilket kanske är något egendomligt om man studerar verkligheten. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 59 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Fru talman! Det gäller det här sista påståendet om att ingen annan har haft någon uppfattning. Det är korrekt, men jag tillåter mig ändå att anmäla för egen del att jag helt och hållet delar Moderaternas uppfattning i frågan. Jag skulle nästan vilja påstå att man i dag vetenskapligt kan belägga att det finns ett samband.

Anf. 60 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag vill inte påstå att det nu finns en spricka inom kristdemokraterna, men jag hoppas att kristdemokraterna i övrigt i utskottet tar till sig detta och att underteckningen av sådana här reservationer och yttranden framgent även kan innehålla kristdemokraternas namn.

Anf. 61 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag hade inte tänkt beröra betänkandet så mycket i sak. Jag har i stället tänkt beröra frågan om ekonomisk brottslighet utifrån förhållandet att jag sitter i Rådgivande nämnden till Riksåklagaren. Den har till uppgift att följa upp Ekobrottsmyndigheten och handlägga det hela.

Jag vill påstå att vi nu har lyckats utveckla en organisation som har stora möjligheter att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, till skillnad från den kritik som jämt och ständigt brukar riktas mot det övriga rättsväsendet. Man säger att polisväsendet inte klarar av sitt jobb, man kritiserar åklagarväsendet osv. Men här har vi en myndighet och en organisation som faktiskt bara hela tiden utvecklas positivt och hela tiden förbättrar sina resultat.

Detta är oerhört viktigt när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Den spridda organisation som vi tidigare hade gjorde att man inte fick något samlat grepp på bekämpningen av ekonomisk brottslighet. Men i och med att Ekobrottsmyndigheten skapades gavs det möjligheter att möta den ekonomiska brottsligheten på ett helt annat sätt.

Det har varit stora problem i inledningen av Ekobrottsmyndighetens organisation. Man skulle egentligen för första gången på riktigt försöka föra ihop olika yrkesgrupper som poliser, åklagare och ekonomiskt kunniga människor och få dem att arbeta över yrkesgränser mot ett gemen-

samt mål utan ett revirtänkande. Det var inget lätt arbete – det ska man veta. Och det tog också tid innan Ekobrottsmyndigheten började fungera på ett bra sätt och så som det var tänkt.

Men de enda rapporter vi får i dag i Rådgivande nämnden visar att man hela tiden förbättrar sina resultat. Man lyckas nu börja sänka handläggningstiderna. Det finns fortfarande stora problem i och med att man övertog en mängd utredningar som redan hade legat i två tre år när man övertog dem. Det gör att det fortfarande är långa handläggningstider för framför allt de svårare och större ärendena. Men i takt med att man nu hela tiden lyckas avverka dem efter hand och att man har fått en organisation som samarbetar och drar åt samma håll så ser vi en minskning.

Jag tycker att det är viktigt att lyfta upp de positiva exempel där vi ser att det som vi har tänkt här i riksdagen, de förslag som har lagts fram och de beslut som vi har fattat, faktiskt visar sig vara effektivt. Det är viktigt att vi också säger det här i talarstolen. Det är nämligen viktigt att man ser att utvecklingen går framåt på det här området. Det ska inte bara svartmålas, utan man ska se att här har vi lyckats. Det finns mycket mer att göra, men det är viktigt att se den positiva utvecklingen.

Fru talman! Jag vill ta upp frågan om tillgång till polisregister och möjligheten att skapa sig ett eget kriminalunderrättelseregister. Det är egentligen ganska självklart att man vill ha detta i ett brottsbekämpande arbete, och det är nog ganska självklart att man ska ha det i framtiden. Men precis lika självklart var det att inte öppna dessa möjligheter från början. Som jag sade tidigare var detta nämligen en ny organisation och ett nytt sätt att arbeta. Det gällde att få i gång organisationen. Då är det viktigt att man är restriktiv med underrättelseregistren och med tillgången till polisens register. Det är oerhört hög sekretess på denna typ av register. Man måste se till att man har fått en fungerande organisation innan man kan överväga detta. Det är inte så att Ekobrottsmyndigheten inte har haft möjlighet till tillgång till registren, men det har skett på ett omständligt sätt. Nu anser också vi i Vänsterpartiet att det är dags att Ekobrottsmyndigheten får denna möjlighet. Detta kommer att återkomma till riksdagen nu under våren.

Fru talman! Till sist vill jag lyfta fram reservationen som handlar om en effektivare miljöbrottsbekämpning. Vi i Vänsterpartiet ansåg också tidigare att den skulle ligga under Ekobrottsmyndigheten. Men Ekobrottsmyndigheten själv ville inte handlägga de här målen, medan Riksåklagaren var beredd att arbeta med dem och bygga upp en organisation för miljöbrottsbekämpning. Nu har vi sjösatt detta hos Riksåklagaren. Jag tror att det är viktigt att den organisationen nu får utvecklas. Jag tror också att vi kommer att få en effektiv miljöbrottsbekämpning.

Anf. 62 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var ett lysande inlägg till förmån för den här myndighetsstrukturen som jag till fullo delar. Det gäller kanske även uppfattningen om hur vi ska hantera miljöbrott.

Men historieber beskrivningen är såvitt jag har förstått inte helt riktig. Det var ju inte så att man på Ekobrottsmyndigheten inte ville hantera miljömålen, utan man krävde resurser om man skulle handlägga dem. Det fick man inte, och därför avstod man från detta. I och för sig tycker

jag inte att vi ska dra in myndighetens agerande och huruvida det var rätt eller fel att den skulle handlägga miljöbrotten.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Anf. 63 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det kan stämma att beskrivningen kan ses på det här sättet. Men regeringen sköt ju faktiskt till pengar till det här för att kunna skapa en miljöbrottsbekämpning och den här organisationen. Men Ekobrottsmyndigheten sade att man inte kunde skapa det med dessa medel och att man inte var beredd att göra det.

När vi såg att Riksåklagaren var beredd att göra det och att de resurser som RÅ fick från regeringen var fullt tillräckliga för att starta den här verksamheten tyckte jag ändå att det var en ganska tydlig markering från Ekobrottsmyndigheten att man inte hade något större intresse av att handlägga det här. Men jag tror inte heller att det var helt fel att man delade på den här organisationen. Jag tror att vi får en effektiv miljöbrottsbekämpning, och jag tror också att Ekobrottsmyndigheten i det här uppbyggnadsskedet, som jag har beskrivit, och i den framtida utvecklingen kommer att behöva ägna sig åt den mer vanliga ekobrottsbekämpningen för där finns det mycket att göra, och man kommer inte att vara sysslolös.

Anf. 64 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Denna lägesrapport om den ekonomiska brottsligheten visar att det är många olika utredningar och grupper i gång som arbetar med de här angelägna frågorna. Vi från Centerpartiet följer detta arbete med stort intresse.

När det gäller den ökande ekonomiska brottsligheten är hjälpmedel och metoder alltmer avancerade, och det gäller att myndigheterna har både framförhållning och resurser för att förhindra och förebygga dessa brott. Att skaffa sig konkurrensfördelar genom att gå genvägar och genom att inte uppfylla miljökraven och vidta åtgärder eller att inte följa skattelagstiftningen måste beivras.

Centerpartiet har drivit frågan om enklare regler i flera olika sammanhang. Här måste det också finnas förutsättningar för att skapa enkla och tydliga regler liksom möjligheter att kontrollera att reglerna följs.

Ekobrottsmyndigheten börjar, som tidigare har sagts, ta form. Jag sitter också i Riksåklagarens rådgivande nämnd och har förmånen att noga följa verksamheten. Man har börjat finna sina samarbetspartner, och det är mycket intressant att följa deras arbete. De är lyhörda, och en sak som har framförts är att bevisen är färskvara och att det gäller att handla mycket snabbt. Det är viktigt att ta det med sig.

Att det blir en ökad tonvikt på det förebyggande arbetet är ett viktigt mål, och det ska bl.a. ske genom samverkande åtgärder mellan olika myndigheter, t.ex. Finansinspektionen, skattemyndigheterna och tullen. Det är värdefullt med detta samarbete. Det är få anmälningar som kommer från privatpersoner. De flesta kommer från skattemyndigheter, konkursförvaltare och andra myndigheter. Detta är också en ytterligare orsak till ett ökat samarbete för att man i ett tidigt skede ska kunna förhindra ekonomisk brottslighet. Samarbetet med näringslivet blir en allt viktigare del, där även näringslivet självt tar ett allt större ansvar för affärsetik och egenkontroll.

Ekonomisk brottslighet

Att man ska ha samma utgångsläge är en viktig faktor i konkurrensen. Om jag som företagare följer de regler som myndigheterna föreskriver när det gäller skatt och avgifter inom stipulerade tider och försöker få ihop en ekonomisk balans i företaget är det ju frustrerande om andra personer helt kan avstå. Detta har förekommit, och det förekommer.

Jag har noga följt PEK-verksamheten, preventiv ekonomisk kontroll, som bl.a. har funnits i Skåne, och man gjorde ett mycket gott arbete på det här området. Det var en verksamhet som startade 1995 och som hade tonvikten på det förebyggande arbetet, där man just samarbetade från olika myndigheters sida och nådde ett mycket gott resultat. Men helt plötsligt drog sig polisen ur verksamheten på grund av resursbrist, och då föll alltihop. Det har blivit ett stort avbräck. Man har tappat tempo. Nu kan man läsa i Ekobrottsmyndighetens verksamhetsplan att man fortsätter denna PEK-verksamhet och att den är en viktig del i det prioriterade brottsförebyggande arbetet, och den kommer att spela en huvudroll i pilotprojekt inom frisörbranschen. Det står att läsa i handlingarna. Och det finns andra områden, t.ex. det som rör svarttaxi. Det handlar om momsfusket osv., som har berörts här tidigare.

Det här är en del, men det finns andra viktiga områden, inte minst den organiserade delen av den ekonomiska brottsligheten, som svävar långt utanför Sveriges gränser. Vi kan se att Öresundsbron har öppnat många möjligheter, men det är inte alla som är lika positiva. Därför är det bra att det har inletts ett samarbete mellan Ekobrottsmyndigheten och dess danska motsvarighet för att man just ska kunna förebygga och för att man ska vara förberedd på det som kan inträffa.

Fru talman! Det är viktigt med forskning även inom ekobrottsområdet. Det är intressant att BRÅ har lagt ut projekt i samverkan med universiteten över hela Sverige. Unga forskare är mitt uppe i ett antal intressanta projekt. Märta Johansson berörde just ett sådant exempel från Göteborgs universitet när det gäller skatteparadisen.

Det finns också projekt i nordisk samverkan som är mycket intressanta. Jag har föreslagit BRÅ att man ska ha ett seminarium här i riksdagen för att just vi riksdagsledamöter ska få ta del av det här arbetet men också för att vi ska få till stånd en dialog mellan ungdomarna på våra universitet och oss riksdagsledamöter för att vi ska kunna verka och arbeta för att minska den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 65 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Brottsligheten känner inga gränser. Det vet vi allihop. Den ekonomiska brottsligheten främjas just av gränslösheten och den alltmer ökande internationella handeln. Därför är det viktigare än någonsin att samhällets samlade insatser mot sådan kriminalitet förstärks. Det gäller alltså att bli bättre, mycket bättre, på att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra ekonomisk brottslighet.

De förebyggande åtgärderna måste förbättras genom att det blir en effektivare kontroll och genom att de olika myndigheterna verkligen utvecklar sitt problemorienterade arbetssätt. Eftersom den ekonomiska brottsligheten är en prioriterad verksamhet för myndigheterna är det anmärkningsvärt, tycker vi inom Folkpartiet liberalerna, att det fortfarande finns så stora brister. Men trots kritik från oss ställer Folkpartiet liberalerna sig bakom de överväganden som står i skrivelsen. Detta gör

man för att det under detta år t.ex. kommer att redovisas en avstämning av ett projekt som Riksskatteverket bedriver tillsammans med Ekobrottsmyndigheten för att bekämpa svart arbetskraft inom byggbranschen och att det därigenom har bildats en särskild lagstiftningsgrupp som ska överväga vilka lagändringar som behövs för att på ett effektivt sätt bekämpa just den här brottsligheten.

I vår, den 22 mars, kommer en proposition med anledning av Ekosekretessutredningens förslag om vissa utvidgningar i myndigheternas möjligheter att utbyta information med varandra utan hinder av sekretess, som det står.

Vi inom Folkpartiet väntar också med stort intresse på resultatet av Ekobrottsmyndighetens begäran om att få tillgång till samma verktyg som polisen och skattebrottsenheterna för att bedriva kriminalunderrättelseverksamhet. Enligt EBM medför den nuvarande ordningen effektivitetsförluster i det operativa arbetet och hindrar myndighetens utvecklingsarbete när det gäller just det brottsförebyggande arbetet. Därför tycker vi inom Folkpartiet att det är ganska självklart att Ekobrottsmyndigheten begär dessa befogenheter, och vi hoppas också att man får det.

Om nästan exakt två månader, den 25 mars, kommer Sverige att fullt ut träda in i det operativa Schengensamarbetet. Även detta kommer att ge bättre möjligheter att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Medlemsstaternas samarbete och samverkan inom Schengenavtalet kommer att ha en mycket stor betydelse för en effektiv bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Med anledning av att så många viktiga händelser när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten kommer att ske under detta år avvaktar Folkpartiet liberalerna dessa och står bakom skrivelsen.

Till sist, fru talman, vill jag säga några ord om förslaget från EU-kommissionen för rättsliga frågor om att brottslingar som handlar med sexslavar ska straffas på samma sätt inom hela EU. Beslut om gemensam lag inom EU kan komma att fattas i maj under svenskt ordförandeskap.

Handel med människor, på engelska *trafficking*, omsätter enorma belopp, enligt många bedömare lika mycket som narkotikan. Alldeles för ofta är det den organiserade brottsligheten som sköter om detta. Handeln med människor är verkligen ekonomisk brottslighet i stor skala. Därför är det anmärkningsvärt att det inte pratas mer om att detta just är ekonomisk brottslighet. Det är glädjande att kunna konstatera att handeln med människor inom EU nu kommer att föreslås bli olaglig. I dagsläget saknar en del länder klara regler som förbjuder detta, och straffen för brottet varierar från böter till fängelse. I svensk lagstiftning finns inte begreppet människohandel för sexuell exploatering, utan brottet straffas inom kupperilagen. Om kommissionens förslag till gemensam definition, lag och straffskala går igenom kan det bli en ändring på det, och det är ett stort steg i rätt riktning. Vi anser att det är ett avgörande steg för att få stopp på denna vidriga människohandel.

Också värt att notera, fru talman, är att eftersom så många kvinnor kommer från eller transporteras genom EU:s kandidatländer kommer dessa länder också att involveras i den här brottsbekämpningen. Detta tillsammans med fokusering på de bakomliggande orsakerna – för vi får aldrig glömma bort att det finns en orsak även till sådant här, t.ex. fattigdom och social utstötning – kan ge reella möjligheter att minska den

ekonomiskt lukrativa brottslighet som människohandel med kvinnor utgör, både inom och utanför EU.

Fru talman! Folkpartiet liberalerna yrkar bifall till justitieutskottets betänkande.

Anf. 66 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Man kan väl sammanfatta kampen för att bekämpa ekonomisk brottslighet med: Det blir bara bättre och bättre, men bra lär det aldrig bli. Strävan att tillskansa sig pengar även på brottsligt sätt är stor hos människor, och det tillkommer hela tiden nya sätt, nya typer av brottslighet. Ändå är vi i utskottet, som har fått i uppgift att följa detta arbete, i stort sett eniga, mycket mer eniga än vi var för några år sedan. Detta vittnar betänkandet om. Det är bara kristdemokraterna som har skrivit reservationer, och det är dem jag tänkt ägna tiden åt.

När det gäller den första reservationen, som man yrkat bifall till, pågår det en beredning. Vi brukar ju ha kutymen att inte reservera oss när ärenden är under beredning och ska redovisas. Det är så vi andra har resonerat här, även Miljöpartiet. Vi kommer att vara positiva till en förändring, men vi vill titta på förslaget i dess helhet när det kommer.

När det gäller effektivare miljöbrottsbekämpning är det riktigt, Rolf Åbjörnsson, att det sticker i ögonen på mig som har varit oerhört engagerad i denna fråga. Jag vill påstå att vi har fått en effektivare miljöbrottsbekämpning med den nya organisationen med det nationella uppdraget att samordna och utbilda. Det finns miljöåklagare på varje åklagarmyndighet, som är en länk in i den nya organisationen.

Jag tycker att Alice Åström här redogjorde väldigt bra för varför det inte blev Ekobrottsmyndigheten. Miljöpartiet ville också från början att det skulle bli den, men nu var omständigheterna sådana att det var bättre att detta skedde under Riksåklagaren.

Detta är andra gången den här reservationen kommer upp. Jag frågar mig varför man återkommer med reservationen. Vad är det man vill förändra? Vad finns det för bevis för att Ekobrottsmyndigheten i dag skulle göra arbetet bättre? Har kristdemokraterna undersökt omständigheterna, eftersom man återkommer med denna reservation? I grunden är det miljöbalken som gjort att det blivit fler anmälningar. Den här nya organisationen har också engagerade människor; glöm inte det. Det är det som är viktigt – människor som vill, har lust och har ett stort engagemang för att lösa problemen med miljöbrott.

Jag skulle vilja ha svar på detta från kristdemokraterna: På vilket sätt fungerar inte nuvarande organisation? På vilket sätt skulle Ekobrottsmyndigheten kunna göra ett bättre arbete?

Sedan kommer vi till den tredje reservationen från kristdemokraterna. Här spärrade jag upp ögonen. Det är att gå väldigt långt att begära att vi ska ha en överstatlig åklagarmyndighet, med de konsekvenser det skulle medföra för det svenska rättssystemet. Miljöpartiet har sett denna strävan, som finns hos en del konstellationer i Europaparlamentet, som mycket oroväckande och försökt verka för att detta arbete inte ska drivas vidare. Jag är väldigt glad att moderaterna här klart och tydligt säger sig ta avstånd från den här idén. Inga andra partier stöder den heller.

Nu tar man tillbaka och säger att detta är en vision långt fram i tiden. Faktiskt säger Rolf Åbjörnsson också att den är fullkomligt orealistisk.

Jag förstår då inte varför man lägger fram de här reservationerna. Varför kunde vi inte ha ett lite mer enhetligt betänkande? Varför måste man komma med sådana här visioner när de är ohållbara? Det är också ett sätt att reservera sig, och det är väl därför den debatt vi har i dag är längre.

Jag vill också kommentera det Siw Persson säger om Schengen. När vi inför Schengen den 25 mars kommer det att ha effekter på ekobrottsligheten, säger hon. Det förstår jag inte. Detta är ju en passion där man ska komma åt människor som tar sig in i området som inte får vara på detta område, som är illegala. Jag tycker inte att människor kan vara det, men så är ju beteckningen. Det handlar också om stulna fordon osv. Men för den ekobrottslighet vi pratar om, den som Ekobrottsmyndigheten har att göra med, har inte Schengen så stor betydelse, vad jag förstår. Siw Persson kanske kan exemplifiera vad hon menar med att Schengen ska förbättra när det gäller denna typ av brottslighet.

Anf. 67 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Fru talman! Anledningen till att vi hänger kvar när det gäller frågan om miljöbrottens hantering är helt enkelt att vi är engagerade i den saken och vill ha resultat. Vi har fortfarande i grunden den inställningen att det här hade blivit mycket bättre om Ekobrottsmyndigheten hade fått hantera det. På grund av sjabbel med ekonomin har man nu hittat på en annan lösning. Det är möjligt att vi får leva med den och att den kommer att fungera. Men än så länge har vi ingenting som talar för att det fungerar. Det ser väldigt bra ut på papperet, men som jag sade ackumuleras anmälningar på hög och vi ser inga resultat.

Ett skäl till att man skulle centralisera detta till Ekobrottsmyndigheten är att det krävs kvalificerat folk, och det finns inte så mycket sådant utspjott över hela landet. Det är den kvaliteten som skulle tillföras den här aktiviteten. Det är skälet. Vi hänger kvar i detta så länge vi tror att det är en realistisk målsättning.

När det gäller visionen och EU förstår jag att Miljöpartiet inte kan ta till sig en sådan här historia. Men EU i botten för att det på sikt ska bli någonting måste integreras rättsligt i rätt många avseenden, där vi också måste respektera att det tar lång tid. Jag kan väl föreställa mig att Kia Andreasson och Miljöpartiet vill gå tillbaka till den tid då vi hade landskapslagarna, men det är ingen gångbar väg i dagens internationella samfärdsel.

Anf. 68 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det sista inlägget är inte så mycket att kommentera. Det är mer en skymf i tankandet av det vi i Miljöpartiet står för i utvecklingsarbetet. Jag är ledsen att Rolf Åbjörnsson har fått uppfattningen att vi är så tillbakasträvande. Det får stå för Rolf Åbjörnsson.

När det gäller miljöbrottsorganisationen tycker jag fortfarande att det är lite märkligt när Rolf Åbjörnsson säger att det är ett bekymmer för rättsväsendet att man inte mår med ett antal organisationer och samtidigt exemplifierar med att det var mycket bekymmer med just Ekobrottsmyndigheten, och det var det i början. Hur ska då en organisation som har mycket bekymmer, men som har visat att man har kunnat lösa problemen, också orka med miljöbrottslighet? Jag tycker att det är motsägel-

sefullt, när vi nu har en organisation som maktar med detta, som inte har de här problemen och där det finns mycket välutbildad personal.

Anf. 69 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Det hade varit trevligt om Kia Andreasson hade lyssnat lite bättre på det jag sade. Jag sade att vi om två månader kommer att inträda fullt ut i Schengensamarbetet.

Det står faktiskt i betänkandet att medlemsstaternas polismyndigheter ska samverka också inom ramen för Schengensamarbetet. ”Detta samarbete är av stor betydelse när det gäller att bekämpa in- och utförseln av stöldgods över gränserna. Sverige kommer att inträda fullt ut i det operativa Schengensamarbetet den 25 mars 2001.”

Lite längre upp i samma stycke står det också att man har haft projekt där man framgångsrikt har lyckats i operationer som bl.a. rör stulna bilar. Och, Kia Andreasson, även stulna bilar är tyvärr ett mycket lukrativt arbete för organiserade ligor. Det är alltså inte bara fråga om människor, utan det är också fråga om annat, som det står i betänkandet. Men Kia Andreasson kanske underkänner det justitieutskottet har sagt.

Anf. 70 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag är mycket väl medveten om att det gäller stulna bilar. Det sade jag också. Men förutom det kan jag inte finna några fler aspekter på just Schengen och ekonomisk brottslighet, så som jag tänker mig helheten, utan det är just stulna bilar. Därvid stoppas de.

Jag fick bilden av att det var mycket mer omfattande. Men nu har vi konstaterat att vi har precis samma information.

Anf. 71 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Nej, det har vi säkert inte, Kia Andreasson. Men om jag får vara så ofin att jag får ge en rekommendation vill jag säga att det alltid är bra, även om man är tveksam eller negativ, om man ser möjligheterna och inte hindren.

Anf. 72 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att jag försöker analysera både möjligheter och hinder. När det gäller Schengensamarbetet har vi sett många hinder. De kanske är mer synliga än fördelarna.

Anf. 73 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman! Svenska byggnadsarbetareförbundet utsåg år 2000 till ett arbetsmiljöår och startskottet för en långsiktig satsning på en bättre arbetsmiljö.

Över hela landet genomfördes arbetsplatsbesök för kontroll av arbetsmiljön. Vid ett besök på en mindre byggarbetsplats i Göteborg konstaterades att både byggnadsställningar och arbetsmiljöplan saknades. Bristerna påtalades för den ansvariga på företaget. Om detta inte rättades till skulle man riskera en polisanmälan. Ansvarig svarade: Det får ni väl göra då. Någon respekt för arbetsmiljölagen fanns inte.

I Hallands nyheter stod följande att läsa den 15 juni 2000: ”Yrkesinspektionen i Göteborgs distrikt anmälde 22 fall av arbetsmiljöbrott till

åklagare. Av dem preskriberades 20, däribland 5 där företaget inte upprättat någon arbetsmiljöplan. Övriga 2 lades ner.”

Att brott mot arbetsmiljölagen kan löna sig för företagen får konsekvenser för alla på arbetsmarknaden, ja, för hela samhället. En följd kan bli att kostnaderna för sjukförsäkringen ökar kraftigt. Och vilka signaler ger man till polis och åklagare när ärenden handläggs på detta sätt?

Att så många arbetsmiljöbrott som anmälts till åklagare preskriberas är mycket allvarligt. Insatser har gjorts i form av utbildning riktad till åklagare, men detta har inte varit tillräckligt. Åklagare och polis har en mycket stor arbetsbörda. Det är viktigt att lagföringen av arbetsmiljöbrott blir effektivare för att upprätthålla respekten för reglerna om arbetsmiljö. Förbättrad utbildning för poliser och åklagare är viktiga medel.

Fru talman! I denna skrivelse redovisas översiktligt de åtgärder som vidtagits sedan förra lägesrapporten 1999 inom ramen för regeringens strategi för samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Ambitionen i denna skrivelse tycker jag är bra. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att även brister i arbetsmiljön är ett viktigt inslag i bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten.

Fru talman! Det är också viktigt för oss och vår trovärdighet som riksdagsledamöter när vi i andra sammanhang pratar om miljö i byggnader, i inomhus- och utomhusmiljön, att vi ser till att de som bygger husen också kan göra det på ett tryggt och bra sätt.

Fru talman! Med den redogörelse som Märta Johansson gjorde tycker jag att man kan följa utvecklingen av bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten på ett bra sätt.

Anf. 74 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Bostaden är ingen konsumtionsvara vilken som helst. Hur vi bor, var vi bor och hur mycket det kostar att bo påverkar i hög grad vår livssituation och våra möjligheter i livet. Dessa ord har sagts många gånger och är bakgrund till att vi socialdemokrater ser bostadspolitiken som en viktig del av välfärdspolitiken.

Kärnan i den sociala bostadspolitiken är att alla ska ha rätt till en god bostad till skäligt pris, med modern utrustning och av den storlek som motsvarar familjens behov.

Byggbranschens förutsättningar att bygga och reparera dessa bostäder diskuteras inte minst ur konkurrenssituation. Hur ska en seriös småbyggare klara konkurrensen om den inte sker på samma villkor?

Fru talman! Denna inledning har jag valt därför att det är viktigt att påpeka och utgör ett faktum när vi diskuterar övergripande frågor i byggbranschen att någon ska utföra just dessa arbeten på ett hantverksmässigt sätt under ordnade former. Detta görs också i de allra flesta fallen.

Samtidigt finns det anledning att diskutera vad som sker i samhället. Vi som skrev motioner om byggbranschen tyckte att vi ville lyfta fram vissa faktorer till diskussion och därför skrev vi just denna motion.

Jag noterar också utskottets skrivning och den lämnade redovisningen om motionen samt att regeringen arbetar på olika sätt med frågan. Det är mycket positivt, och det ska bli intressant att följa det arbetet.

Fru talman! Vi måste ställa upp på de skötsamma företagen, så att de kan få konkurrens på lika villkor. Det är viktigt att påpeka – jag har gjort

Prot. 2000/01:55

24 januari

Ekonomisk brottslighet

det en gång tidigare, och jag gör det en gång till – att de allra flesta företagen sköter sina åligganden gentemot sina anställda och samhället. När det gäller de frågor som vi i dag diskuterar kan det finnas en risk att föra svepande argument över olika branscher. Det är viktigt att inte göra det utan i stället se de problem som finns och långsiktigt arbeta med dem i en positiv anda.

Det finns problem i byggbranschen. Inte minst den fackliga organisationen Byggnads och de lokala avdelningarna jobbar med dessa frågor på ett i vid mening föredömligt sätt. Jag vill särskilt framhålla kollektivavtalens betydelse som en del i detta arbete.

Även arbetsgivarorganisationer arbetar med dessa frågor, och det tycker jag är positivt. Här finns ett gemensamt intresse för olika aktörer att bidra med sina kunskaper och erfarenheter och agera gemensamt.

Vi ställer krav på företagen att de i olika sammanhang vad gäller löner, social trygghet, arbetsmiljö osv. ska sköta sina åligganden för sina anställda. Därför är det viktigt att lyfta fram och föra debatten.

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp vad vi kan kalla för entreprenadkedjor och hur en typisk transaktion kan se ut i olika led.

Företaget A, som är ett stort, välrenommerat byggföretag, ger företaget B i uppdrag att utföra vissa uppgifter, t.ex. delentreprenader på ett bygge. Företaget B vänder sig i fråga om vissa arbeten till företaget C. Företaget C, som utåt sett är helt vitt, har ett visst antal anställda, redovisar och betalar moms och arbetsgivaravgifter. Företaget C kontaktar personen X för att "låna in" extra personal. Personen X fixar inte bara personal utan även schysta fakturor för något annat företag. Företaget C representerar det sista vita ledet. Företaget D fakturerar företaget C för "lönekostnader" för den "inlånade" personalen. Företaget är ett s.k. plus-minus-noll-företag. Det innebär att intäkterna för fakturering till C finns redovisade, men samtidigt finns motsvarande kostnad för inlåning av personal från företaget E. Ofta brukar företaget E se till att redovisa en liten men försumbar lön. På så sätt finns man med i skattemyndighetens arbetsgivarregister i fall någon skulle fråga om det. Normalt har detta företag inga anmärkningar om obetalda skatter och liknande. Företagets enda syfte är att lägga ut dimridåer ned till den svarta arbetskraften. Då har vi kommit till det sista ledet i min redogörelse då det handlar om företaget E, som varken redovisar skatter eller avgifter och saknar bokföring. Hos det här företaget omvandlas betalningar via gireringar, factoringbolag m.m. till kontanter som går till arbetarna som jobbar svart på bygget. Företaget har dock F-skattsedel och ska redovisa moms i inkomstdeklarationen, men man hinner inte lämna någon deklaration eftersom företaget lever bara i ett och ett halvt till två år. Det kännetecknas av många styrelsebyten med s.k. målvakter som ledamöter i styrelsen.

Mina frågor till utskottets föredragande är följande: Hur ser ni på dessa frågor, Märta Johansson? Kan man förhoppningsvis tro att de här frågorna också finns med i vid mening i det arbete som kommer att redovisas senare i höst och framöver?

Anf. 75 MÄRTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Ronny Olander ber mig utveckla hur vi ser på detta. Jag kan tala om för Ronny Olander att vi är precis lika upprörda som ni är

inom byggfacken över detta. Detta har en likhet med den s.k. karusell-handeln, när det ena företaget köper varor och säljer till det andra osv.

Man arbetar mycket intensivt med frågorna på Ekobrottsmyndigheten. Det vet jag. Man tror att man ska komma åt detta genom ett intensivt samarbete mellan skattemyndigheter, kronofogdemyndigheter, finansinspektion osv. Alla myndigheter ska samverka. Jag tror att det är det enda sättet.

Det är inte lätt att komma åt detta. Problemen är uppmärksammade och följs. Man försöker att göra vad man kan.

Anf. 76 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret från Märta Johansson. Det är viktigt att understryka allt som görs inom området. Det är inte helt lätt att vara platschef för ett större jobb med många underentreprenörer, som i sin tur har underentreprenörer efter underentreprenörer – därför att branschen ser ut så. Glädjande nog har vi en högkonjunktur som kan utvecklas och har betydelse för 50–60 kommuner i vårt land.

Men med långa entreprenadkedjor finns, som Siw Wittgren-Ahl påtalar, arbetsmiljösynpunkter och konkurrenssituationer med okända människor på byggarbetsplatserna. Det är viktigt att lyfta fram dessa synpunkter. Det är det vi försöker att göra på olika sätt.

Anf. 77 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! Ekonomisk brottslighet kan ta sig många uttryck. Exempelen på uppfinningsrikedom tar sig uttryck i att undanhålla samhället skatt. Många av oss har sett nyhetsprogram på TV med exempel på smuggling av sprit och cigaretter. Sprit i stora fat göms bakom cementblock och cigaretter förpackas i kulvertrör avsedda för fjärrvärme. Uppfinningsrikedomen är stor.

En annan sektor där ekonomisk brottslighet håller på att etablera sig gäller arbetskraft inom byggbranschen. Framför allt arbetskraft från våra grannländer i öst har uppmärksammats i södra Sverige.

Fru talman! Jag ska här ge några exempel tagna från tidningsurklipp.

Två män från Bosnien har arbetat utan arbetstillstånd på en arbetsplats i Skåne. Arbetsgivaren har vid ett flertal tillfällen använt sig av illegal arbetskraft.

Vid ett tillslag i slutet av augusti grep Malmöpolisen sex polska byggnadsarbetare. De saknade arbetstillstånd och avvisades till Polen. Efter två veckor var tre av männen tillbaka igen. Avvisningen hade inte gett någon verkan eftersom polisen inte har någon laglig möjlighet att ge återreseförbud. Deras jobb blir därför meningslöst, säger Malmöpolisen.

Några dagar senare är det dags igen på samma arbetsplats. Då påträffas två män från Bosnien. Männen saknar arbetstillstånd.

Ett annat exempel: Fem byggnadsarbetare misstänktes arbeta illegalt utan arbetstillstånd, också i Skåne. Byggnadsarbetarna, som var från Polen, arbetade med murnings- och gjutningsarbeten på en stor villa. Några månader senare grep polisen samma byggnadsarbetare, sedan de utvisats, på samma arbetsplats. Några månader senare igen, på samma arbetsplats, grep polisen fyra polska byggnadsarbetare, som avvisades och skickades tillbaka till Polen.

Fru talman! Vi är några som har väckt en motion där vi påtalar den ekonomiska brottsligheten inom byggbranschen. Regeringen har i regeringsskrivelse 2000/01:25, *Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten*, lagt fram förslag till åtgärder vad gäller restaurangbranschen. Åtgärderna är intressanta och borde på motsvarande sätt tillämpas och appliceras i byggbranschen. Den ekonomiska brottsligheten som förekommer inom byggbranschen bör beivras och i förekommande fall åtgärdas. Därför föreslår vi att ett särskilt program bör utarbetas som innehåller förslag till bekämpningsåtgärder av arbetsmiljöbrott, miljöbrott samt ekonomisk brottslighet inom byggbranschen.

I den regeringsskrivelse som vi i dag behandlar framgår följande:

Kampen mot den ekonomiska brottsligheten ska vara en prioriterad verksamhet för myndigheterna. Särskild vikt ska läggas vid att samordna myndigheternas prioriteringar och att utveckla deras samarbete. Vidare ska myndigheternas kompetens i fråga om ekonomisk brottslighet höjas.

Till sist kommer den punkt som jag vill komma till: En annan huvudpunkt i strategin är att näringslivet måste ta ett ökat ansvar i kampen mot den ekonomiska brottsligheten, bl.a. genom att utveckla affärsetik och kontroll.

Vad säger då utskottet med anledning av skrivelsen? Jo, man hänvisar till att det pågår ett projekt och att det kommer att redovisas i höst. Det är väl bra att man gör det, men vi skulle vilja att man gick ännu ett steg längre och försökte angripa det här och kanske var ännu tydligare i sin skrivning än man har varit här. Utskottet säger att det mot bakgrund av det som är sagt inte finns skäl att göra något särskilt uttalande i frågan. Vi motionärer skulle ha önskat något som var bättre.

Jag återgår till frågan om den roll som arbetsgivarna och arbetsgivarorganisationerna har i den här frågan.

Byggnadsarbetareförbundet i Skåne har engagerat sig mycket starkt i de här frågorna. Man tog initiativ till ett möte med representanter från polisen och skattemyndigheten samt motparten Byggmästareföreningen. Till mötet kom rotelchefen för polisen samt en handläggare av utlänningsärenden. Skatteförvaltningen kom med avdelningschefen för skattekontroll samt två handläggare. Men, fru talman, hör och häpna! Arbetsgivarparten Byggmästareföreningen meddelade inte ens att de inte skulle närvara på mötet – detta enligt ombudsmännen på Byggnadsarbetareförbundet. De brydde sig helt enkelt inte om frågan. Det måste vara allvarligt. De om några måste se till att det finns konkurrensneutralitet. Vi måste se till att alla som utför tjänster i samhället också gör sin rättmätiga del i fråga om att betala skatt.

Frågan var också uppe om att ha en legitimation för att alla som arbetar på byggarbetsplatserna skulle kunna kontrolleras. De skulle ha legitimation, ungefär som vi riksdagsledamöter har för att komma in i vårt hus, för att visa att de jobbar i ett företag som sköter sina åtaganden. BF tyckte, efter påtalan, att det var helt onödigt att göra den här formen av legitimationskontroll på dem som jobbar på byggarbetsplatserna.

Fru talman! Mycket skulle i övrigt kunna önskas om att driva på arbetet mot den ekonomiska brottslighet som börjar ta sig allt grövre uttryck i särskilt södra Sverige med arbetskraft från framför allt östländerna.

Jag kan ändå konstatera att det finns en stor samstämmighet mellan alla partier och dem i justitieutskottet som har varit med om att skriva

betänkandet, att man tar de här frågorna på största allvar. Vi kan också bara hoppas att vi kan komma till rätta med detta som håller på att breda ut sig, just att arbetskraften illegalt kommer in från framför allt östländerna. Byggbranschen är inte ensam om det, utan det sprider sig nu till andra branscher också.

Fru talman! Med det vill jag avsluta mitt anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 13 §.)

8 § Ansvar för inregistrering av bouppteckningar och för arvsbeskattning, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU7
Ansvar för inregistrering av bouppteckningar och för arvsbeskattning, m.m. (prop. 2000/01:21).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 13 §.)

9 § Barn här och nu – Redogörelse för barnpolitiken i Sverige

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU7
Barn – här och nu Redogörelse för barnpolitiken i Sverige (skr. 1999/2000:137).

Anf. 78 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Regeringens skrivelse *Barn här och nu* är en sammanställning av utredningar som är på gång, ute på remiss, inte avslutade och sådana som bereds för tillfället. I inledningen slås fast politikområde barn, och det konstateras att barnfrågorna nu inte längre är en del av familjepolitiken. Man nämner visserligen att familjen är den grundläggande enheten och den naturliga miljön, men koncentrerar sig sedan på barnet utan att närmare gå in på orsak och verkan.

Min och Moderaternas uppfattning är att det ekonomiska stödet ska gå till de barnfamiljer som bäst behöver det. I dag är effekten snarast densamma som när man ger värktabletter för att dämpa någons stresshuvudvärk. Man döljer den verkliga anledningen – det känns lättare ett kort tag. Sedan kan man gå vidare och erbjuda starkare doser. Till sist har man åstadkommit ett slags beroende – ett ekonomiskt beroende av politiska beslut.

Alla kommer vi nog ihåg hur politikerna fick besluta om att tidigare lägga utbetalningar av barnbidraget för att möjliggöra för barnfamiljerna att fira midsommar.

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

Men detta är inte vad man vill ha, varken patienten med huvudvärk eller barnfamiljen som lever i nyfattigdom. Man vill bli frisk – man vill bli fri.

För övrigt finns i skrivelsen en mängd andra viktiga områden upptagna, som ensamföräldrarnas utsatthet, regeringens s.k. storstadspolitik och situationen för funktionshindrade barn och ungdomar.

Om detta och mycket mer skulle vi kunna diskutera länge, men jag kommer här att främst uppehålla mig kring de reservationer och det särskilda yttrande som finns i betänkandet SoU7. Sedan hoppas jag att majoriteten i alla dessa utredningar och beslut i framtiden ser mer på andras möjligheter än på politikens maktfullkomlighet att vilja styra och ställa där det inte behövs.

Fru talman! I reservation 1 behandlas barns problem. Vi anser att barns problem först och främst hänger ihop med familjesituationen och faktorer som arbetslöshet, missbruk, bristande tilltro, höga skatter och bristande integration. Faktum är att det i dag finns 150 000 barn som lever i fattiga familjer.

Vi anser att det är familjen som är stöttepelare, och det är deras möjlighet att fatta egna beslut som behöver förstärkas för att barn ska må bra. Det är därför viktigt att skapa möjligheter för familjen att förena yrkesliv och familjeliv och samtidigt ge föräldrar som så önskar en reell möjlighet att vara hemma med barnen längre än vad föräldraförsäkringen medger.

De fyra borgerliga partierna lade förra året fram ett gemensamt förslag som innebär att barnomsorgsstödet ska omfatta alla och inte gå vägen om kommunerna. Det skulle ge möjlighet till flexibla lösningar; alla fick chansen, oavsett tjocklek på plånbok, att kunna välja. Är inte det generell välfärds politik?

Fru talman! En ny typ av sjuklighet har kommit att dominera bilden av barns hälsa i Sverige. Det handlar om DAMP, ADHD, Aspergers syndrom m.fl., de s.k. bokstavs barnen. Det är tillstånd som rör barns beteende, känslor, motorik och sociala kompetens.

I dag finns i Sverige en inflammerad debatt för eller emot benämningar som hjärndysfunktion och för eller emot medicinsk behandling. Ett barn har rätt att få en diagnos och rätt behandling, likaväl som barn har rätt att få slippa en oriktig diagnos, som följer dem livet igenom, och därmed kanske också en oriktigt insatt behandling.

Detta är vad motionen och reservationen handlar om, och detta är vad majoriteten säger nej till.

Jag plockade i går ut ett antal papper ur datorn, och de handlar om den senaste tidens inflammerade debatt i det här ärendet. Det handlar bara om vad som har funnits i Dagens Medicin under november och december månad. Det är ofta en hätsk debatt, med synpunkter för eller emot olika behandlingsformer. Däremellan står ett barn.

I dag arbetar Socialstyrelsen med ett *state of the art*-dokument, som ska vara en kunskapsgenomgång – inte en genomlysning av diagnoskriterier och behandlingsformer. Vi får inte svar på frågan varför så många barn i dag får dessa diagnoser, hur barnen diagnostiseras, av vem och hur vi hjälper dem bäst.

Många lärare har kommit fram till mig och sagt så här: Du förstår, Cristina, att det är jättebra när Kalle eller Lotta får en diagnos, för då kan jag gå till skolnämnden och begära mera resurser.

Okej, säger jag. Men vad ska dessa resurser användas till? Finns den bästa pedagogiken som möter just det barnets behov i skolan i dag? Finns läromedlen? Finns arbetsmiljön? På vilket sätt blir familjen medveten och delaktig? Vad vet gymnasieskolan, och vad vet fritis?

Finns råd och hjälp också att få från andra vetenskapliga discipliner? Var finns eldsjälarna, och vad gör att de faktiskt finner en del av dessa barn och kan hjälpa dem? Hur följs barnen upp i skolan, men också senare?

Fru talman! Vi brukar tala om vikten av vårdkedjan och av att den inte får brytas. Vi talar om vårdplanering och nationella program för många diagnoser. Det måste väl ligga i barnkonventionens absoluta intresse att vi är bombsäkra på vad vi gör mot dessa barn? Jag beklagar att majoriteten inte har insett detta.

Sedan går jag till frågan om internationella adoptioner och reservation 29. Det handlar om kunskapen om internationella adoptioner och adoptivbarns utveckling, och att denna generellt sett är ganska ofullständig. Eftersom Sten Tolgfors är anmäld till denna debatt kommer han närmare att beröra denna fråga. Jag vill bara påminna utskottet om att Statens institutionsstyrelse informerade utskottet under ett besök på ett § 12-hem i Östergötland om att man just ser fler adopterade barn i denna grupp av unga.

Fru talman! När det gäller motionen om familjeråd och det tillkännagivande som har gjorts med anledning av denna vill jag säga att vi gläder oss åt att det blir ett sådant tillkännagivande från utskottets sida. Det måste vara en självklar rätt – gärna ett krav – att familjen ska vara delaktig när beslut tas om sociala ingripanden eller stödåtgärder som rör barnen.

Detta kommer säkert Thomas Julin att beröra närmare i sitt anförande. Han kommer säkert också att fråga s och v varför de inte vill ge föräldrar och barn denna chans. Moderaterna har arbetat länge med denna fråga, och vi är nu glada att vi kan se ett resultat.

Fru talman! Glädjande är också att socialdemokraterna till slut gav sexpartimotionen sitt gillande och att de stöder denna. Det handlar om de riktlinjer som WHO har utarbetat vad gäller självmordsförebyggande arbete och att de snarast ska omsättas till svenska förhållanden. Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa är världsledande på detta område och ligger bakom utformningen av dessa riktlinjer. Märkligt hade det varit om vi i Sverige inte hade antagit dem.

Verkligheten för många barn i dag är inte harmoni och trygghet. Många barn växer upp i sargade familjer och utan stöd, och det kan ge psykisk ohälsa. Fru talman! En ung människa kan som yttersta konsekvens av psykisk ohälsa och bristande stöd begå just självmord. Jag noterar att denna risk finns beskriven endast på ett ställe i regeringens skrivelse. Det är i samband med redovisningen vad gäller alkohol och narkotika, som också kan vara anledningen till olyckor, självmord och social utslagning.

Men det finns också andra faktorer som ligger bakom självmord bland unga. Därför är det viktigt att riktlinjerna nu ger kunskap och medvetenhet, så att man i tid kan observera dessa tidiga signaler och därigenom förhindra självmord. Jag kommer med stort intresse att ta del av

regeringens vidare handhavanden med anledning av detta tillkännagivande.

Fru talman! Självklart står vi bakom samtliga reservationer och det särskilda yttrandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 79 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 25. Vi står naturligtvis också bakom våra övriga reservationer.

Jag gjorde precis som Cristina Husmark Pehrsson – jag reagerade när jag läste att barnfrågorna blir ett speciellt politikområde. Man säger uttryckligen att barnfrågorna tidigare var en del av familjepolitiken.

Den allmänpolitiska debatten om barns och ungdomars möjlighet, som vi hade här i kammaren förra veckan, belyste ganska klart barns och ungdomars verklighet i Sverige här och nu. Alla var rörande överens om att vissa grupper fick bära de tyngsta bördorna när besparingar genomfördes ute i kommunerna och också vilka problem man har med att lokalt genomföra just barnkonventionen.

Människor utvecklas, mognar och mår bäst i små grupper. I den lilla grupp som en familj utgör får familjemedlemmarna möjlighet att möta kärlek, omtanke och förståelse men också ställas inför krav och ta ansvar. På det sättet anknyter familjen som gemenskap till människans djupaste behov – behovet av att bli sedd och att vara en person som inte är utbytbar. Vi kristdemokrater anser – det är vår grund – att familjen är en oersättlig gemenskap. Därför är det viktigt att i alla sammanhang stödja och utnyttja familjens naturliga vilja och kraft, och därför är tillkännagivandet om familjerådslag ett steg i rätt riktning.

All erfarenhet visar att fungerande och stabila familjer är bra både för barn och för vuxna och också en förutsättning för ett gott samhälle. Därför är det glädjande att regeringen planerar att avsätta särskilda resurser för att utveckla arbetet just med föräldrautbildning och annat föräldrastöd. I vår reservation utvecklar vi vår syn på föräldrautbildningen och vikten av att resurser avsätts till förebyggande insatser. Familjestabilitet bör vara ett politiskt mål i första hand för barnens skull.

Vi har i Sverige en stark folkbildningstradition. Det borde vara naturligt att vi utbildar oss för att klara av det värdefullaste vi har: våra relationer till varandra som vuxna och relationerna till barn.

Par som ska gifta sig eller flytta ihop bör erbjudas utbildning om hur man ger förhållandet en bra start, om övergången mellan olika livsfaser och om hur man undviker att låta kriser leda till splittring.

Jag har träffat personer som just har genomgått en s.k. äktenskapskola. De hade bott med en ensamförälder och kände att de inte var redo för ett förhållande. Just denna äktenskapsskola upplevde de som mycket positiv.

Mödravården, fru talman, borde vara en självklar plats för föräldrautbildning och annat förebyggande arbete. Andra viktiga platser kan vara vårdcentraler, kyrkor och samfund, studieförbund och folkrörelser.

Det finns utbrändhet, man går i väggen och antalet sjukskrivningar ökar. Här ser vi tyvärr ingen avmattning, utan tvärtom. Speciellt drabbade är anställda inom det offentliga. Bakom alla dessa vuxna som mår dåligt finns det också väldigt många barn. Vet vi egentligen hur dessa

barn mår och hur de påverkas av föräldrarnas stressituation? Var finns den allsidiga forskning som visar hur barnen mår i dagens samhälle i samband med stress, arbetslöshet, teknifiering osv.? Det är kanske hög tid att forska om hur det uppväxande släktet påverkas av skeenden i tiden.

Fru talman! Mödravårdscentraler och barnavårdscentraler har ett stort förtroende bland föräldrarna och fyller en funktion för nära nog alla barn och familjer i landet. Tyvärr har neddragningar inom sjukvården även lett till att dessa organisationer slimmats, så att tiden för att hjälpa dem som behöver det faktiskt har minskat.

Jag vet hur det är i min egen kommun. Det fanns två distriktssköterskor på en liten central i ett samhälle. Den ena var inriktad på barn och den andra på äldre. Barnantalet minskade, vilket gjorde att distriktssköterskan med inriktning mot barn flyttades.

Jag gick tillsammans med distriktssköterskorna ett par dagar hemma och såg den nära kontakt som knöts mellan just distriktssköterskan och föräldrarna. Det fanns en kunskap som var oersättlig.

Hur använder vi just personalens kunskap om barnen och deras familjer?

Vi har ännu inte sett slutet av de besparingar som genomfördes ute i kommunerna. En samsyn och samordning mellan olika politikområden är också nödvändig om vi menar något med barnets bästa.

Jag fick ett brev från en mamma med två barn som bor på en liten ö i Göteborgs skärgård. Det kanske är fler av er som har fått detta brev. Hon berättar att hon bor på en ö, hennes man arbetar som fiskare, och de har bott där i generationer. Det är en fin miljö för barn att växa upp i. Det är ena sidan av att bo så. Den andra sidan är att bo avsides. Man har två färjeförbindelser, vilket tar mycket tid i anspråk. Det ger barnen längre dagar på dagis, maten blir dyrare, etc. Men de har valt detta. Men det som gör henne och familjen orolig är fastighetstaxeringen.

Ser vi på fastighetstaxeringen som en prioriterad barnfråga? Ställer vi oss någon gång den frågan själva? Det är sagt att vi på alla politikområden ska se till barnets bästa.

I regeringsförklaringen i höstas sade Göran Persson: Sverige är och ska vara världens barnvänligaste land.

Ett år tidigare hade Rädda Barnens ordförande Görel Thurdin sagt: Barnen har inte mer inflytande i dag än för tio år sedan när FN:s barnkonvention kom till. Vi tar fortfarande inte fasta på vad barn egentligen säger. Vi lyssnar men bestämmer ändå som vi vill.

Fru talman! Min fråga är: Vågar vi lyssna och ta till oss det som barn säger?

Anf. 80 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 36, men jag står självfallet bakom även övriga reservationer där Centerpartiet finns med.

Fru talman! Barn har behov av trygghet, självbestämmande och livskvalitet. Detta är utgångspunkten i FN:s barnkonvention och principerna om barns bästa, rättigheter om vikten av att lyssna till barnet och om dess rätt till liv och utveckling. Barn har speciella behov av skydd och stöd. Barnen har egna rättigheter, och framför allt har barnen ett eget männi-

Prot. 2000/01:55

24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

skovärde. Barn är inte miniatyrupplagor av vuxna utan individer med egna unika behov. Barns tillvaro måste präglas av trygghet. De måste mötas med respekt och få känna gemenskap, delaktighet och tillit. Då formas barnet till en människa med de bästa tänkbara förutsättningarna för att klara livets alla påfrestningar.

Varje familj ska själv bestämma hur omsorgen om barnen ska formas. Familjepolitiken ska ge föräldrarna möjlighet att stödja sina barn till att bli kreativa och självständiga individer – inte diktera villkoren för omsorg och uppfostran. Det är i första hand föräldrarnas ansvar. Regeringen har, tillsammans med stödpartierna, drivit igenom maxtaxan, en reform som centraldirigerar både kommunerna och de enskilda familjerna, särskilt gagnar höginkomsttagare och inte tillmötesgår familjer som önskar flexibla former och tider för sin barnomsorg. Centerpartiets förslag till barnomsorgskonto, lika för alla barn, med avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader och etableringsfrihet inom barnomsorgen, ger rättvisa och stor valfrihet för familjerna. Barnomsorgskontot stimulerar alternativa former för barnomsorgen och har en jämställdhetsprofil. Kan familjen reellt forma sin barnomsorg efter egna önskemål och behov ges de bästa förutsättningar för alla berörda.

En rad undersökningar under de senaste åren har visat att det är barnfamiljerna som fått minst del av tillväxten. Värst är det för ensamstående föräldrar och för invandrarfamiljer med många barn. Drygt var tionde barn, 237 000, växer upp i familjer som någon gång under året fått socialbidrag. Påfrestningar i familjepolitiken påverkar självfallet även barnen negativt. Centerpartiet har i budgetsammanhang lagt fram en rad förslag som skulle förbättra barnfamiljernas ekonomi. En fortsatt skam för regeringens familjepolitik är att unga föräldrar som av någon anledning inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden får nöja sig med 60 kr per dag i föräldraförsäkring. Centerpartiets krav är en höjning till 200 kr per dag.

Ett brutalt exempel på hur de ekonomiskt mest utsatta familjerna, de som är i behov av socialbidrag, behandlas i vår växande ekonomi är när de som allra bäst behöver barnbidragshöjningen i stället får sänkt socialbidrag.

Fru talman! Centerpartiet anser nu, liksom tidigare, att den ekonomiska politiken bör kompletteras med ett barnperspektiv. Vi anser att det i den statliga budgeten bör finnas en särskild barnbilaga, där frågor som rör barn och ungdomar redovisas. Det skulle ge ett starkare stöd för arbetet med att tydliggöra barn rätt och när det gäller hur olika förslag och beslut påverkar barnen. Att använda nyckeltal som är jämförbara år för år är ett sätt att tydliggöra hur barnens situation förändras. Regeringens samordningsfunktion som nämns är ett steg i rätt riktning, men det ena behövs inte utesluta det andra.

Även om de allra flesta barn i Sverige trots allt har det materiellt mycket bra och har engagerade föräldrar finns det många barn som har det svårt och som befinner sig i utsatta situationer. Det är barn som lever i familjer där psykisk ohälsa, missbruk eller misshandel förekommer och barn som utsätts för övergrepp av olika slag. Inget barn som växer upp i Sverige ska behöva fara illa. Vi har alla ett stort ansvar för att ge våra barn bästa tänkbara uppväxtmiljöer med mycket kärlek och omsorg och en omgivning fri från våld och droger.

Centerpartiet har i betänkandet krävt ett antal åtgärder för att förbättra situationen för särskilt utsatta barn. Vi vill se åtgärder för att förbättra efterlevnaden av anmälningsskyldigheten i 71 § socialtjänstlagen. Vi vill se ytterligare åtgärder som riktar sig till barn till psykiskt sjuka respektive missbrukande föräldrar och barn till kriminella. En del görs, en del redovisas också i betänkandet, vilket är bra. Men enligt vår uppfattning behöver vi öka tempot ytterligare när det gäller åtgärder.

Den ökande förekomsten av psykisk ohälsa bland barn och ungdomar oroar. Det handlar dels om barn- och ungdomspsykiatriska tillstånd, dels om relationsstörningar och individer som utsatts för övergrepp eller barn till föräldrar i utsatta riskgrupper. I samverkan behöver stödet till barn, ungdomar och även vuxna med psykiska störningar utvecklas. Vårdkedjorna måste fungera bättre. Barn- och ungdomspsykiatri måste utvecklas och barns och ungdomars rättigheter i olika lagstiftningar skärpas. Förebyggande insatser är avgörande viktigt, bl.a. elevvårdande satsningar och ungdomsmottagningar. Åtstörningar är exempel på ungdomssjukdomar som måste tas på allra största allvar.

Resurserna för barn- och ungdomspsykiatri är otillräckliga och köerna på många håll oacceptabelt långa. Att i bred samverkan ute i vardagen arbeta med förebyggande åtgärder är lönsamt ur både humant och ekonomiskt perspektiv. Detta är ett prioriterat område i det utvecklingsavtal mellan staten, landstings- och kommunförbund och i de extra resurser som Centerpartiet har medverkat till.

Jag och Centerpartiet har tagit upp frågor kring adoptioner i betänkandet. Vi framhåller att kunskapen om adoptioner och adoptivbarnens levnadsförhållanden inte är tillräckliga. Det behövs ytterligare insatser. Det behövs även ytterligare forskning och uppföljning för att på bästa sätt långsiktigt stödja såväl den adopterade som föräldrar. Centerpartiet anser att adoptionsverksamheten är en mycket angelägen verksamhet. Det är positivt, det vill jag också framhålla, att adoptionskostnadsbidraget nu höjts.

Fru talman! Centerpartiet vill medverka till ett barnvänligare samhälle och anser att barnperspektivet ska genomsyra all verksamhet. Jag har redovisat några synpunkter. Det finns mer att ta upp, men det ska jag återkomma till i andra sammanhang.

Anf. 81 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det finns tydliga och djupa revor i välfärden när det gäller förhållanden för barn i vårt land, även om barn i Sverige internationellt sett har det bra. De främsta folkhälsoproblem som drabbar barn under uppväxtåren är fysisk ohälsa, psykisk ohälsa och utveckling av beteenden som utgör hälsorisker i vuxen ålder. Till de förra hör bl.a. olycksfallsskador, astma och allergi, till de senare tobaksbruk och alkoholbruk.

Regeringens skrivelse berör en del av de här problemen, men den är otillräcklig i sina förslag. Folkpartiet har i sin motion presenterat en politik som förbättrar barns villkor. Vi anser att barnkonventionen måste genomsyra allt arbete som direkt eller indirekt rör barn, såväl på det nationella som på det internationella planet. Av det följer att alla barn ska ha rätt till god tillsyn och omsorg samt utbildning anpassad till det enskilda barnets behov, förmåga och förutsättningar.

Föräldrarnas ansvar för sina barn utgör grunden, men föräldrar kan behöva råd, hjälp och stöd för att klara sin uppgift. Vi anser därför att föräldrautbildning bör erbjudas inte bara till föräldrar till de minsta barnen utan också till föräldrar med barn långt upp i tonåren. Detta krav tog jag upp i debatten i förra veckan och fick visst stöd av statsrådet Ingela Thalén, så jag hoppas att vi så småningom ska kunna få en föräldrautbildning även för tonårsföräldrar.

Fru talman! Det finns naturligtvis en hel del i det här betänkandet som är bra och som stärker barns situation, och jag kan konstatera att vi från Folkpartiet har fått gehör för vissa av våra frågor. Vårt motionsyrkande, som är gemensamt med flerpartimotionen om självmordsprevention bland barn och ungdomar, att WHO:s riktlinjer om hur självmordsförebyggande arbete bland barn och ungdomar ska bedrivas snarast ska omsättas till svenska förhållanden, har lett till ett tillkännagivande till regeringen. Det välkomnar jag särskilt. Inget barn borde komma i sådan nöd att de tar sitt liv.

Miljöpartiets motion om familjerådslag har också fått majoritet i utskottet. Folkpartiet har tidigare fört fram krav om att familjerådslag borde utvecklas och kunna genomföras i alla kommuner. Det är glädjande att vi har kunnat samla oss i utskottet och fått en majoritet för förslaget.

Fru talman! På ett antal punkter har Folkpartiet reserverat sig, och jag vill nu beröra dessa punkter.

Rätten till barnomsorgsplats för det barn vars föräldrar så önskar är en väsentlig del av en god barndom. Det möjliggör också för bägge föräldrarna att yrkesarbeta. Kvinnorna ges genom barnomsorgen tillsammans med föräldraförsäkringen möjligheter att slippa välja mellan barn och yrkesarbete, som fallet är med flera medsysstrar på kontinenten. Det skapar frihet och självständighet för många kvinnor. För att barnomsorgen ska vara bra för de barn som vistas där måste det också finnas tid för pedagogisk verksamhet.

Barnomsorgen får aldrig bli en barnförvaring. Viktigt för kvaliteten och barnets bästa är att det också finns ett brett utbud av olika typer av barnomsorg. Privata och andra icke offentliga alternativ måste få verka på samma villkor som den offentliga barnomsorgen.

En oroande tendens på senare år är den minskade möjligheten till fritidsplats. Behovet av fritidshem uppfylls inte av kommunerna. Det innebär i praktiken att många nioåringar blir nyckelbarn och ska klara sig själva efter skolan och på många av skolans lov. Folkpartiet föreslår därför en skärpning av barnomsorgsgarantin, så att det blir fler fritidsplatser. Målsättningen är att alla barn ska erbjudas fritidsplats under hela grundskolan.

Fru talman! Omkring 12 % av barn och ungdomar under 15 år, vilket motsvarar drygt 200 000 personer, drabbas varje år av en skada till följd av en olyckshändelse – i hemmet, i skolan eller i en annan omgivning. De skadas så pass allvarligt att de måste söka läkarvård.

Totalt läggs varje år ungefär 20 000 pojkar och flickor under 18 år in på sjukhus för vård av alla typer av olycksfallsskador. Här finns mycket mer att göra för att förebygga alla dessa olycksfall. Visserligen är barnsäkerhetskraven tillgodosedda i lagstiftningen, men tillämpningen brister. När det gäller barnsäkerhetskraven i bostäder infördes huvuddelen av

kraven i bygglagstiftningen 1973. Motsvarande krav infördes för ombyggnationer 1976, men bostäder byggda före 1973 omfattas inte av lagstiftningen. Det betyder bl.a. att en stor del av bostäderna i de s.k. miljonprogramsområdena inte omfattas av barnsäkerhetskraven enligt Boverkets byggregler. Barn som bor i äldre bostäder ska inte ha sämre skydd än barn som bor i ett nybyggt hus. Barnombudsmannen föreslog i sin årsrapport att barnsäkerhetskraven ska gälla även för fastigheter byggda före 1973. Det är enligt Folkpartiets mening nödvändigt att införa krav på barnsäkerhet i alla bostäder, även i dem som byggts före 1973.

Det inträffar också ett stort antal olyckor på lekplatser. Varje år skadas ca 12 000 barn på lekplatser i Sverige. Dessa olyckor utgör ca 7 % av det totala antalet olyckor bland barn upp till 12 års ålder.

Yrkesinspektionen har vid tillsyn i skolan konstaterat att det finns ett antal brister vad gäller barnens miljö. I skolans kvalitetsarbete måste dessa punkter beaktas. Skolverket bör därför ta fram gemensamma riktlinjer och handlingsplaner för hur arbetsmiljöarbetet ska bedrivas nationellt, inom varje kommun och inom varje skolenhet, så att det tillfredsställer alla barns och anställdas berättigade krav på en säker och bra arbetsmiljö.

Fru talman! Skolhälsovården har en viktig roll när det gäller att fånga upp och hjälpa barn och ungdomar med hälsoproblem och andra behov av särskilt stöd. En särskild grupp som är viktig att upptäcka är barn i missbrukarfamiljer. Detta är en väsentlig uppgift både för skolhälsovården och för förskolan. På grund av den knappa ekonomin i många kommuner har skolhälsovården nedrustats på många sätt till men för barns hälsa och välbefinnande. Nedrustningen medför också att belastningen på barnpsykiatri ökar, då barn vars problem kunnat klaras av inom skolhälsovården tvingas söka sig dit i stället. Detta är ett samhällsekonomiskt slöseri.

Världshälsoorganisationen ser tobaksbruket som ett av världens största hälsoproblem som drar med sig mycket stora kostnader. Tobaksbruk påverkar ungdomar på många sätt. På grund av exponering för tobaksbruk redan i moderlivet kan barn påverkas redan innan de föds. De har lägre vikt, och risken för vissa missbildningar ökas. Exponeringen för tobaksrök har också visat sig öka risken för tidig spädbarnsdöd och för utveckling av astma och infektioner. Det preventiva arbetet måste därför intensifieras, och målsättningen måste vara att alla barn ska kunna få en rökfri uppväxt.

Fru talman! I den skrivelse från regeringen som vi nu behandlar lämnas en redogörelse för barnpolitiken i Sverige med utgångspunkt i FN:s konvention om barnens rättigheter. I avsnitt 3.4 tar regeringen upp att det finns olika grupper av barn som lever i en utsatt situation och därför har behov av samhällets stöd och skydd. De grupper som nämns är barn som utsätts för fysisk och psykisk misshandel och sexuella övergrepp, barn till missbrukare, barn till utvecklingsstörda, barn till misshandlade kvinnor, barn som försummas. Hur många barn det rör sig om är det svårt att uttala sig om.

En grupp barn som regeringen underlåter att ta upp i sin skrivelse är barn som växer upp i nyandliga rörelser. De har uppmärksammats i den av regeringen 1996 tillsatta utredningen som har presenterat sina förslag i betänkandet *I God Tro – samhället och nyandligheten*.

Utredningen konstaterade att det saknas kunskap och forskning om barns situation i mer eller mindre slutna rörelser. Utredningen konstaterar att bristen på kunskap och erfarenhet av att möta barn från dessa rörelser ställer många personalkategorier inför svårbemästrade situationer. Utredningen föreslog också att råd och anvisningar borde utarbetas till olika personalkategorier inom skola, barnomsorg, socialtjänst och sjukvård. Av samma anledning bör kursplaner för lärar-, förskollärary- och socio-nomutbildningar innefatta frågor om religiösa minoriteter. Folkpartiet anser att de förslag som lagts fram av utredningen snarast bör genomföras.

Fru talman! Barns situation påverkas av flera sinsemellan av varandra oberoende beslut i riksdag, kommuner och landsting. Det är önskvärt med en utredning som genomför en översyn av hur barn påverkas av alla sammantagna transaktioner, parallella system, olika bestämmelser m.m. som berör barnfamiljerna mellan kommun, stat, landsting osv. Vi har ju nyligen sett vad som hände med barnbidragshöjningen för familjer med socialbidrag. Utredningen behövs för att finna en helhetssyn, minska marginaeffekter och ta bort onödiga kilar i systemet samt säkerligen spara pengar och göra systemet bättre och smidigare för barnfamiljerna.

Fru talman! Jag står bakom samtliga mina reservationer i det här betänkandet, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 3.

Anf. 82 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Det är viktigt att vi på alla fronter arbetar med barnets bästa som ledstjärna. Barn ska ha rätt att växa upp i en bra och trygg miljö. För att barn ska kunna känna trygghet måste även barnens närstående ha det bra. I de fall där barnen inte har en trygg livsmiljö måste samhället i samarbete med familjen ge det stöd och den hjälp som behövs.

Fru talman! I samband med det här ärendet har ett stort antal yrkanden behandlats. Det är många bra förslag. En del har blivit tillgodosedda, andra förslag har lett till reservationer. Miljöpartiet står bakom hela 16 reservationer i betänkandet. De flesta bygger på egna förslag. Några yrkanden som vi ställt oss bakom kommer från moderaterna, kristdemokraterna och enskilda socialdemokrater.

Det blir lätt många reservationer när man väljer att stödja goda idéer utan att stirra sig blind på vem eller på vilket parti som kommit med förslaget. Jag tycker att det är synd att det ofta är en slakt av motioner och goda idéer. Alla borde i stället göra allt för att hitta och lyfta fram alla guldkorn som finns i den flod av motioner och yrkanden som skrivs varje år. Jag är övertygad om att ett sådant förfarande skulle gynna bl.a. barnen.

Fru talman! Jag är mycket glad över att vi i betänkandet fått stöd för Miljöpartiets yrkande om att det bör vara en självklar rättighet för familjen att få vara delaktig när beslut ska fattas om sociala ingripanden eller om stödåtgärder, och att familjen, om den så önskar, bör ha rätt till familjerådslag eller annan arbetsmodell som i likhet med familjerådslag tar till vara de närståendes förslag och resurser.

Jag har genom åren mött många familjer som upplevt att de helt stängts ute från möjligheten att framföra sina synpunkter när socialtjänsten utrett dem eller deras anhöriga. Det är ett arbetssätt som många

gångar förstört förtroendet för socialtjänsten och skapat onödiga konflikter. Många familjer har både blivit och, med rätta, känt sig utestängda, överkörda och maktlösa. Detta bekräftas också av socialsekreterare som nu lämnat de gamla arbetsmetoderna bakom sig och i dag med stor framgång och entusiasm använder sig av familjerådslag som arbetsmodell.

Fler och fler kommuner och kommundelar inför nu familjerådslag som arbetsmetod när t.ex. ett omhändertagande av ett barn är aktuellt. Det tycker vi i Miljöpartiet är mycket positivt. Jag hoppas nu att beslutet om rätt till familjerådslag ska skapa förändringar i de kommuner som ännu inte använder sig av en sådan arbetsmodell.

Fru talman! Jag vill passa på att tacka Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Folkpartiet för det stöd som vi i Miljöpartiet fått i den här frågan. Jag vet också att många tidigare har framfört förslaget om familjerådslag. Jag vet också genom mina kontakter att det är många runtom i landet som ser det som en viktig del i en nödvändig förändring av socialtjänstens arbetsmetoder.

Jag vet också att det hos berörda familjer och hos socialsekreterare som jag har kontakt med finns en stor förvåning över att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet reserverat sig mot förslaget.

I Socialdemokraternas och Vänsterpartiets reservation nr 33 omnämner reservanterna att barnperspektivet alltid måste vara utslagsgivande och att hänsyn ska tas till barnets bästa. Jag delar den uppfattningen, och det tror jag att de flesta här i kammaren gör. Men jag kan inte se att det finns någon konflikt mellan det som ni skriver i reservationen om barnets bästa och rätten till familjerådslag eller annan arbetsmodell där de närstående får vara delaktiga i ett framtagande av ett beslutsunderlag, för det är ju ett beslutsunderlag som det handlar om. I slutänden är det ju socialtjänsten som har det sista avgörandet.

Jag har svårt att förstå varför Socialdemokraterna och Vänsterpartiet inte kunde ställa sig bakom det här förslaget. Tycker ni att rätten att vara delaktig i sådana här viktiga beslut och frågor inte behövs?

Fru talman! Utöver det yrkande som en majoritet i utskottet ställt sig bakom har Miljöpartiet bl.a. reservation 34, som innehåller sex yrkanden som härrör från motionen När barn omhändertas. Vi lyfter fram följande yrkanden:

Man ska vidta åtgärder för att hjälpa och stödja hela familjen när socialtjänsten tvingas ingripa. Enligt vad vi förstår är det inte ovanligt att åtgärderna bara riktas mot endera barnen eller föräldrarna. Vi anser att det behövs en helhetssyn för att hjälpa hela familjen att komma igen.

Vi anser att det alltid ska upprättas en plan för vård och återförening. Jag vet att många efterlyser en sådan, och det är lite så och så med hur det fungerar ute i kommunerna.

När fler syskon placeras ska man eftersträva att syskonen om möjligt placeras i samma familjehem eller så nära varandra att de kan ha en någotsånär normal kontakt.

Barns rätt till ett naturligt umgänge med släkten ska tillgodoses. Där brister det många gånger.

Det ska ske en utbildning av familjehem. Det gäller både om det är ett släktfamiljehem eller ett annat familjehem.

Prot. 2000/01:55

24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

Vi anser att det är viktigt att det sker oanmälda kontrollbesök i familjehemmen och att socialsekreteraren tar initiativ till enskilda samtal med barnen eller ungdomarna.

Det ska finnas möjlighet till en mjuk utslussning från ett familjehem med möjlighet att återkomma till familjehemmet under en utslussningsperiod. Det här är något som har efterlysts av gruppen ungdomar som har vuxit upp i familjehem.

När det gäller omhändertagande av barn har vi också en reservation som handlar om amning, reservation 7. Det gäller barns rätt att bli ammade. I enstaka fall omhändertas nyfödda barn på BB. Efter vad jag förstår är det bara i vissa kommuner det sker. Vissa kommuner ställer sig väldigt frågande till det här. Ett skäl kan vara att socialtjänsten bedömer att den blivande mamman inte har tillräckliga resurser för att ta hand om sitt barn. I de fall som jag känner till har det hänt att mamman har vägrats att amma sitt barn för att barnet och mamman inte ska knyta an till varandra. Barnet har tagits ifrån mamman och mamman har medicinerats för att man ska stoppa mjölkbildningen.

Vi är medvetna om att det är ovanligt att man gör på det här sättet, men det förekommer som sagt var. Vi anser att det är fel mot det nyfödda barnet med tanke på den kunskap som finns om vikten av att ett barn ammas. Vi tycker också att det är grymt mot mamman.

Fru talman! Givetvis står vi bakom samtliga våra reservationer i det här betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 34. Kerstin Maria Stalin kommer i sitt inlägg att tala om några av Miljöpartiets övriga motionsförslag.

Anf. 83 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! ”Jag kommer hit för att få studera, inte för att äta. Säg det till henne!” Flickan rycker ivrigt i skjortärmen på mannen bredvid mig. Vi sitter på huk på en liten inhägnad gård i utkanten av Calcuttas slumområden. Här bedriver frivilligorganisationen CRY verksamhet för slummens barn. Runtomkring oss sitter fullt med små smutsiga barn som med handen äter någon form av bönröra ur en liten bleckburk. ”Jag kommer för att få studera”, upprepar hon och berättar att poesi är hennes favoritämne. Därefter ställer hon sig upp och reciterar en dikt om en fisk i havet.

Varför talar jag om detta? Det undrar kanske någon av er. Det här är på flera sätt väldigt långt från barnpolitiken i Sverige. Samtidigt säger denna nyligen upplevda händelse väldigt mycket om betydelsen av en barnpolitik som sätter barnens rätt i centrum. Den lilla flickan framför mig kände nog inte till barnkonventionen. Hon visste inte att rätten till utbildning är lika stor som hennes rätt till mat. I Sverige kan vi glädja oss åt att ha medvetna barn, barn som känner till sina rättigheter, som kan uttala dem och t.o.m. kräva dem och som har rätt att göra det.

Detta är inget som bara uppkommit eller vuxit fram naturligt. Vi har i detta hus, i landets frivilligorganisationer, i skolor och hemma vid familjens köksbord steg för steg lärt oss att barnen är egna individer med egna rättigheter. Man kan säga att vi utvecklats i takt med, ja ibland t.o.m. snabbare än, barnkonventionens implementering.

Låt mig ta ett annat exempel. Ungefär samtidigt som jag satt där i Calcuttas slum presenterade den parlamentariska kommittén mot barn-

misshandel tre studier: om föräldrars bruk av aga, om mellanstadieelevers erfarenheter av och attityder till aga och mobbning samt om svenska tjugoåringars erfarenheter av och attityder till aga samt erfarenheter av mobbning och sexuella övergrepp. Studierna visar på ett antal viktiga förändringar eller utvecklingstendenser i vårt land; att den ökade frekvensen av polisanmälningar rörande barnmisshandel beror på ökad vaksamhet, att kroppslig bestraffning som uppfostringsmetod har minskat kraftigt, att barnamorden i Sverige till följd av misshandel sannolikt är få samt att attityderna till kroppslig bestraffning av barn har förändrats kraftigt.

Det är just den senare punkten som speciellt intresserar mig. Den visar att 1965, när jag själv var barn, var 53 % av de svenska vuxna positivt inställda till kroppslig bestraffning. 1994 var den siffran nere i 11 %. Även skolbarnens attityder har starkt förändrats. Under slutet av förra seklet skedde det en minskning från att hälften av skolbarnen kunde acceptera ett slag från föräldrarna 1995 till att en femtedel kunde göra det år 2000. Här kan man klart se att barn i dag är betydligt mer medvetna om sina rättigheter än tidigare, bl.a. genom den undervisning man fått i skolor och av frivilligrörelser om FN:s konvention om barnens rättigheter. Detta bör innebära att även vi vuxna blir mer medvetna om att barn har rätt.

Men rapporten visar också en baksida. En tredjedel av de barn som utsatts för fysiska övergrepp före tonåren har inte haft någon vuxen person som de litar på att tala med. Drygt hälften av de barn som utsatts för sexuella övergrepp före tonåren har inte haft någon vuxen person som de litar på att tala med. Endast en elev av tio har på eget initiativ anförtrött en lärare, idrottsledare eller skolsköterska att de har blivit utsatta för övergrepp.

Fru talman! De här uppgifterna pekar på en skrämmande verklighet för några av barnen i vårt samhälle. De kan inte finna någon vuxen i sin närhet som de kan anförtra sig åt. Barnet har rätt till sina föräldrar. Det stadgar barnkonventionen. Men här talar vi om barn som blivit utsatta för övergrepp av just dem som ska stå för den viktigaste och närmaste tryggheten. För de mest utsatta barnen är inte lösningen att tvingas in i en än större isolering med sina föräldrar. Dessa barn behöver andra vuxna i sin närhet som kan stötta, lyssna och skapa trygghet.

Låt mig i detta sammanhang kort få beröra den reservation som vi tillsammans med Vänsterpartiet har fogat till detta betänkande angående familjerådslag. Precis som vi skriver i reservationen anser vi att detta kan vara en bra arbetsmetod. Men, och här ska Thomas Julin höra särskilt noga, den bör endast användas i de situationer där det kan bedömas som lämpligast. Och det är hänsynen till barnets bästa, inte familjens, som måste vara utslagsgivande. Det här visar också på nödvändigheten av den barnpolitik som har vuxit fram på senare år. Via barnkonventionen har vi lyft fram barnet som individ och inte bara som bihang till familjen. Barnet har ett eget värde och egna rättigheter, ibland också gentemot föräldrarna.

För att förverkliga dessa rättigheter måste vi också förverkliga de sociala rättigheterna. Det är en politik som vi socialdemokrater under en lång följd av år arbetat med att förverkliga – dock under ständiga attacker från höger. Jag skulle vilja ta tillfället i akt att fråga företrädaren för

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

Moderaterna om reservationen ni har mot uttrycket barnpolitik. Cristina Husmark Pehrsson nämnde i sitt anförande politikernas maktfullkomlighet, och jag skulle vilja veta vad som menas med det.

Det vore intressant att få några exempel på vilka beslut vi fattat i den här kammaren för barnets rätt som är exempel på denna maktfullkomlighet. Är det mannen innehavskriminaliseringen av barnpornografi? Eller är det lagen om en särskild företrädare för barn om vårdnadshavaren misstänks för brott mot barnen? Jag vill samtidigt understryka att vår åsikt, majoritetens åsikt, är att familjepolitiken har stor betydelse för barnets levnadsvillkor och trygghet men att barnets egen rätt även fortsättningsvis måste tydliggöras. Varför motsätter sig moderaterna det?

Ni säger ju nej till höjda barn- och studiebidrag, nej till maxtaxan inom barnomsorgen och nej till den fria barnsjukvård som i dag finns i alla landsting med socialdemokratiskt styre. Ni säger nej till mer pengar till vården och skolan. Ni ville aldrig ha någon satsning på barnen och ungdomarna i storstädernas utsatta bostadsområden.

Men ni säger inte nej till allt. Som tur är har moderaterna också egna förslag. Det gäller att sänka ersättningen i föräldraförsäkringen till 75 %. Ni vill att ersättningen beräknas på de senaste två årens inkomster, vilket betyder att många unga kvinnor inte kommer att få någon föräldrapenning. Ni undviker självklart att nämna något om detta. I stället framhålls borgerlighetens gemensamma motförslag till maxtaxan i form av barnkonto, barnavdrag och fri etableringsrätt inom barnomsorgen. Frånsett det faktum att avdragsrätten inte på något sätt är gratis för ekonomiskt trängda kommuner, riskerar den att reducera barnen till en utgiftspost i deklarationsblanketten. Det är väl inte meningen?

Efter att ha hört Rosita Runegrunds utläggning om fastighetsskatten förstår jag att det numera också är en del av barnpolitiken.

Fru talman! När jag i skriftlig form tog del av den allmänpolitiska debatten kunde jag konstatera att där fanns ett allmänt engagemang i barns uppväxtvillkor och det faktum att alltför många familjer lever under knappa ekonomiska förhållanden. Många av de problem som finns kring barnen har sin grund i just ekonomin. Jag tycker att Ingrid Burman lyfte fram detta på ett mycket tydligt sätt när hon inledde debatten i torsdags.

Riksdagens partier har sina olika förslag kring vilka familjepolitiska åtgärder som man vill se genomförda. Den familjepolitiska utredningen arbetar nu för högtryck, och det ska bli mycket intressant att se vad Gabriel Romanus kommer att föreslå och om detta kommer att leda till några nya ställningstaganden för några av oss.

Fru talman! Var femte krona i statens budget satsar vi socialdemokrater på att Sverige ska bli det barnvänligaste landet i världen. Ca 52 miljarder kronor satsas i rent familjeekonomiskt stöd såsom barnbidrag, bostadsbidrag och föräldrapenning. Nästan 100 miljarder kronor satsas på förskolan och skolan. Dessutom har barnen rätt till fri tandvård, och de flesta landsting har också infört avgiftsfri sjukvård för barn.

Vår vision är ett samhälle där barn och ungdomar möter rättvisa och jämlika villkor och där alla får en bra start i livet. Detta barnvänligare Sverige är en framtidssatsning. Det vi bygger upp i dag ska vi med stolthet och glädje kunna lämna över till nästa generation. Det ska bli ett land där barn möts, inte skiljs åt av klassklyftor. Vi vill lämna över ett land där våra barn kan förverkliga sina drömmar om ett bra liv.

För oss är det familjepolitiska stödet en av grundpelarna i vår generella välfärdspolitik som har som mål att minska de ekonomiska skillnaderna mellan familjer med barn och familjer utan barn samt garantera ett stöd till ensamstående föräldrar och föräldrar till funktionshindrade barn. Vi vill även att familjepolitiken ska stödja föräldrars möjligheter att kombinera arbete med föräldraskap. Stödet syftar alltså inte till att ersätta arbetsinkomster eller studiestöd utan till att komplettera dem.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 33 och i övrigt bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 84 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Margareta Israelsson inledde sitt anförande med att berätta om erfarenheter från Calcutta. Jag förstår att de av utskottets ledamöter som har varit där har dragit många lärdomar.

Men i Sverige, som Margareta Israelsson också säger, vet barn och ungdomar i dag, tack och lov, vad som är deras rätt och vilka möjligheter de har. Problemet är bara att när man nu vet detta och när man nu börjar ställa krav, så säger Socialdemokraterna och Margareta Israelsson nej om inte kraven passar dem. Man säger nej till att det skapas möjligheter för fler alternativ i barnomsorgen. Man säger nej till att det skapas fler alternativa friskolor.

Jag frågade statsrådet Ingela Thalén förra veckan om inte makten över vardagen och barnens rätt att få den undervisning och den barnomsorg som är bäst för dem också ingår i den generella välfärden. Då svarade statsrådet Thalén: ”När det gäller makt över vardagen tycker jag att det är alldeles självklart att generell välfärd ska syfta till att den enskilda människan får makt över sin egen livssituation.”

Det var en glädjande mening som jag tycker ligger helt i linje med moderat socialpolitik. Därför vill jag fråga Margareta Israelsson om inte hon också tycker att makten över vardagen och den egna plånboken och att bestämma över barns och ungdomars bästa också ingår in den generella välfärden.

Anf. 85 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ett intressant sätt att svara på frågor att komma med en egen. Jag tolkar det så att svaret på en av de viktiga frågorna, nämligen om skälen till att Moderaterna säger nej till en barnpolitik för barnets rätt, är att man tycker att det är viktigare med föräldrarnas rätt, om det nu är familjens rätt att välja barnomsorg och skola som står för den skillnaden. Eller ska jag tolka det så att det viktigaste för barnen i Sverige i dag är att de får möjlighet att själva välja skola eller förskola? Rätten att välja vilken skola eller förskola man vill gå i har man väl redan i dag. Jag är inte riktigt säker på vad Cristina Husmark Pehrsson polemiserar mot.

Anf. 86 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag såg en möjlighet att gå in i början av Margareta Israelsson anförande. Jag fortsätter gärna.

Margareta Israelsson anklagar Moderaterna när det gäller barnbidrag och maxtaxa. Då vill jag bara instämma i den debatt som var förra veckan där vi under en lång debatt klart konstaterade att en ökning av barnbi-

draget till dem som har det sämst inte kommer att innebära någon förstärkning. Dessa 100 kr drar man av från socialbidraget. Maxtaxan kommer inte att innebära någon förstärkning för de familjer som har det sämst ställt. De har många gånger redan i dag ingen avgift eller en mycket låg sådan. Dessutom har de en hög skatt som är den största utgiften för dessa familjer.

Vår barnomsorgspeng ger mer pengar till barnfamiljerna. Dessutom ger den en möjlighet att välja, vilket de inte kan på det sättet när det gäller maxtaxan.

I dag kan vi se att socialbidragen inte är en träffsäker hjälp till barnfamiljerna. I dag får många som har rätt till det inte socialbidrag. Enligt riksdagens utredningstjänst finns det också många familjer som får socialbidrag vars inkomst inte ligger under socialbidragsnormen.

När det gäller politikområde barn kan jag till sist inte låta bli att säga att jag anser att det är lite märkligt att när den här skrivelsen skickades ut till ett antal utskott för yttranden var det bara utbildningsutskottet som yttrade sig. Trots att Margareta Israelssons parti sitter i majoritet i alla utskotten tyckte man tydligen inte att det var lönt eller fanns något intresse av att yttra sig. Jag anser att barn är involverade på alla de här områdena. Det var bara utbildningsutskottet som yttrade sig. Varför yttrade sig inte de andra utskotten också, Margareta Israelsson? Det betyder bara att man anser att det inte är riktigt att barn och familj hör ihop.

Anf. 87 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Detta är intressanta exempel som används för att peka på dem som har det besvärligt. Moderata samlingspartiet har ju en bestämd syn på detta med socialbidrag och socialpolitik. Vi har sett förslagen här i Stockholm om att privatisera socialtjänsten. Jag vet inte om den också ska bli vinstdrivande. Det finns synpunkter på att socialbidragsnormen ska kunna variera i olika bostadsområden eller regioner där man har olika ekonomiska förutsättningar att betala ut dem enligt riksnormen. På vems sida står ni i den debatten?

När det handlar om maxtaxan säger Cristina Husmark Pehrsson att Moderaterna tycker att det blir väldigt orättvist för dem som inte får en lägre taxa. Sedan svarar ni med att de i stället får göra ett avdrag. Vad är det för inkomster man ska ha för att kunna tillgodogöra sig ett avdrag av det slag som ni föreslår, särskilt om man kombinerar det med att slå undan benen för dessa i många fall ensamstående kvinnor som förlorar andra bidrag?

Attackera oss gärna för våra förslag. Men attackera oss inte på de områden där vi säger att vi vill hjälpa på ett visst sätt samtidigt som ni är motståndare till detta. Det är ganska vanligt att ni lyfter fram förslag som socialdemokraterna lägger fram, och sedan säger ni: Varför gör ni inte lite till? Varför gör ni inte så? Förklara i stället att ni inte vill ha det här, att ni vill ha det på ett helt annat sätt.

Det tycks mig som om alternativet är olika storlek på socialbidragsnormen. Och då är det avdraget som gäller. Men vi vet ju att avdrag faller olika ut beroende på vilken inkomst man har, vilken bärighet det har på den skatt man betalar.

Anf. 88 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Margareta Israelsson gjorde gällande, efter vad jag förstår, att familjerådslag inte skulle vara lämpliga i de familjer där det kanske finns en konfliktsituation mellan barnen och föräldrarna.

Jag tror faktiskt att familjerådslag är för barnets bästa. Det är ju inte, som jag ser det, bara föräldrarna som är inblandade. Det är också den skillnaden när det gäller familjerådslag att det inte bara är socialtjänsten som fattar beslut, utan det är ett nätverk.

Många gånger omfattar familjerådslagen 15–20 personer. Det är ett stort nätverk runt barnet, runt familjen. Det kan ge stöd inte bara till barnet, utan det kan också ge det stöd som föräldrarna behöver i en sådan situation.

Fördelen med en rättighet till familjerådslag är också att man höjer rättssäkerheten, som jag ser det. Man ger familjen rätt att verkligen ha ett sådant här rådslag. Annars är det upp till tjänstemannen att välja om man över huvud taget ska få vara delaktig eller inte.

Eftersom det ser så olika ut som det gör i Sverige tycker jag att det är viktigt att man har den här rättigheten.

Anf. 89 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Den rättigheten får man ju nu. Ni är ju i majoritet, och ni har skrivit i majoritetstexten: Om familjen så önskar bör den därför ha rätt till ett familjerådslag eller annan arbetsmodell som tar de närståendes resurser till vara.

Då blir det en sida som alltid gäller. Det finns ju inte något undantag, någon möjlighet att säga: Den här modellen använder vi om det passar bra. Vi ser att här är den familj eller den typ av krets som Thomas Julin lyfter fram.

Vänsterpartiet och Socialdemokraterna tycker helt i enlighet med er att den här modellen kan vara användbar i vissa situationer. Men när barnets rätt bör tas till vara ska det finnas ett utrymme att säga: Den här modellen passar inte nu.

Då tycker vi att det är alldeles korrekt av den tjänsteman som har att handlägga ärendet att säga: I den här situationen passar det inte. Här måste vi hantera frågan på ett annat sätt. Det kan vara på grund av specifika drogproblem. Det kan vara i ett läge där det handlar om kriminalitet. Det kan vara i en situation där barnet har varit utsatt för övergrepp av annat slag inom familjen och där man tycker att man just för att hävda barnets rätt ska göra den åtskillnaden att inte använda familjerådslaget.

Det är skälet till vår reservation. Vi sätter barnets rätt före familjens i det här fallet.

Anf. 90 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag delar inte Margareta Israelssons uppfattning. Det är inte en sida som gäller.

Familjerådslaget går ju till på så sätt att rådslaget kommer med ett förslag som ska godkännas av socialtjänsten. Man är med och bereder förslaget. Men om man inte har den här möjligheten är det verkligen en sida som gäller. Då är det bara socialtjänstens sida som gäller.

Nu kommer alltid bägge sidorna att komma till tals. Det tycker jag är viktigt, och det tror jag är mycket bättre för barnet.

Anf. 91 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag upprepar att jag är säker på att det kan vara giltigt i många situationer. Men i andra situationer kan jag också se att barnet kan hamna i ett väldigt pressat läge i hela denna grupp som man ju står i en social relation till. Det är förhoppningsvis också en mycket kärleksfull relation som kan göra att det är väldigt svårt att riktigt förklara läget.

Vår reservation – jag understryker det om igen – har sin grund i att vi kan se situationer som är besvärliga där barnets rätt måste gå före. Det måste vara utgångspunkten för vilken metod man väljer när man ska arbeta med den här typen av mycket svåra ärenden som rör en familj och hur den fungerar tillsammans.

Anf. 92 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Den sista meningen i det brev jag tidigare nämnde lyder så här: Varför vill politiker slå undan benen på oss bofasta småfolk?

Anledningen till att jag tar upp fastighetsskatten är att även boendet är en viktig fråga just när det gäller barn.

Min fråga till Margareta Israelsson är: Varför har man gjort så att det har skett försämringar i bostadsbidraget, så att flertalet barnfamiljer som bor i villa inte får något bostadsbidrag?

Anf. 93 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Vi förflyttar oss här från fastighetsskatten och till bostadsbidraget. Vi kan väl hantera frågan om fastighetsskatten, som var den fråga jag ställde, lite grann färdigt först.

Det är naturligtvis så att vi som har barn bor väldigt olika. Vi har olika möjligheter att välja var vi bor på grund av arbete och ibland också av ekonomiska skäl.

Synen på fastighetsskatten är väldigt varierad. Hyresgäströrelsen har sin syn på hur den drabbar dess medlemmar. Man kan som fastighetsägare ha andra synpunkter. Jag tror att det är viktigt när det gäller barnfamiljer att se till att man har möjligheter att bo på det sätt som ska fungera för barnen och barnens verksamhet, om det nu är barnens situation vi diskuterar.

När det handlar om bostadsbidragets utformning har ju bostadsbidraget en barndel i sig som ger ett extra påslag när man har barn. Det har kristdemokraterna velat öka på. Man har velat ta bort från det generella barnbidraget och öka på inkomstprövningen av barnbidrag. Där har ni valt att lägga ytterligare en nivå.

Vi har försökt att se att det generella stödet har större betydelse än bostadsbidraget. Men jag har också förstått, om jag får avsluta med det fru talman, att det här också är frågor som avvägs av den familjepolitiska kommittén. Det ska bli intressant att se vad man har att säga i det här fallet.

Anf. 94 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Jag nämnde fastighetsskatten därför att den fastighets-skatt vi har i dag faktiskt förvägrar barnfamiljer att bo där de har sin utkomst.

Jag tänker närmast på västkusten och öarna. Den familj som skrev brevet är fiskare. De är ännu beroende för sin utkomst av föräldrarna, som är fiskare.

Det handlar lite om att tänka på det sättet att även fastighetsskatten kan förvägra vissa barn att få bo där det kanske är bäst för dem.

Anf. 95 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas då att vi ska kunna finna andra vägar att stötta de barnen i stället för att göra en sådan skatteväxling som skulle innebära att vi överför kostnader. Någonstans ifrån måste ju pengarna för de insatser som kristdemokraterna vill göra tas.

Om en familjepolitisk åtgärd ska vara att sänka fastighetsskatten är jag inte så säker på träffsäkerheten. Jag är inte säker på en sådan ekonomisk insats vad gäller att träffa de sämst ställda barnen och barnfamiljerna.

Anf. 96 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror alldeles säkert att Margareta Israelsson och jag är överens om att det finns fog att hävda att ju sämre familjeekonomin är, desto mer utsatta är barnen. Därför har Centerpartiet, som jag redovisade i mitt anförande, ett flertal förslag på förbättringar. Vi prioriterar alltid i första hand de barnfamiljer som har den allra sämsta ekonomin. Det är därför som vi ivrar för garantinivån och som det känns så fel när barnbidragshöjningen på många ställen i praktiken uteblir för socialbidragstagare.

Jag skulle därför vilja fråga: Varför prioriterar inte regeringen – åtminstone inte av egen kraft – en höjning av garantinivån? Hur ser Margareta Israelsson på den diskussion som med fog har uppstått om barnbidragshöjningen kontra socialbidragen?

Också jag har läst protokollet från den allmänpolitiska debatten, men jag tyckte att socialförsäkringsministern svävade på den här punkten. Jag utgår från att Margareta Israelsson inte svävar på målet.

Anf. 97 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Tack för det förtroendet.

Låt mig först när det gäller grundnivån i föräldraförsäkringen säga att vi har en grundläggande synpunkt att vi inte ska bygga upp familjepolitiken på det sättet att vi skapar motverkande system för arbete och bidrag på ett sådant sätt att det blir en marginaleffekt – för det mesta för kvinnan – när man efter föräldraledighet ska återinträda på arbetsmarknaden.

Också den här frågan ses över av den familjepolitiska kommittén. Jag vill understryka att om man väljer att höja garantinivån måste man också peka på andra åtgärder som inte ska vidtas. Kostnaderna måste tas någonstans ifrån, och man måste vara klar och tydlig över innebörden i den här förändringen.

Anf. 98 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag måste säga att Margareta Israelsson på den här punkten svävade mer än vad socialförsäkringsministern gjorde. Jag tolkade ändå ministern så att hon uttalade sig för att garantinivån ska höjas, även

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

om jag tror att det skedde med visst motstånd. Jag menar att det är viktigt att genom en höjning från exempelvis 60 kr till 200 kr få upp dem som inte har kommit in i systemet på en nivå där de klarar sig utan socialbidrag. Jag tycker att detta känns väldigt angeläget.

Jag upprepar min fråga om barnbidragshöjning kontra socialbidrag. Jag vill ge Margareta Israelsson chansen att säga att hon är beredd att med kraft verka för att vi får till stånd en ändring som leder till att de som har de största behoven prioriteras.

Anf. 99 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig svara så här på Kenneth Johanssons andra replik.

Vi behöver ta ett helhetsgrepp över den situation som många utsatta familjer befinner sig i. Jag kan i dag inte finna att detta helhetsgrepp skulle utgöras av att vi lägger socialbidragsnormen ovanför barnbidraget. Jag kan inte säga att det skulle vara lösningen, för då skulle vi också förvänta oss ytterligare barnbidragshöjningar för att förbättra dessa familjers ekonomiska situation. Jag tror att det kanske krävs ytterligare åtgärder.

Om vi på allvar ska föra en bra diskussion om att hjälpa de här barnfamiljerna som inte kommer in i samhällsgemenskapen och som lever under knappa ekonomiska förhållanden, med den oro som det skapar, tror jag att det krävs mer än en höjd nivå på socialbidraget. Det krävs insatser för att lyfta fram de knappa ekonomiska betingelserna och den oro som man skulle leva under även med en höjning av garantinivån med 100 kr.

Jag vill avvakta till dess att vi får den tydliga helhetsbild som jag räknar med att den familjepolitiska kommittén kommer att ge, sammanvävd med de erfarenheter som vi fått av välfärdsbokslutet. Då kan vi dra de rätta slutsatserna om vilka insatser som krävs.

Anf. 100 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Vi har både i dag och i barndebatten under förra veckan väldigt mycket kommit in på hur ekonomin påverkar barnens uppväxtvillkor. Samtidigt har vi en debatt om höjningen av barnbidraget och om garantinivån på socialbidraget. Vi har i vår motion föreslagit en utredning som ska titta på hur de beslut som fattas i riksdag, landsting och kommuner påverkar varandra, med marginaleffekter osv. Det svar som vi har fått i betänkandet är att det är Barnombudsmannen som ska titta på detta.

Tycker verkligen Margareta Israelsson att det är Barnombudsmannen som ska försöka ta detta helhetsgrepp på dessa beslut? Borde vi inte se till att få en utredning som verkligen tar tag inte minst i de ekonomiska frågorna, så att vi undviker att fatta beslut som på olika nivåer drabbar barnen?

Anf. 101 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Det är svårt att få en helhetsbild över de ekonomiska insatser och politiska beslut som berör barn. Det är en av de frågor som vi brottas med mot bakgrund av kravet på en barnbilaga i budgeten. Vilka insatser görs på barnområdet? Hur slår statliga beslut om bidrag till kommuner och landsting? Vilket utfall får åtgärder för utveckling för

barnets bästa? Det är inte så enkelt som Kerstin Heinemann framställer det här.

Barnombudsmannen har till uppgift att ta fram statistik som ska ge oss en bild av barnens situation, så att vi tydligt kan utläsa utvecklingen över tiden. Detta är ett av de inslag som nu finns med i arbetet på hur en ny barnombudsmannaorganisation ska se ut. Vi förväntar oss ett förslag med ledning av den utredning som har gjorts på det området, och där kommer också frågan om statistikuppgifterna att tas med.

Anf. 102 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Margareta Israelsson tycker ungefär som jag men inte riktigt vet hur man ska hantera problemet med svårigheterna att skapa en helhetssyn och att slippa marginaleffekter i olika sammanhang. Som jag ser det måste barnombudsmannaorganisationen växa ganska ordentligt för att kunna ta ett sådant här helhetsgrepp. Jag tror att det skulle behövas en ordentlig genomgång för att för framtiden undvika att olika beslut kolliderar, något som till slut blir negativt för barnen.

Anf. 103 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig avsluta med den korta kommentaren att den samordningsfunktion som nu finns på Socialdepartementet och som har till uppgift att ”med barnrättsögon” granska olika förslag bör kunna anförtros den här typen av uppgifter. Det blir då fråga om hur beslut från statligt håll kan påverkas av beslut som fattas på en lokal eller regional nivå.

Anf. 104 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Socialutskottets betänkande behandlar regeringens skrivelse *Barn här och nu* samt en rad motioner från allmänna motionstiden om barnfrågor. Jag tänker börja med att kommentera skrivelsen, som har tagits fram i ett samarbete mellan regeringen och Vänsterpartiet.

Skrivelsen redovisar arbetet med barnkonventionen, barnens situation och barnpolitiken i ett nationellt perspektiv. Den innehåller också en redovisning av det arbete som pågår för att nå det mål som är uppsatt, att barn i Sverige ska växa upp under goda och trygga förhållanden.

Fru talman! För mig och Vänsterpartiet är det viktigt att barnpolitiken lyfter fram de grupper av barn som inte har det så bra. Sverige är helt klart ett land där barn i allmänhet har det bra. I ett internationellt perspektiv har barnen i landet det mycket bra. Då är det viktigt att konstatera, precis som barnskrivelsen gör, att det fortfarande finns grupper som vi behöver lyfta fram samtidigt som vi också ska redovisa vilket arbete som pågår för att förbättra situationen för just de grupperna. Det gör barnskrivelsen.

I barnskrivelsen lyfter man fram och redovisar att det finns barn med funktionshinder och pekar på deras rätt till habilitering, rehabilitering och hjälpmedel. Det handlar om utsatta barn, barn till missbrukare, barn till föräldrar som sitter i fängelse. Det handlar om psykisk ohälsa bland barn och orsakerna därtill. Det handlar om asylsökande barn, vad som görs och behöver göras för att stärka deras rätt till bl.a. skolgång. Det handlar om barn till dem som lever med knappa ekonomiska marginaler, barn till

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

ensamstående, barn som misshandlas, barn som utsätts för sexuella övergrepp, barn i minoritetsgrupper. Ja, listan kan göras lång över grupper av barn som behöver både uppmärksamhet och olika former av stöd och fungerande regelverk för att deras livsvillkor ska bli bättre.

Skrivelsen redovisar en rad satsningar som pågår, t.ex. inom skolans och förskolans område. Där handlar det dels om ekonomiska förstärkningar, dels om införandet av en allmän förskola för fyra- och femåringarna. Det handlar om rätt till förskoleplats även för barn till arbetslösa och föräldralediga – en rättighet för barnet att inte skiljas från sina kamrater bara för att mamma eller pappa blir arbetslös.

Inom andra områden pågår eller har nyss redovisats utredningar som har till uppgift att kartlägga och redovisa förslag för att förbättra barnens situation t.ex. när det gäller familjestödet eller utredning om vad som döjer sig bakom att barn misshandlas. På andra områden förbereds nu propositioner med konkreta förslag, t.ex. när det gäller asylsökandes barns skolgång.

Jag vill särskilt lyfta fram de gömda barnens rätt till sjukvård och tandvård. Det finns nu fog för att tro att det kommer att fungera, efter att regeringen slutit ett avtal med Landstingsförbundet.

Det pågår faktiskt en utveckling som redovisas i denna barnskrivelse. Det förtjänar att påpekas.

En annan styrka med skrivelsen är att den lyfter fram att pojkar och flickor ska behandlas rättvist, att samhällets resurser och verksamheter ska komma både pojkar och flickor till del på lika villkor. Skrivelsen lyfter fram att även barn har kön, att de könsrollsmönster och den resursfördelning som finns i vuxenvärlden återspeglas bland barn och ungdomar.

Man pekar också på att huvudtemat för Barnombudsmannens årsrapport till regeringen 2001 kommer att vara pojkars och flickors lika och olika villkor. Först sker alltså en kartläggning för att man sedan ska kunna vidta åtgärder, precis som vi har arbetat med denna fråga när det gäller vuxenvärlden.

Det finns naturligtvis mycket annat att lyfta fram i denna, nästan heltäckande skrivelse. Till det räcker dock inte tiden. Låt mig konstatera att det fortfarande finns mycket kvar att göra för att alla barn ska ha det bra i Sverige, att mycket är på gång, att en del ligger i utredningar och att det ur de utredningarna – förväntar jag mig – kommer förslag på hur vi ska förbättra villkoren för de barn som fortfarande diskrimineras på något sätt eller som särskilt behöver stöd. Jag och Vänsterpartiet kommer att arbeta för att så sker. Det är min bedömning att regeringen har samma ambition på området.

Låt mig kort kommentera behandlingen av några motioner.

Ett enigt utskott ger regeringen till känna angående självmord och barn att de riktlinjer som WHO utarbetat om hur självmordsförebyggande arbete bör bedrivas snarast ska omsättas till svenska förhållanden. I barnskrivelsen behandlas bl.a. barns psykiska ohälsa och man visar att den har ökat. Dessvärre stannar skrivelsen därvid, och man uppmärksammar inte det tragiska faktum att alltför många barn och ungdomar tar sitt liv och att vi måste utveckla ett starkare och bättre självmordsförebyggande arbete. Det är bakgrunden till utskottets tillkännagivande som samtliga partier står bakom.

En majoritet i socialutskottet bestående av Miljöpartiet, Centerpartiet, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna står också bakom ett tillkännagivande av att familjerådslag eller annan liknade arbetsmodell ska vara en självklar rättighet för familjen i samband med beslut om sociala ingripanden eller om stödåtgärder. Tillkännagivandet bygger på en motion från Miljöpartiet där man skriver följande: "Det måste bli en rättighet vare sig det gäller ett beslut som tas med stöd av socialtjänstlagen eller LVU", dvs. lagen om vård av unga.

Vad man säger är alltså att oavsett om ingripandet sker för att skydda barnets liv eller på grund av sexuella övergrepp eller någon annan allvarlig omständighet ska i vissa fall förövaren ha ett avgörande inflytande över vilka åtgärder som ska ske. Är detta rimligt? Är det med barnets bästa för ögonen?

Vi menar att familjerådslag är en bra arbetsmodell i många fall. Men det kan aldrig bli en absolut rättighet för alla familjer. Vi menar att man alltid måste beakta portalparagrafens skrivningar i socialtjänstlagen om hänsynen till barnets bästa. Det måste stå före och över de vuxnas rättigheter.

Självklart är det alltid önskvärt att åtgärderna ska ske i nära samarbete med familjen. Det står också i 12 § i socialtjänstlagen. Vi vet att det ibland brister i socialtjänsten. Här måste det till ett arbete för att utveckla den delen. Vi vet också att det ibland, av hänsyn till barnets bästa, är nödvändigt att söka lösningar på allvarliga problem utan att familjen har ett avgörande inflytande.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 33.

Vänsterpartiet har två särskilda yttranden till betänkandet. Det ena gäller frågan om en särskild barnbilaga till statsbudgeten. Vi anser fortfarande att en barnbilaga kan vara ett bra redskap för att säkerställa att barnperspektivet beaktas i det statliga beslutsfattandet men har i nuläget ställt oss bakom den strategi som redovisas i barnskrivelsen, att barnkonsekvensanalyser ska göras vid alla beslut som rör barn. De flesta politiska beslut rör faktiskt barn på ett eller annat sätt. Vi ser det som ett första steg för att säkerställa att barnperspektivet beaktas. Fungerar inte det får vi återkomma i frågan. Det händer mycket på detta område nu. Det går i rätt riktning, och det är bra.

Nu finns det faktiskt ett beslut om att det ska ske barnkonsekvensanalyser. Vi tjänar på att ta till oss det i alla politiska partier och se till att så sker.

Vårt andra yttrande rör inkorporering av barnkonventionen. Fördelen med att använda den metoden är att det blir tillämpligt i domstolar och myndigheter. Samtidigt har vi konstaterat att det just nu pågår ett aktivt arbete i kommuner och landsting för att synliggöra barns behov i beslutsfattandet, alltså ett steg före lagstiftning, och att det ska ske mot bakgrund av barnkonventionen.

Nu avvaktar vi det arbetet för att se om det är ett bättre sätt att stärka barnkonventionen och barns rättigheter i Sverige. Men vi vill samtidigt markera att om arbetet inte tar steg framåt inom en rimlig tidsperiod vill vi hålla frågan öppen om en inkorporering av barnkonventionen.

Fru talman! Slutligen måste jag kommentera lite grann av Cristina Husmark Pehrssons inlägg tidigare i debatten. Det handlar om de mest fattiga och ekonomiskt utsatta familjerna. Där pekar Cristina Husmark

Pehrsson på att man inte ska ha alla transfereringarna, fastän hon kanske uttrycker det på ett lite annorlunda sätt.

Jag måste lyfta det jag sade i debatten om barnpolitiken häromdagen. Jag redovisade där en internationell undersökning som sade att år 1990 levde 2 % av Sveriges barn i fattigdom. Men det var efter det att man hade tagit hänsyn till de transfereringar som sker i samhället. Tog man bort dem skulle 23 % av familjerna ha levt i fattigdom.

Såvitt jag förstår är det just moderaternas politik, att ta bort transfereeringarna. Det skulle öka fattigdomen för en rad barnfamiljer i Sverige. Det skulle vara intressant att höra Cristina Husmark Pehrsson kommentera den utredningen.

Anf. 105 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag måste säga till Ingrid Burman ungefär det som jag sade till Margareta Israelsson. Ett familjerådslag är ett rådslag. Det är inte en beslutande församling. Det viktiga är att man oavsett vad som har hänt ska ha en rättighet att uttala sig, diskutera en fråga och komma med ett förslag. Det här är frivilligt. Det är inget tvång.

Om det är en familj där man har begått övergrepp mot sina barn tror jag inte att man samlar ett rådslag med hela släkten och diskuterar den frågan. Den kommer nog att hanteras på ett annat sätt. Om det nu skulle vara så ska gruppen trots allt komma med ett förslag som man lämnar för godkännande hos socialtjänsten. Det är alltid socialtjänsten som har sista ordet.

Jag förstår inte varför man skulle vilja neka någon en möjlighet till ett familjerådslag eller liknade.

Anf. 106 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tycker fortfarande att Miljöpartiet i sin motion och Thomas Julin i sitt inlägg sätter de vuxnas rättigheter före barnets. Det är frivilligt, säger Thomas Julin. Ja, det är frivilligt för familjerna att delta. Men det är också en rättighet som gör att det inte blir frivilligt ur ett barnperspektiv.

Jag har för mig att Miljöpartiet har drivit kravet på att barn ska ha ombud i rättsliga förfaranden. I den situationen intar Miljöpartiet inställningen att barn ibland behöver ha någon som talar gentemot deras föräldrar i vårdnadstvister eller i andra tvister.

När det gäller den här föreslagna lagstiftningen har Miljöpartiet inställningen att vuxna har en absolut rättighet oavsett bakgrunden i familjen och oavsett problemets karaktär, som gör att man kanske använder sig av LVU, att tvinga barnet att delta i någonting som kanske inte alls är lämpligt.

Thomas Julin vet mycket väl att Vänsterpartiet tycker att familjerådslag är en bra arbetsmetod i många fall. I det förslag som socialutskottets majoritet står bakom blir den rättigheten absolut. Det sker i några fall på bekostnad av barnens ställning och säkerhet. Det kan vi inte stå bakom.

Anf. 107 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Ingrid Burman och jag löser den här frågan på de minuter vi har till vårt förfogande här. Vi får nog ta en längre diskussion vid sidan av senare.

Det är väldigt olika hur barnets deltagande i familjerådslag sker. Jag har haft mycket kontakt med dem som jobbar med familjerådslag. Det är en samordnare som håller i det. Ibland deltar barnen själva då de är lite större. Då avgör de ofta själva om de vill delta. När det ibland är små barn brukar inte barnen delta. Det är helt enkelt en nätverksträff där man diskuterar ett stort och svårt problem.

Anf. 108 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Nu har inte Thomas Julin någon möjlighet till ytterligare replik. Det är synd, eftersom jag har en fråga till Thomas Julin. Jag kanske kan få svar senare.

Det är inte alltid som barnen deltar, säger Thomas Julin. Det är nog sant. Men man lägger i Miljöpartiets motion hela rättighetsblocket på familjen. Min fråga blir då: Vem bestämmer om barnet ska delta eller inte, om barnet inte själv yttrar sig?

Hela den tilltänkta lagstiftningen lägger rättigheterna hos familjen. I alla andra sammanhang, i varje fall inom barnpolitiken, brukar vi lägga rättigheterna hos barnet och tänka på barnets skyddsbehov, rättigheter osv. I den meningen är förslaget en liten gökunge inom ramen för den svenska barnpolitiken.

Anf. 109 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Vänsterpartiets och Ingrid Burmans senaste slagord i debatten är kön och lön. Nu talar Ingrid Burman också om kön på våra barn. Att så är fallet tror jag inte är oss främmande.

När det däremot handlar om lön kan vi konstatera att problemet är att föräldrarna och familjerna har lite kvar i plånboken. Många familjer är fattiga. Det gäller pengar men också begränsningar, dvs. att de har liten valfrihet.

Ingrid Burman tar i sitt anförande upp politikområdet barn och ifrågasätter det lite grann, som jag tyder det. Jag undrar om jag uppfattade det rätt. Jag kan i varje fall se tecken på det under debatten.

Vi har varit inne på fastighetsskatt. Vi har talat om boendeformer. Vi har talat om socialförsäkringsfrågor och också om mycket som utskottet i denna debatt inte kan påverka och som faktiskt helt klart rör barn. Det visar detta.

Ingrid Burman anklagade också, som jag tydde det, moderaterna för att inte vilja ge fattiga familjer förutsättningar. Jag kan bara konstatera att 15 % av alla de transfereringar som i dag ges ut går till 20 % av de fattigaste.

Om vi tittar på den dåliga träffsäkerhet som socialbidragen har gavs det första halvåret i år ut 4,3 miljarder i socialbidrag. Mycket av det gick till ensamstående föräldrar. Men hade alla som i dag lever under socialbidragsnormen tagit ut socialbidrag skulle det ha varit 25 miljarder kronor.

Det visar att många i dag lever fattigt och inte får de transfereringar som de har rätt till. Vad vi också ser är att många lever över socialbidragsnormen och ändå får socialbidrag. Moderaterna har en annan politik som ger familjerna bättre möjligheter, valfrihet och större ekonomiska förutsättningar.

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

Anf. 110 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag förstod inte riktigt det första påpekandet om lön och kön. Men Cristina Husmark Pehrsson har möjlighet att återkomma i den delen.

Om man uppfattar mitt inlägg som att jag inte tycker att det är bra med ett barnpolitikområde så har jag blivit missuppfattad. Jag tycker att det är mycket bra att vi samlar ett politikområde där vi sammanställer konsekvenser och redovisar förändringar som sker just för barns villkor i Sverige i allmänhet. Så kan vi också se vilka de mest utsatta barnen är och var vi behöver vidta åtgärder. Sedan är det ju alldeles självklart att dessa förändringar har ett samband med det som sker på andra politikområden. En del av detta är också budgetfrågor.

När det gäller de fattiga familjerna så hör jag att Moderaterna ofta säger att man ska lösa problemet med fattigdomen genom att minska skatterna och minska transfereringarna. Det kan ju låta som ett glatt budskap. Men tyvärr är resultatet av detta att de skattesänkningar som de ekonomiskt mest utsatta familjerna skulle få är så små räknat i kronor och ören att familjerna skulle gå ekonomiskt back när man samtidigt förändrade transfereringarna.

Det är i det läget som jag tycker att det är mycket intressant att se den internationella utredning som redovisas i Röda Korsets årsredovisning. Men en sådan politik skulle andelen fattiga familjer i Sverige med 1990 års siffror öka från 2 % till 23 %. Det är alltså en ganska drastisk omvälvning. Jag skulle vilja höra Cristina Husmark Pehrsson kommentera den delen.

Anf. 111 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Vår absoluta uppfattning är att om man betalar skatt så ska man inte behöva ha bidrag. Vi ser i dag exempel på heltidsarbetande som betalar 23 000 kr i skatt och får 20 000 kr i bidrag. Vi förstår inte vad denna rundgång i systemet ska vara bra för. Dessutom ger den en situation för familjen som vi inte tycker gagnar vare sig familjen eller barnet. Man ska ha en större möjlighet att utöva inflytande över sina egna förtjänade pengar.

Dessutom anser jag att valfrihet ska vara någonting som gagnar inte bara dem som har tjocka plånböcker, utan den ska också gagna dem som inte har så mycket pengar. Jag tycker att Vänsterpartiet och Ingrid Burman i stället bibehåller en politikermakt som ska ordna, ge bidrag och styra och ställa i stället för att ge möjligheter.

Det handlar om mer pengar, Ingrid Burman – det handlar inte om mindre. Men det handlar om att få makt över sin vardag. Jag tycker att det är en demokratisk rättighet för alla, och därför tycker jag också att det ingår i den generella välfärden. Tycker inte Ingrid Burman också det?

Anf. 112 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Det finns en stor skillnad mellan Moderaterna och Vänsterpartiet, bl.a. i synen på skattepolitik. Vänsterpartiet hävdar fortfarande att skattepolitik är ett fördelningsinstrument. Det gör att jag och Cristina Husmark Pehrsson ska betala mer skatt än de som har mindre inkomster. Vänsterpartiet har också synen att vi ska se till att komplettera inkomsterna för dem som inte har så höga inkomster för att uppnå just den val-

frihet för alla som ett visst ekonomiskt oberoende innebär. Vi vill ha valfrihet även för de sämst ställda barnfamiljerna.

Den valfrihet som är resultatet av Cristina Husmark Pehrssons skattepolitik är att Cristina Husmark Pehrsson och jag skulle få väldigt mycket mer pengar att röra oss med. Den deltidsarbetande ensamstående mamman skulle däremot få oändligt mycket mindre pengar att röra sig med. I den delen blir vi nog inte eniga.

Jag tror att en av de viktigaste sakerna som vi kan göra – jag har sagt det tidigare och jag tycker att det tål att upprepas – är att se till att de ekonomiskt sämst ställda barnfamiljerna får bättre ekonomi. Det sker bäst genom de generella systemen. Det sker också genom att vi har ett skattetryck som förmår att finansiera detta.

Anf. 113 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Adoption är ett löfte som staten ger till ett barn. Det är ett löfte inte bara om ett bättre liv, utan om bästa tänkbara förutsättningar för det berörda barnet.

Denna utgångspunkt gör att adoptioner måste hanteras med mycket stor ödmjukhet och försiktighet. Det unika med en adoption är att staten faktiskt officiellt välsignar ett föräldraskap och slår fast att en viss familjesituation är den allra bästa tänkbara för ett visst barn. Det är ett mycket stort ansvar att avgöra ett barns framtida livsöde.

Varje adoption börjar med en tragedi för barnet. Gemensamt för alla adoptivbarn är ju att de tidigt separeras från sina biologiska föräldrar, vilket undantagslöst är ett trauma. Adoption – att byta land, kultur, språk och omgivning – är en av de största och mest svårförklarliga förändringar som ett litet barn kan genomgå. Via barnhem, sjukhus, fosterföräldrar och lokala myndigheter kommer barnen så småningom och i varierande åldrar till nya familjer i främmande länder. Där väntar i de allra flesta fall väl utvalda och starkt motiverade familjer på barnen.

Adoption är alltså i grunden något oerhört positivt. Men internationella adoptivbarn har en speciell situation och speciella behov. Vi har ett ansvar i att erkänna och söka kunskap om adoptivbarns speciella behov för att på ett bra sätt kunna förstå, möta och stödja barnen.

Under 1960- och 70-talen var synen på internationella adoptioner välvillig, men kanske också naiv. Få problem diskuterades. De första föräldragenerationerna fick ganska oförberedda på adoptivbarnens behov ta emot barnen. I dag kan man med en tillbakablick konstatera att de första internationella adoptionerna var något av ett socialt experiment, om än med de bästa av sociala ambitioner.

Forskningen, diskussionen och medvetenheten om adoptivbarnens speciella situation och behov har kommit först i efterhand. Ett exempel är att många barn som kom i början var sjuka i infektioner och svaga av undernäring. Den svenska sjukvården inriktades på att snabbt bota sjukdomar och snabbt få upp vikten. Den goda ambitionen ledde till att barnen först utsattes för undernäring och därefter för övergödning i snabb följd. Detta kunde i sin tur resultera i att barn kom för tidigt i puberteten och att kroppslängdtillväxten därför stannade av för tidigt. I takt med att kunskapen ökat har vi lärt oss att hantera problem som detta och andra.

Adoptivbarn har genomgått ett antal separationer redan innan de kommer till Sverige. Ibland har det skett ansvarsfullt, genom att barnet

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

överlämnats till ett barnhem, ett sjukhus eller en fosterfamilj. Ibland har barnet i stället kommit som hittebarn eller gatubarn och i vissa fall efter tvångsomhändertaganden och andra tidiga trauman.

Barnet kan sedan ha bott på flera avdelningar och på flera barnhem under kortare och längre perioder innan det kommer till sin nya familj. Det har stor betydelse för barnets utveckling eftersom det lilla barnet varje gång det sökt knyta an till eller bygga en nära relation till någon vuxen snabbt har separerats från den vuxne. Barnet kanske inte ens har haft någon vuxen att relatera till på flera år, eller helt har saknat kropps-kontakt. Det påverkar förmågan att bygga nära relationer senare i livet liksom barnets trygghetskänsla. Det förekommer att barn helt enkelt ger upp försöken att knyta an till vuxna.

Barnets tidiga erfarenheter försvinner inte, utan ligger kvar och kan göra sig påminda senare i livet. Frågor om utseende, annorlundaskap, identitet och biologiskt ursprung kommer att finnas där och måste kunna hanteras både av barnet och av omgivningen.

Adoption är alltså inte bara en enstaka händelse i barndomen, utan en process som pågår hela livet. Den är olika intensiv i olika perioder, och den är förstås olika för olika barn – men den finns där. Man kan aldrig växa ifrån att man är adopterad, utan bara in i det och göra det till en del av identiteten.

En del av de barn som kommer till oss känner till vilka de biologiska föräldrarna är och vilken orsaken var till att de lämnades bort. Då kan tankarna komma att kretsa om hur livet skulle ha blivit om man hade fått vara kvar hos den biologiska familjen. Men de flesta barn känner inte till sitt ursprung och ägnar många och långa funderingar åt vilka föräldrarna var, varför man lämnades bort för adoption och om det finns levande släktingar kvar. Det är alldeles naturligt, och så är det också när relationerna till den svenska familjen är bra.

Att vara adopterad är att vara utvald för en svensk familj, men det är samtidigt att vara övergiven av sina ursprungliga föräldrar. Varför övergavs man? Har man egen skuld i det? Ursprunget är viktigt för det egna identitetsbyggandet. Vem är jag? Var kommer jag ifrån? Hur kommer jag att se ut? Vad vill jag? Under tonårsperioden är den processen som starkast, men den kan fortsätta hela livet. Och frågorna aktualiseras och accentueras särskilt under vissa perioder, t.ex. när man funderar över eller får egna barn. Adoptivbarn har också många gånger att hantera ett annorlunda utseende jämfört med majoriteten. Vi vet att under tonårstiden kan alla former av avvikelser vara känsliga, speciellt de som man inte har valt själv. De ser inte ut som sina föräldrar eller kompisar fast de vill vara och på många sätt känner sig lika.

Det förekommer att barn under perioder förnekar det egna ursprunget. De känner sig som svenska men blir behandlade som invandrare. Den yttre och den inre identiteten kolliderar. För många kan resultatet bli ett livslångt sökande, för andra en känsla av tomhet och identitetslöshet. Samtidigt klarar andra av att hantera situationen bra.

Men det går att slå fast att adoptivbarns identitetsbyggande är mer komplicerat än andra barns. De har fler, svårare och annorlunda frågor och faktorer att hantera, och den samlade livsuppgiften blir större. Adoptivbarn kan både ha behov av och en skräck för nära relationer. Det finns uppgifter om att utvecklingen av den sexuella identiteten kan komplice-

ras. Det har framförts olika förklaringar till det. En är att adoptivbarn inte sällan är födda som resultat av ett i ursprungsländerna otillåtet och oaccepterat sexuellt umgänge. En annan är att de kommer till svenska familjer på grund av de nya föräldrarnas ofrivilliga barnlöshet. Frågan är om det kan påverka utvecklingen av den egna identiteten och sexualiteten.

Erfarenheterna från särskilda ungdomshem ger indikationer på att det behövs mer forskning. ”Personalen på § 12-hem upplever att utlandsadopterade barn oftare än andra omhändertagna barn visar tecken på att de blivit utsatta för sexuella övergrepp. Det är också vanligare med promiskuitet och annan sexuell problematik i den adopterade gruppen i jämförelse med andra omhändertagna på särskilt ungdomshem”. Detta skriver Statens institutionsstyrelse. Man fortsätter: ”De utlandsadopterade barnen på institutionerna uppvisar ofta ett gränslöst beteende som leder till att de utsätter sig för risker och situationer som är direkt farliga, såsom våld och sexuellt utnyttjande.”

Att situationen för internationella adoptivbarn kan vara svår att hantera visas av att de är överrepresenterade som patienter inom barn- och ungdomspsykiatri. Enligt olika undersökningar är ungefär dubbelt så många adoptivbarn patienter där som det borde vara. En tredjedel av dessa barn hade så svåra problem att de varit inlagda på klinik för att få hjälp.

Adoptivbarn är vidare överrepresenterade på § 12-hemmen. Där finns det 2,6 gånger fler adoptivbarn än det statistiskt sett borde göra. Det förefaller som att särskilt tonårsperioden är svår för adopterade. I dygnsvård för tonåringar är adoptivbarnen överrepresenterade. Där är de 2,4 gånger så många. Barn adopterade av ensamstående är i än högre grad än andra adopterade överrepresenterade i barnpsykiatrisk vård. De är fyra gånger så många i barn- och ungdomspsykiatrisk vård. Detta antyder att det kan finnas problem som inte är tillräckligt kända.

Ensamma adoptivföräldrar har fått ta emot barn, i alla fall tidigare, som har varit äldre än snittet och som kan ha haft problem redan vid ankomsten. Det kan vara en delförklaring. Men det kan också vara så att det helt enkelt är svårare för en ensam person att klara av att hantera ett internationellt adoptivbarns speciella behov och förutsättningar. Om kraven är stora på ett par som adopterar gemensamt är kraven än mycket större på en ensam person.

De flesta adoptivbarn klarar av att med hjälp av väl utvalda och särskilt stabila familjer hantera sin situation. Men de adoptivbarn som inte klarar av situationen riskerar att få mycket allvarliga problem. Det är därför som adoptivbarn ändå blir så mycket överrepresenterade i barn- och ungdomspsykiatrisk vård. När situationen blir svår blir den ohanterlig svår. När man faller faller man hela vägen.

Det man söker hjälp för är bl.a. aggressioner, relationsproblem och sociala problem. Adoptivbarnen kommer från en annan familjesituation än övriga barn med problem. Deras familjer är stabilare och tämligen socialt välanpassade. Övriga berörda barn kommer ofta från socialt belastade familjer. Mycket tyder därför på att adoptivbarnens överrepresentation inom barn- och ungdomspsykiatri skulle vara betydligt större om adoptivfamiljerna inte var så väl utvalda.

Fru talman! Kunskapen om adoptioner och adoptivbarnens utveckling är ännu tämligen ofullständig. Det behövs betydligt mer forskning om

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

adoptivbarns utveckling, om hur det har gått för de adoptivbarn som hittills har kommit till Sverige. Det saknas helt och hållet studier på viktiga delområden, som familjebildning och utveckling av den sexuella identiteten. Men det saknas inte indikationer på att forskningen behövs.

Det har förekommit internationella adoptioner till Sverige i större skala i ca 35 år. De första adoptivbarnen har hunnit bli vuxna. Vissa har bildat familj. Men det saknas närmast helt longitudinella studier om hur barnens liv och situation ser ut över tid. Den forskning som finns har mer karaktären av ögonblicksbilder vid en given ålder. Vi vet ännu inte hur familjesituationen, familjebildning och föräldraskap fungerar.

Det som är särskilt unikt med rätten för ensamstående att adoptera är att det saknas förarbeten som utreder eller problematiserar saken. Den enda motivtext som finns är något enstaka stycke i 80 år gamla förarbeten till en mycket tidig adoptionslag, då internationella adoptioner över huvud taget inte förekom och då man heller inte hade det barnperspektiv som vi har i dag.

För mig leder det här fram till två slutsatser, fru talman.

För det första finns det all anledning att följa upp och undersöka hur det har gått för de adoptivbarn som hittills har kommit till Sverige samt hur stödet till adoptivföräldrar och adoptivbarn kan stärkas. Forskningen och kunskapen måste öka. Det är en del av det ansvar som svenska staten måste ta när man fattar beslut om hur barns liv och framtid ska te sig.

För det andra finns det anledning att löpande se över adoptionslagstiftningen för att tillse att den är väl fungerande och väl anpassad till samhällets utveckling.

Båda dessa synpunkter utvecklas i motion L406 och i den reservation som Cristina Husmark Pehrsson tidigare talade om, nämligen reservation 29 i dagens betänkande.

Anf. 114 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Ärade åhörare! Jag börjar med att ställa mig bakom alla våra reservationer, så att jag inte glömmer bort det. För tids vinning yrkar jag bifall till reservation 10. Reservation 25 har kd yrkat bifall till, så det behöver inte jag göra. Jag sällar mig till den. Sedan vill jag sälla mig till reservation 36, som egentligen bygger på Miljöpartiets yrkande. Jag förstår inte riktigt varför de inte är hopskrivna.

Som gäst i socialutskottssammanhang – jag är ju med i ett annat utskott – ska jag hålla mig till min motion. Jag var väldigt glad när den här skrivelsen skulle komma, och jag hade hoppats på mycket mera konkreta förslag än vad det blev.

Studiedagar, manifestationer och jubileer med anledning av barnkonventionen m.m. har hittills mest varit av karaktären tomtebloss, snabbt uppfammande och slocknande till kvällen.

Regeringen måste inte bara med jämna mellanrum beskriva barnens situation och den bedrivna barnpolitiken utan även blicka framåt. Jag visste förra veckan att statsrådet och barnministern skulle vara i Norrköping i dag. Jag fick frågan om vad jag ville skicka med henne, och jag sände med frågan om ett jämlikt samhälle för barn och ungdomar. Det såg också ut som om vi hade ungefär lika uppfattning om sådana saker som fri tandvård, sjukvård, BVC, MVC, kommunala musikskolan, skolmåltider osv. Därför blev jag besviken när jag hörde rapporter från Norr-

köping om framhållande om att svensk familjepolitik främst handlar om att mammor ska ut och arbeta heltid.

Det viktigaste i hela skrivelsen finns på s. 11: ”i alla beslut som rör barn skall barnkonventionens fyra grundläggande principer beaktas.” Det här är ingenting nytt för Miljöpartiet. Vi har i många år motionerat om det här och påpekat den grundbulten i många sammanhang. Vi har också motionerat om barnkonsekvensanalyser.

Det är bra att den nybildade uttalade samordningsfunktionen ska uppmärksamma och samordna sådana frågor om barn och ungdomar som berör flera departement och att det på sikt ska finnas ett tydligt barnperspektiv i beslutsprocessen. Men det är just det här ”på sikt” och att det står att man ”strävar efter” och att man ska följa processen osv. som jag tycker är lite tråkigt. Vi har alltså ställt krav på att en barnbilaga ska följa budgeten. Margareta Israelsson sade att det stod ”krav” i skrivelsen, men det gör det inte, utan det står just att det ska ske på sikt.

Välfärdsboksutet visar på de stora nedskärningar som har skett på 90-talet och att återuppbyggnaden inte pågår i den omfattning som man önskar. Nu har det lovats mera pengar, men en hel del av dessa kommer inte landstingen och kommunerna till del – tyvärr. Det sker fortfarande nedskärningar på många håll.

I skrivelsen används, som jag sade nyss, uttryck som ”på sikt”, ”ska erbjudas resurser”, ”åtgärdsprogram ska upprättas”, ”bör erbjudas”, ”bör initieras” osv. Jag tycker inte att det förpliktar. Då är det bättre att barns och ungdomars situation endast beskrivs utifrån dagens läge och att syftningar på förbättringar endast skrivs om man har konkreta förslag.

I skrivelsen tas upp hur föräldrar ska kunna kombinera ett krävande förvärvsarbete med föräldraskap och att det ur barnets perspektiv är ett rimligt krav att föräldrar har tid och ork för barnen. Då vill jag passa på att nämna vårt krav om att sänka normalarbetstiden. Det är inte bara de riktigt små barnen som har rätt att kräva tid av de vuxna. Den rätten har även alla ungdomar.

Mobbning i skolan har fått ett eget litet avsnitt. Stor variation finns beträffande skolors handlingsprogram och kunskaper. Miljöpartiet anser att ansvaret för att minska mobbning helt vilar på de vuxna. Man skriver att det är skolans ansvar att utveckla barnens förmåga att hantera förändringar, att ge och ta åsikter i öppna diskussioner och att kunna leva sig in i andra människors situation och känslor. Men då krävs det en lite annan skola med mindre klasser och mycket mer vuxentid för varje elev. Det som beskrivs är snarare ett idealtillstånd för skolan och vad som vore den rätta vägen under de allra bästa omständigheter. Att få en skola som fungerar på det sätt som sagts kräver väldigt mycket av både engagemang och resurser.

Beskrivningen av kultur i skola och förskola är också en idealbild. Jag poängterar detta därför att jag tycker att det är synd, om man nu ska använda den här skriften till något slags utbildning, att det ibland ser bättre ut än vad det är. Det har tyvärr varit så att man i bistra tider i första hand skurit ned på kultursatsningar. Bl.a. har den kommunala musikskolan fått stryka på foten.

Ett avsnitt i skrivelsen heter Barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa. Naturligtvis ska vi vara tacksamma och glada för att sjukdomar som t.ex. difteri, polio och tbc är så gott som försvunna i Sverige.

Prot. 2000/01:55
24 januari

*Barn här och nu –
Redogörelse för barn-
politiken i Sverige*

Men för det får vi inte slå oss för bröstet och minska på förebyggande insatser. Det är bra att man i skrivelsen har poängterat att en kraftsamling krävs beträffande t.ex. psykisk hälsa samt allergi och annan överkänslighet.

Jag vill i det här sammanhanget poängtera att forskningen kring hur man behandlar ungdomar som är sjuka är mycket eftersatt. Det finns pediatrik, men vi har endast en docentur i ungdomsmedicin i Sverige. Precis som när det gäller alla andra grupper är det viktigt att det blir rätt i mötet mellan t.ex. en ung astmatiker eller diabetiker och doktorn.

Jag ska särskilt uppehålla mig lite vid barn till utsatta grupper. De är dubbelt utsatta. Ett förfärande stort antal barn blir inte sedda och får aldrig andra vuxnas hjälp att förstå och bearbeta sin situation. Det gäller t.ex. barn till missbrukare, psykiskt sjuka, misshandlare och misshandlade, kriminella och mentalt handikappade. Det gäller också barn till traumatiserade flyktingar, eventuellt med egna krigsupplevelser, och barn med andra egenupplevda trauman såsom misshandel och sexuella övergrepp. Deras utsatthet är mångfasetterad. På grund av skam och skuld försöker föräldrar ofta dölja sin belägenhet, och barnens situation blir osynliggjord. Vi vet att de här barnen löper betydligt större risk än andra att själva fara illa senare i livet. Det gäller psykiskt illamående, missbruk, suicidförsök, kriminalitet eller att själva bli förövare och misshandla. Med adekvata insatser är deras odds till en god utveckling betydligt bättre. Varje räddat barn ger förutom vinster i mänskliga värden även samhällsekonomiska vinster av stora mått.

Att argumentera för förebyggande vård har alltid varit svårt och stött på motstånd. Den ekonomiska vinsten av den tidiga insatsen syns alldeles för sent för att passa in i traditionell kortsiktig penningekonomi. På ett förebyggande område har emellertid Sverige varit överlägset i världen: barntandvården. Vinsten har dessutom varit lätt att se och lätt att mäta. Ibland smyger det sig in i spardebatten att här skulle man kunna spara lite pengar genom att ta ut avgifter på barntandvården. Detta får aldrig ske!

I skrivelsen finns en bra text om barnavårdscentralerna, också ett svenskt flaggskepp. Nästan 100 % av småbarnen kommer till BVC. Här har man redan gjort besparingar. Föräldrautbildning börjar bli mer sällsynt, och specialistläkarna i barnmedicin är mycket få. Hur detta kan åtgärdas saknas det text om i skrivelsen. Det fanns i utredningen *Det gäller livet*.

Den sammanfattande skrivningen om droger börjar så här: Alkoholproblemen bland barn och ungdomar i Sverige är begränsade. Tecken till ökning av konsumtionen finns dock. Det är mycket försiktigt skrivet. Detta är ett mycket allvarligt problem som ökar och kryper längre ned i åldrarna. Vi måste ta det på mycket stort allvar.

I skrivelsen upprepas att det för barn och ungdomar med funktionshinder är viktigt med tidiga åtgärder. I otaliga rapporter har detta faktum bekräftats. Därmed vet vi det. Vi behöver inte fler utredningar om det.

Under rubriken Barnpsykiatrikommittén finns ett litet avsnitt som handlar om hälsofrämjande insatser för nyanlända barn och ungdomar. Man tar även upp behovet av hjälpmedel och habilitering för funktionshindrade barn. Problemet är stort, och det är mycket bråttom. Men det saknas ett större resonemang om hälsan hos barn med invandrabakgrund.

Stycket Asylsökande barn börjar helt sonika med en osanning. Ett målmedvetet arbete har bedrivits för att utveckla barnperspektivet i asyl- och mottagandeprocesserna, står det. Det är ett påstående som känns lite främmande när vi vet att asylsökande barn haft sämre rättigheter beträffande t.ex. skolgång, förskola och rätten att bli hörd. Nu finns det många krafter som jobbar för det här, och det är verkligen något som det är bråttom med.

Avslutningsvis vill jag säga att Miljöpartiet efterlyser en större helhetsbeskrivning. I barnens värld är allt sammansatt och länkat i vartannat. Mycket av detta kan också ses som ett förebyggande arbete vad det gäller att förhindra ungdomsbrottslighet, rökning och bruk av droger samt vad det gäller det allmänna hälsoläget. I samhället börjar det redan med MVC och BVC. Förmågan att hantera konflikter i exempelvis skolan, relationer till föräldrar, kamrater och samhället i stort – allt är länkat till vartannat och måste betraktas i ett helhetsperspektiv.

Det var meningen att den här skriften skulle användas till ett utbildningsunderlag för departementen. I det avseendet är den bra, om man beaktar att det då och då förekommer skönmålningar och fattas konkreta förslag. Jag föreslår att om man nu ska ha denna skrivelse som utbildningsskrift ska man även ta med skriften *Det gäller livet* från Barnpsykiatriutredningen.

Jag tackar så mycket och ber så hemskt mycket om ursäkt för att jag talat över tiden.

Anf. 115 MONICA GREEN (s):

Fru talman! Barnskrivelsen är både viktig och bra utformad. Det är bra med ett barnpolitikområde som kan sätta fokus på att barnen alltid ska komma främst. Även betänkandet är bra. Visserligen avslår utskottet i betänkandet mina två motioner – om våld som drabbar barn och unga samt om barnsituationen i Sverige – men jag känner tillfredsställelse över de svar på motionerna som utskottet gett mig och över att arbetet ska fortsätta på de här områdena.

Jag tänkte ta tillfället i akt och prata om vikten av förebyggande arbete, så att barn och ungdomar inte kommer på glid i samhället, förebyggande för att barn och ungdomar ska känna trygghet och att våldet inte ska öka i samhället.

Det finns naturligtvis många sätt att jobba förebyggande. Man kan stötta föräldrar, ha bra kvalitet i barnomsorgen, i skolan och på fritidshemmen, men också satsa på föreningslivet. Föreningslivet ger barn och unga möjlighet att växa och utvecklas inom idrott, kultur, friluftsliv, dans, teater, musik, demokrati, m.m.

Hela Folkrörelse- och Förenings-Sverige måste även fortsättningsvis ges förutsättningar att verka. Flertalet organisationer kommer att drivas vidare trots knappa resurser, tack vare alla ideella insatser. Men vissa ekonomiska förutsättningar behövs ändå för att kunna utveckla verksamheten. Inte minst på lokalsidan har vi sett rejäla försämringar, både vad gäller tillgången på lokaler och på det ekonomiska stödet för att kunna hyra lokaler.

Det måste finnas många olika mötesplatser där olika åldrar, kulturer, språk och kön kan mötas. Detta är en av de mest grundläggande förut-

sättningarna för demokratibygget, att människor möts. Varför inte en nysatsning på föreningslivet?

Sverige är bäst och ska bli bättre på barns uppväxt i förhållande till resten av världen. Då finns det all anledning att även göra en satsning på barns fritid, där mycket av demokratiskt lärande sker och normer bildas.

Nu skapas det tjänster i skolan, vilket är oerhört bra. Men det borde också i framtiden finnas möjligheter att skapa jobb inom föreningslivet, där man skulle kunna jobba med barns och ungdomars uppväxt utanför skolan. Det skulle vara ett lyft för hela Folkhälso-Sverige, ett sätt att jobba förebyggande för att slippa ungdomar på glid, skadegörelse och segregation.

När det gäller föreningslivet i skolan tar läroplanen klart fasta på skolans viktiga roll i demokratiskolningen. Därför behöver den generellt bli mycket mer öppen för att jobba med nya metoder och få in demokratiarbetet på ett naturligt sätt. Trots höga ambitioner finns det alldeles för mycket som pekar på att graden av inflytande inte är så stor som den borde vara för våra barn och ungdomar på deras arbetsplats.

Det ideella föreningslivet, där större delen av Sveriges barn och unga återfinns, har givetvis också en viktig roll i detta. Åtskilliga kan vittna om att det är genom engagemang i föreningslivet som man kan lära något om demokrati i praktisk mening. Det finns vuxna som litar på att även unga personer kan tillföra något. Släpp in föreningslivet i skolan!

Barn- och ungdomsorganisationer kan tillföra oerhört mycket i demokratidiskussioner i skolan, inte enbart de politiska ungdomsförbunden. När det är dags att diskutera miljöfrågor kan man bjuda in miljöorganisationerna. När det är dags att diskutera historia kan man bjuda in hembygdsföreningen. När man ska diskutera barnkonventionen kan man bjuda in Unga Örnar. Listan kan göras lång. Hela Sveriges föreningsliv visar på bredden i demokratin och skulle kunna vitalisera skolans arbetsätt genom att släppa in och visa på alternativen. Kanske t.o.m. en och annan vuxen kan lära sig något av detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 13 §.)

Biodling

10 § Biodling

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2000/01:MJU6
Biodling.

Anf. 116 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Utan bin blir det ett stort hål i kretsloppet. Det var rubriken på den motion som finns till behandling i detta betänkande.

Biodling kan sägas vara en bisak, men den är mycket värdefull, inte bara för den goda honungens skull, utan främst för att växter ska sätta frukt. Naturen måste ha sin gång. Värdet av pollineringseffekten är enligt experter 10–20 gånger honungsvärdet.

Huvudproduktionen när det gäller biodlingen är pollinationen. Honungen får bli en biprodukt.

Biodling är en segdragen fråga. Jag känner att prioriteringen inte har varit särskilt hög i utskottets arbete.

Det finns EU-stöd. Det har använts till att främja produktion och saluföring av honung. Det sistnämnda, saluföringen, sköter sig självt, för svensk honung är en bristvara.

I Centerpartiets motion lyfter vi fram åderlåtningen inom svensk biodling. Den är nu så stor att farhågorna ökar för att tillgången på bigårdar och bisamhällen inte räcker till för att klara det pollineringsbehov som vi har här i Sverige.

Enligt Jordbruksverkets bedömning är det inte så drastiskt. Det finns ca 110 000 bisamhällen. Men enligt bitillsynsrapportens uppgifter, från samma verk, har det skett en minskning med 48 % till 70 000 bisamhällen. Då kan man fråga sig vilken uppgift det är som gäller. Är det 110 000, som det också står i betänkandet, eller är det 70 000?

Det största hotet mot biodlingen är varroakvalstret, som har slagit ut en stor del av binaringen. Men om man läser betänkandet ser man att det inte är något hot. Då undrar jag: Hur bekämpar man detta kvalster? Med tanke på den starka spridning som har skett i södra Sverige, som jag kommer från, undrar jag: Vad är det för metoder man kan använda, eftersom det inte är ett så stort hot?

Bitillsyningspersonal ska ge innehavare av bisamhällen föreläggande om bekämpning av kvalster. Det ska dessutom ske en efterkontroll. Enligt uppgifter fungerar inte tillsynsdelen inom vissa regioner. Jag kan nämna mitt eget distrikt, gamla Kristianstad län, där t.ex. 40 % av tjänsterna för bitillsyningspersonal är vakanta.

Det är bra att det understryks i betänkandet att man i forskningspositionen har lyft fram att kunskapsbristerna är stora inom biodling och pollination och att det behövs en kunskapsutbyggnad. Det är också ett av skälen till den motion som vi har skrivit från Centerpartiet.

Men det gäller att handla. Det finns nu fyra bisjukdomskonsulenter. Men det som egentligen behövs är att det anställs en avelskonsulent. Avelsarbetet är grunden för den fortsatta verksamheten. Det första steget för att ge näringen stöd inom detta område är att anställa en avelskonsulent.

Nu står det i betänkandet att vi ska avvakta till dess en ny utredning blir klar i december 2000. Det står på s. 5. Jag kan inte förstå att utredningen, om den skulle vara klar i december 2000, inte har tagits med i arbetet med betänkandet i dag. Den måste vara en viktig bit innan man går vidare. Jag förstår inte riktigt hur utskottet har hanterat ärendet.

Vad är det man väntar på? Vi vill ha denna viktiga del i kretsloppet, dvs. möjligheten att pollinera växter. Vi vill också ha en biodling över hela vårt land som främjar växtodlingen. Vi vill hålla kvar en kunskap om och utveckling av biodlingen. Då behövs det handling nu, med avelsarbete, med forskning och en bitillsynsverksamhet som fungerar. Till detta vill jag lägga en framtidstro för biodling. Det är på grund av bristen på detta som man har lagt av.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation i detta betänkande.

Anf. 117 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Det skulle kanske inte vara fel att påstå att mitt riksdagsarbete är en bisyssla, för nu ska jag prata om biodling. Frågan vi nu diskuterar är en bifråga, men en mycket viktig fråga. Utskottet har också med både intresse och noggrannhet behandlat de elva motionsyrkandena från allmänna motionstiden. Utskottet har också vid sammanträdet den 9 november tillkallat representanter från både Jordbruksverket och Sveriges Biodlares Riksförbund och lyssnat på deras synpunkter på problemen. Det var alldeles felaktigt när Gunnel Wallin nu påstod att utskottet inte har gett biodlingen någon hög prioritet.

Samtliga partier är rörande överens om att binäringen har en stor betydelse i vår miljö. Värdet av den honung som produceras är ca 100 miljoner, men i olika undersökningar har värdet av pollineringen, som jag tycker är det viktiga, beräknats till 10–20 gånger honungsvärdet. Detta blir 1–2 miljarder kronor.

Jag kan också nämna att i några totalinventeringar som har gjorts har det visat sig att stora arealer helt saknar bin. Det innebär att i de områdena är pollineringen mycket låg, vilket bl.a. kan få konsekvenser för den biologiska mångfalden – precis som Gunnel Wallin var inne på.

Behovet av bin är stort i vårt land. Bl.a. behöver vi öka antalet bisamhällen för att täcka behovet av honung, men behovet av pollinering är ännu större. Jag kan nämna några siffror: För raps visar vetenskapliga undersökningar att det går åt fyra bisamhällen per hektar för att få en fullgod pollinering. Mångåriga försök i både Danmark och Finland visar att man kan uppnå skördeökningar på 10–15 % vid fullgod pollinering. Ett tjugotal växtarter har dött ut i Sverige under 1900-talet och ännu fler har blivit sällsynta. Vi vidgar fredningsåtgärder och fridlysningar för att bevara utrotningshotade växter. Bina kan i det viktiga miljöarbetet ha en betydelsefull roll som räddare om bina används i viktiga miljövårdsprojekt. Därutöver medverkar bina i både större och mindre utsträckning genom sina blombesök till att höja produktionen av bär och frukter. Detta bidrar i sin tur till att främja djurlivet i vår natur.

Om bina har en så stor betydelse för vår miljö, och vi är politiskt överens om detta, vad är då problemet? Det som oroar mig är nedgången av odlare och bisamhällen. För 15 år sedan fanns det ca 180 000 bisamhällen, som i dag har minskat till 110 000 – med andra ord en 40-procentig minskning.

Gunnel Wallin frågade efter vilka siffror som var riktiga. Jag har ställt frågan till Jordbruksverket. Det svar vi fick var att 110 000 är den riktiga siffran. 70 000 innebar, om jag förstod rätt, att alla medlemmarna inte var med i den beräkningen. Den genomsnittliga åldern på biodlarna är 60 år.

Den andra oroande frågan är varroakvalstret. Det är ett millimeterstort spindelliknande kvalster som biter sig fast på biet och suger ut blodvätska. Det tar 3–4 år från angrepp till en undergång av ett samhälle.

Det har ställts krav på utrotning i form av att bisamhällen som drabbas ska brännas. Kvalstret finns i dag i hela Europa. I likhet med Jordbruksverket och Sveriges Biodlares Riksförbund tror jag inte att det är rätt metod att bränna och förrinta bisamhällen. Kvalstret finns ju även på vildbin och kommer därför att finnas kvar även om vi skulle gå så dras-

tiskt fram att vi utrotar alla bisamhällen. Det räcker om något kvalster finns kvar för att det ska kunna fortplanta sig och bli kvar i evighet.

Erfarenheten visar att med god rådgivning kan skadeverkningarna av kvalstret begränsas eftersom det finns en rad effektiva metoder, bl.a. med kemisk bekämpning. Det finns omfattande förluster av bisamhällen, speciellt där parasiten nyetableras, på grund av felaktiga motåtgärder och bristande kunskap.

Fru talman! Min slutsats är att biproduktionen i vårt land är mycket viktig för vår miljö. Binas arbete med pollinering är ett mycket viktigt arbete med växterna i naturen. Det är oroande att produktionen minskar i vårt land. Antalet biodlare och bisamhällen minskar. Kraven som framförs i motioner, bl.a. i Marianne Jönssons motion, att regeringen tillsammans med näringen ska sätta i gång med opinionsbildning för att skapa intresse och ökade möjligheter att rekrytera nya biodlare är naturligtvis ett rimligt krav. Orsaken till att majoriteten föreslår avslag på samtliga elva motionsyrkanden är att regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att utreda och redovisa förutsättningarna för biodlingen i Sverige. Detta arbete kommer att redovisas i mitten av februari. Den 13 februari kommer det att föredras för generaldirektören på Jordbruksverket. Därför anser utskottsmajoriteten att det är lämpligt att avvakta resultatet av denna utredning innan andra beslut fattas.

Fru talman! Jag kan garantera att vi kommer att med stort intresse följa frågan och utvecklingen av svensk binäring.

Anf. 118 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det här är ett ärende som behandlas i dag, och i betänkandet står det att Jordbruksverket skulle avge en rapport i december 2000. Det är konstigt att den rapporten inte finns med i underlaget. Jag har noga tagit del av utfrågningen. Jag har också förhört mig i dag om att den kommer i mitten av februari. Jag tyckte att det var konstigt, och jag trodde att det var ett skrivfel.

Jag är glad att vi är överens om att det är en viktig fråga och en viktig näring på de sätt som har beskrivits.

Sedan är det frågan om att få nya personer att starta biodling. Om man ska kunna starta biodling måste det finnas ett starkt avelsarbete. Där finns fortfarande stora brister.

Anf. 119 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Det pågår ett avelsarbete i dag. Det är ett bidrag till det avelsarbetet som Sveriges Biodlares Riksförbund bedriver, bl.a. med lantbiet. Av den summa som riksförbundet får går 160 000 kr till just avelsverksamheten. Visst förekommer det avelsverksamhet.

Gunnel Wallin tyckte att det var konstigt att det i utskottsbetänkandet inte stod mer om Jordbruksverkets utredning. När vi skrev utskottsbetänkandet och justerade det var det den tidpunkten som gällde då. Att Jordbruksverket sedan har blivit fördröjt och har senarelagt tidpunkten till den 15 februari är ingenting som utskottet kan rå för.

Anf. 120 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det är ytterligare en sak som jag skulle vilja ta upp, och det är hur man ska bekämpa varroakvalstret. Kaj Larsson säger att det

ska vara en god rådgivning. Men när det finns brister i bitillsyningsmännens verksamhet måste man ju börja där för att verksamhet ska kunna bedrivas. Det här måste man också ta tag i.

När det gäller kemisk bekämpning vet vi alla vilken diskussion som förs i samhället i dag i livsmedelsdebatten. Man får vara lite försiktig, för honungen är en biprodukt som är viktig och som det är stor efterfrågan på. Om man använder kemiska bekämpningsmedel finns det en viss risk för att det kommer in i livsmedlet.

Anf. 121 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Det är kanske riktigt att den risken finns. Jag kan inte svara på om det är någon risk.

Saken ligger till så, Gunnel Wallin, att det enda sättet att hålla tillbaka kvalstret och kunna ha en biproduktion är bekämpning, enligt min åsikt, Jordbruksverkets åsikt och Sveriges Biodlares Riksförbunds åsikt. Då är det bl.a. kemisk bekämpning, där man sätter in kemiska skivor i bisamhällena så att kvalstret faller ned. Jag har själv sett hur det fungerar och hur det millimeterstora kvalstret ligger där på botten.

Enligt biodlarna och de experter jag har pratat med är detta inget större problem, och man tror inte på metoden att bränna samhällena och på så vis utrota kvalstret i bina.

Anf. 122 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! I det betänkande från miljö- och jordbruksutskottet som vi nu debatterar i kammaren behandlas ett antal motioner som tar upp frågor kring den svenska biodlingsnäringens aktuella situation och utvecklingsmöjligheter. Frågorna kring biodlingen har från och till under de senaste tio åren aktualiserats, främst beroende på den negativa trend näringen haft under denna tid. Det är i stort sett fråga om en halvering av antalet samhällen på många håll.

Den främsta orsaken till den negativa utvecklingen ligger av allt att döma i varroakvalstrets angrepp i våra svenska bigårdar. Inte minst de många biodlare som har haft ett mindre antal bisamhällen har tröttnat på motgångarna och lagt av, och rekryteringen av nya odlare, inte minst yngre, har hämmats på grund av nämnda problem.

Detta är mycket olyckligt, enär alla borde veta hur viktig biodlingen är för pollineringen av frö-, frukt- och bärödlingar samt för övrigt i vår natur och den biologiska mångfalden. Vikten av en högkvalitativ svensk honungsproduktion är stor, och det vore högst olyckligt om näringen inte lyckades återvinna den framtidstro som är nödvändig för att nya satsningar ska kunna komma till stånd.

När jag ser tillbaka på den hantering av frågorna, interpellationerna, motionerna och alla debatterna som varit under de senaste tio åren – jag har deltagit i samtliga – och ser på det resultat som vi som drivit frågorna under alla dessa år har uppnått blir jag lätt deprimerad. Frågan har inte tagits på allvar. Näringen har varit splittrad. Stora brister i tillämpningen av bisjukdomslagen kan konstateras och även brister vad gäller fullföljandet av bitillsynen.

Jag måste tyvärr konstatera, fru talman, att regeringars och riksdagars hantering av frågan hittills saknat det sting som hade behövts för att reda upp problemen.

Under hösten 2000 har emellertid en glädjande uppräckning kommit till stånd. Utskottet har anordnat en utfrågning med representanter för Statens jordbruksverk och Sveriges Biodlares Riksförbund.

Jordbruksverkets arbetsgrupp som slitit med frågan, har aviserat, visserligen med försening men ändå, att en föredragning av arbetsgruppens förslag ska ske inför verksledningen den 13 februari. Jag ser med visst hopp och spänning på vad som komma skall.

I betänkandet framhålls att utskottet i huvudsak delar motionärernas bedömning angående biodlingens betydelse för växtodlingen och i många andra avseenden. Vidare skrivs det att enligt utskottets mening finns det också många synpunkter och förslag från biodlarnas sida som förtjänar att övervägas i det fortsatta arbetet. Då utskottet sedan uttalar att något slutgiltigt ställningstagande inte kan göras i fråga om biodlingens situation och möjligheter innan resultatet i Jordbruksverkets utredning presenteras är jag benägen att hålla med.

Av dessa anledningar har vi moderater inte reserverat oss utan avvaktar utredningen och i den föreslagna åtgärder.

Vi delar också de synpunkter som Eskil Erlandsson framför i reservationen men konstaterar att utskottets skrivning i betänkandet väl, i dagens läge, täcker in även dessa frågeställningar, varför jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Vi förutsätter att vad utskottet framfört i betänkandet också ska leda till verkningsfulla åtgärder just i syfte att rädda och utveckla den svenska biodlingsnäringen. Självklart kommer vi framöver att nogsamt följa utvecklingen, och är det så att positiva förändringar uteblir, ja då, fru talman, kommer vi tillbaka i ärendet.

Anf. 123 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Ingvar Eriksson. Jag har tagit del av den historieskrivning som finns och ärendets gång här i riksdagsarbetet. Jag tycker att det har tagit väldigt lång tid, som Ingvar Eriksson sade, för denna viktiga fråga.

Min fråga är: Tycker Ingvar Eriksson att metoden att använda bekämpningsmedel för att komma till rätta med kvalstret är en bra metod, med tanke på att det ska vara många små odlare som är spridda över hela vårt land? Är det en vettig metod att bekämpa detta kvalster, med tanke på miljöperspektivet?

Anf. 124 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Så som ärendet har behandlats och genom de missgrepp som har gjorts i ett tidigare skede har man inte haft något annat att tillgripa än kemisk bekämpning. Det finns vissa begränsningar i användandet, och det finns klara regler för användandet. Jag har också sett just detta att man ska tvingas använda kemiska medel som negativt, men just på grund av att man inte har stämt i bäcken får man nu stämma i ån. Det är betydligt jobbigare, och då har man tvingats använda detta.

Däremot anser även jag att de initiativ och de idéer kring alternativa bekämpningsmetoder som har presenterats också för utskottet vid något tillfälle borde vidareutvecklas och prövas på olika sätt. Man har gjort det, men jag anser att den prövningen har varit mindre lyckad. Man har inte heller tagit det på riktigt allvar. De som har sysslat med detta på hög nivå har gett upp. Redan något år efter det att vi hade fått angrepp i Skåne

säger man att man inte klarar av det. Man gav upp, och det är första gången som man i Sverige gett upp i bekämpandet av en smittsam djursjukdom, fru talman. Nu talas det visserligen inte om att bin är djur, för de behandlas ju i helt andra sammanhang. Det är första gången, och jag anser att det är olyckligt.

I väntan på andra metoder som man tror kan bli användbara måste vi acceptera detta, annars står vi inför en ännu större katastrof för binäringen.

Anf. 125 ULF BJÖRKLUND (kd):

Fru talman! Denna punkt på dagordningen är ingen bifråga vilken som helst. Både biet, biodlaren och hela binäringen utgör mycket viktiga och nödvändiga inslag i det svenska nationalhushållet. Det är naturligtvis omöjligt att beräkna de fullständiga värdena, totalt sett, som kan tillskrivas bina och binäringen. Bl.a. värdet av polineringsprocessen skulle kunna belysas på ett mer omfattande sätt. Tyvärr är forskningen på området inte vad den borde vara.

Våra bin och biodlingen bidrar i allra högsta grad med viktiga insatser via den biologiska processen i naturen, och är därmed också en garant för den biologiska mångfalden. Bara inom jordbruket uppskattas att biodlingen inom vissa områden kan ge en pollineringsseffekt som motsvarar 10–20 % skördeökning. Här finns utvecklingsmöjligheter.

I relation till åkerarealen finns i dag i genomsnitt bara ett bisamhälle på 36 hektar. Vi har nyss hört att fyra bisamhällen per hektar är ett bra värde när det gäller raps. Spridningen av den yrkesmässiga biodlingen ut över landet är dessutom så ojämnt fördelad att mer än 60 % av alla bisamhällen finns i Götaland.

Utan yrkesmässig biodling skulle problem uppstå framför allt för den svenska fruktodlingen, och i viss mån även för jordbruket. Biodlingen skulle på ett tydligare och bättre sätt kunna nyttjas som komplement till jordbruksnäringen – inte minst som en kraft för lokal utveckling i kombination med andra inkomstmöjligheter på landsbygden.

Ett bisamhälle ger ca 30 kg honung om året. Dagens produktion av honung i Sverige täcker ungefär hälften av det inhemska behovet och efterfrågan. Avsättningsmöjligheterna för svensk honung är på alla sätt mycket goda. Varför ska vi behöva importera så mycket honung när goda förutsättningar egentligen finns för ökad inhemsk produktion?

I detta perspektiv borde binäringen kraftigt stödjas och ges förutsättningar för återuppbyggnad och utveckling. Sedan 80-talet har verksamheten gått ned kraftigt, som vi har hört, men en viss återhämtning är ändå på gång, säger man från biodlarföreningen. Antalet biodlare uppgår i dag till ca 14 000, har vi också hört, och de hanterar ungefär 110 000 bisamhällen. Här finns alltså utrymme för många fler.

Jag vill ändå hålla med Ingvar Eriksson, som säger att det har saknats stöd i denna fråga under åren. Det är alltså dags för stöd just nu.

De hinder som finns för en positiv utveckling måste snabbt undanröjas. Från kristdemokraternas sida förutsätter vi att den utredning inom Jordbruksverket som på regeringens uppdrag arbetar med biodlingens problem bl.a. när det gäller hanteringen av aktuella bisjukdomar snarast redovisar åtgärder som kan bidra till en positiv utveckling av näringen.

Fru talman! Vi delar i princip från kristdemokraternas sida Eskil Erlandssons synpunkter i reservationen, men med tanke på den utredning som pågår och som kommer att lägga fram sina förslag och tankar i februari månad har vi i stället i ett särskilt yttrande tillsammans med moderaterna redovisat våra ställningstaganden.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Biodling

Anf. 126 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga jordbruksutskottets ordförande samma sak som jag frågade Ingvar Eriksson. Det gäller metoden för att bekämpa varroakvalstret. Ska det ske med kemiska medel? Jag tänker på miljöperspektivet.

Vill man ha många småodlare kommer gift att spridas på ett jättestort område. Det är hanteringen av detta som jag tycker skulle vara oroväckande. Jag undrar hur jordbruksutskottets ordförande ser på det.

Anf. 127 ULF BJÖRKLUND (kd) replik:

Fru talman! Naturligtvis är det en dålig metod att sprida kemiska bekämpningsmedel ut över våra marker i landet. Självklart är det så. Möjligt är det en orsak till att det har varit lite senfärdighet vad gäller de åtgärder som man rimligen borde ha vidtagit tidigare och som faktiskt har diskuterats under ett antal år.

Den utredning som finns kommer snart med sina tankar och idéer. Vi får förutsätta att man även där ytterligare kan belysa vilka möjligheter vi har att bekämpa de sjukdomar som självklart måste bekämpas och som har diskuterats i utskottet i den utfrågning vi har haft. Jag hoppas att utredningen ändå kommer med någonting i februari.

Anf. 128 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja göra ett påpekande till detta. Man sprider gift för att bekämpa kvalster. Bina flyger omkring. Jag tänker på livsmedelstillsatser, t.ex. Jag ber er att ta med er det i ert fortsatta arbete, så att vi kan lita på kvaliteten på svensk honung även i fortsättningen.

Anf. 129 ULF BJÖRKLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan garantera att jag är lika engagerad i den frågan. Jag är övertygad om att vi framöver, när vi får diskutera frågan vidare efter att ha sett utredningen, tillsammans ska kunna ta tag i frågan och arbeta vidare med den. Självklart ska vi kunna känna en trygghet när det gäller att man inte sprider kemiska produkter och gift i naturen.

Anf. 130 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Biet är sannolikt det ekonomiskt viktigaste husdjuret – inte i första hand som honungsproducent, även om den rollen är omistlig, utan genom den pollination som biet svarar för.

Eftersom lagstiftningen – nu menar jag djurskyddslag och epizootilag – omfattar ryggradsdjur är en diskussion om huruvida biet ska betraktas som djur och husdjur inte särskilt meningsfull i nuläget. Men jag är förvånad, fru talman, över att det jag menar är den stora politiska frågan egentligen inte har berörts. Då menar jag hotet mot samspelet mellan blommor och bin i naturen.

Forskning vid de två universiteten i Uppsala visar bl.a. detta: Eftersom blomrikedom minskar, minskar också överlevnadsmöjligheterna för flera vilda biarter. Gödsling leder till att blomsterrik mark omvandlas till gräsmark. Växtgifter slår ofta hårt mot blomväxter.

För att vi ska nå upp till miljömålen måste vildbina som ekologisk nyckelgrupp förekomma i mångfald. Detta menar jag är den grundläggande och stora politiska frågan.

Problemet med biets bevarande är ett allvarligt problem för biodlingen och för den biologiska mångfalden. Detta problem visar på ett bra sätt hur viktigt det är att artrikedom bevaras och vilka konsekvenser en obalans kan få på andra arter än de arter som är hotade eller utrotade.

Miljöpolitiken och jordbrukspolitiken måste ha en inriktning som beaktar biets överlevnadsmöjligheter och därmed också skapar goda förutsättningar för biodlingsnäringen.

Anf. 131 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Harald Nordlund säger att den stora politiska frågan gäller pollineringen av växter, alltså bevarandet av växter. Det är ju detta som vi har talat om hela tiden här. Det viktigaste med bina är inte honungsproduktionen, utan det allra viktigaste är pollineringen av växter, det arbete som bina gör ute i vår natur. Jag undrar var Harald Nordlund var när vi diskuterade detta.

Anf. 132 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Vad jag menar med det som jag sade är att ingen från talarstolen har berört problemet som handlar om att bevara den biologiska mångfalden och att ifrågasätta den miljöpolitik som vi bedriver och delar av jordbrukspolitiken. Det handlar i hög grad om detta.

Visst har man från talarstolen talat om att frågan inte bara handlar om biproduktion utan att den handlar om pollinationen. Men den grundläggande stora frågan, hur vi bevarar den biologiska mångfalden, tycker jag har berörts på ett dåligt sätt.

Anf. 133 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Jag rekommenderar då Harald Nordlund att läsa protokollet efter detta sammanträde.

Anf. 134 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Även jag och Miljöpartiet har en motion i detta betänkande, men vi har precis som de flesta andra bedömt att det inte är nödvändigt att reservera oss, eftersom det nu antligen börjar ske lite grann på biområdet.

Jag har också stått här i talarstolen vid många tillfällen och diskuterat bin, varroa, binäring, biavel och eventuell genetisk utarmning, osv. Jag är övertygad om att vi kommer att stå här igen så småningom och diskutera varroa, binäring, osv. Detta är en fråga som är svår att lösa, framför allt med tanke på varroan.

Det kanske egentligen inte är så förvånande att många små biodlare har slutat. Biodling kräver sin man eller kvinna. Man måste kunna hantera detta. Och när man då får så stora problem som man kan få med

varroan och kanske tvingas fundera på om man ska ta till kemiska bekämpningsmedel, då slutar man i stället. Det kanske också är därför som de stora biodlarna blir kvar. De kanske är mindre emot att ta till kemiska bekämpningsmedel. Detta är naturligtvis mycket oroande, och på något vis måste man komma till rätta med den här situationen. Det är naturligtvis som många har sagt viktigt att ha kvar bina både för honungsproduktionen och för pollination. Men bina är långtifrån de enda pollinatörerna i detta land. Det låter i debatten lite grann som att det vilda, det som brukar kallas den biologiska mångfalden, har försvunnit. Men humlor, vildbin, skalbaggar, fjärilar och allt det andra bidrar faktiskt mer.

Det är roligt att här höra Centerpartiets representant stå och tala så hett om vådan av kemiska bekämpningsmedel när vi vet att det konventionella lantbruk som vi har utgör ett stort hot mot dessa vilda pollinatörerna. Det gäller t.ex. bekämpning av bladlöss och rapsbaggar, som också drabbar de vilda pollinatörerna.

Det är också intressant att höra den diskussion som förs här om vad bina faktiskt pollinerar. Pollinatörer är ofta väldigt specialiserade. Och ni som har trädgård, titta lite grann på vilka pollinatörer som ni har i t.ex. rosbuskarna. Då kommer ni att upptäcka att ni på vissa sorter inte hittar ett enda odlat bi, eller tambi. Ni hittar små vildbin och humlor. Och så är det på många av de vilda växterna. Det är de små vildbina och humlorna som är viktiga. Låt oss också fundera lite grann på hur vi bevarar dem bäst. Vi kan också konstatera att vi i de ekologiska lantbruken som börjar finnas i Sverige kan se en ökad mångfald när det gäller insekter, bl.a. pollinatörerna.

Från Miljöpartiets sida tar vi i en motion upp bikontrollen och det faktum att det finns en risk för att den genetiska basen minskar i Sverige med tanke på de avelsstationer som växer upp när det gäller bin.

I betänkandet tas detta upp, liksom det viktiga att försöka få till stånd en utökad forskning när det gäller biet och biets möjlighet att finnas kvar i tillräckligt stor omfattning.

Jag tycker att det är bra att det börjar hända någonting på det här området. Jag tycker också att det är bra att det i forskningspropositionen finns antytt att vi saknar kunskap om mångt och mycket när det gäller bifrågor.

Från Miljöpartiets sida kommer vi att följa upp frågan om bin och biodling när vi får se den rapport som vi väntar i februari. Men att innan dess reservera oss finner vi inte nödvändigt.

Jag vill ställa en fråga till Kaj Larsson om någonting som vi kanske borde fundera på så småningom. Ska man kanske se över beskattningen? Man kanske ska försöka stimulera fler små biodlare att komma i gång genom att ha generösa beskattningsregler igen. Skulle det kunna vara ett sätt? Jag tror nämligen att vi alla är överens om att vi måste hitta ett sätt att stödja de små hobbybiodlarna för att få fler bisamhällen. 110 000 samhällen i Sverige är för lite, det vet vi. Skulle det kunna vara en möjlighet, Kaj Larsson, att se över skattereglerna? Jag yrkar alltså bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 135 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag vill bara bemöta det som Gudrun Lindvall sade om Centerpartiet och det konventionella lantbruket. Jag har noga följt lant-

bruket från den plats där jag bor i vanliga fall och diskuterat vad som händer om det är bladlöss på ett salladshuvud. Odlarna sprutar ju inte för sprutandets skull utan därför att konsumenten inte accepterar en bladlus på ett salladshuvud. Och det är ju konsumenten som bestämmer vad som ska produceras.

Anf. 136 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Vi har en ökande marknad för ekologiska produkter, Gunnel Wallin. Det kanske har gått henne förbi. Men vi har faktiskt ett underskott på ekologiska produkter. De importeras från Danmark. Uppenbarligen är det alltså så att konsumenterna i Sverige tycker att det är mycket viktigt med ett lantbruk som inte sprutar kemikalier. Jag konstaterar att Centerpartiet och Gunnel Wallin har olika uppfattningar när det gäller kemiska bekämpningsmedel i jordbruket och kemiska bekämpningsmedel i biodlingen. Jag hoppas att ni så småningom kommer att ha samma uppfattning när det gäller kemiska bekämpningsmedel i jordbruket som Gunnel Wallin har gett uttryck för när det gäller kemiska bekämpningsmedel i biodlingen.

Anf. 137 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Det är riktigt att skattereformen ändrades i början av 1990-talet. Tidigare var upp till 15 bisamhällen skattebefriad verksamhet. Men i och med att man införde den nya skattereformen blev det också en anteckningsskyldighet för biodlare, oavsett storlek på biodling, och skattskyldighet när vinst uppstår. Men det är klart att Biodlarföreningen och Biodlarnas riksförbund naturligtvis trycker på detta och tycker att det har en avgörande betydelse. Men jag är nog tvivlande till att detta har med den negativa utvecklingen att göra. Det är viktigt att komma ihåg att om man också tittar på den statistik som redovisar att detta har minskat så har det skett från en mycket hög nivå av biproduktionen i vårt land. Detta ska man vara medveten om.

Jag tror alltså att skattereglerna naturligtvis kan vara en liten orsak till detta, men jag tror inte att de har haft störst betydelse. Därför är jag tvivlande till att ställa mig i spetsen för att genomföra en skatteförändring för biodlarna.

Anf. 138 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag vet inte heller om det skulle kunna gynna situationen, Kaj Larsson. Men däremot känner jag att det finns all anledning att titta på alternativ för att få i gång många fler hobbybiodlare än vi har i dag. Det kan hända att utformningen inte skulle vara exakt som den var tidigare. Om det skulle vara en positiv effekt skulle det naturligtvis vara bra.

Jag tror inte heller att alla som lade av gjorde det på grund av att man ändrade skattereglerna. Jag tror att varroa har spelat en betydligt större roll. Det tror jag att vi kan vara överens om.

Med tanke på att varroa nu finns och kanske gör att många inte vill börja igen skulle gynnsammare skatteregler kanske göra att man ändå försökte starta. Jag är inte heller låst i den här frågan. Jag är glad att Kaj Larsson inte säger sig vara negativ utan är tveksam. Det här kanske kunde vara ett av flera sätt att försöka få upp intresset och få alltfler hobbybiodlare att sätta i gång igen.

Anf. 139 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! Nej, helt låst i den situationen är jag inte, men jag tror inte mycket på att det har orsakat nedgången. Däremot tror jag att näringen och regeringen tillsammans med en mer offensiv satsning, med information, kanske införande av biodling på våra naturbruksgymnasier, utbildning m.m. når ett bättre syfte och ett bättre resultat för att höja produktionen.

Innan jag kom in i riksdagen var jag kommunpolitiker. Jag minns den drive som var i Skåne, i alla fall i sydöstra Skåne, för att få biodlare. Det gav ett mycket bra resultat. Jag tror att det är den vägen vi måste vandra först och tänka mindre på skattereformer.

Anf. 140 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Det tycker jag låter som ett mycket bra förslag att försöka få biodlingen på naturbruksgymnasier för att få fler intresserade. Jag tror att många av dem som håller på med det i dag faller för åldersstrecket. Det är många äldre som håller på med biodling. Det finns risk att vi hamnar i en ännu sämre situation i landet, där antalet samhällen återigen börjar minska.

Jag tycker att det är bra att debatten förs och att det finns konstruktiva förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 13 §.)

Prot. 2000/01:55
24 januari

Biodling

11 § Trädgårdsnäringen

Trädgårdsnäringen

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2000/01: MJU7
Trädgårdsnäringen.

Anf. 141 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! I miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2000/01:7 behandlas tolv motionsyrkanden från den allmänna motionstiden från åren 1999 och 2000. Betänkandet behandlar trädgårdsnäringens ekonomiska förutsättningar, växthusfrågor och forskningsfrågor. Tyvärr avstyrks samtliga motionsyrkanden. Det är olyckligt för näringen.

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation nr 1. Dock står vi bakom även den andra reservationen, men för tids vinnande begär vi inte votering på denna.

Den yrkesmässiga trädgårdsodlingen i vårt land har ett produktionsvärde på drygt 2½ miljarder kronor, beräknat på redovisad areal och produktion i SCB:s trädgårdsinventering. Produktionen, som omfattar yrkesmässig odling av grönsaker i växthus och på friland, odling av frukt, bär och plantskoleväxter samt växthusodlingar av krukväxter och snittblommor, svarar sammantaget för cirka hälften av den svenska konsumtionen av dessa slag av produkter. Antalet producerande trädgårdsföretag uppgår till 3 700, varav ca 1 400 med odling i växthus och uppåt 3 000 i frilandsodling. Antalet sysselsatta uppgår till drygt 25 000, det

motsvarar ca 10 000 helårsanställda. En betydande del av arbetstillfällena i branschen utgörs av säsongsmässiga skördeanställningar. Trädgårdsnäringen är en utpräglad småföretagsbransch med en bred spridning över landet och med en viktig sysselsättningsskapande betydelse i många områden.

EU-medlemskapet har de facto inneburit att konkurrenstrycket på den svenska trädgårdsproduktionen ökat ytterligare. Trädgårdsnäringen missgynnas i sin konkurrenssituation liksom jordbruket av produktionsskatter på växthusuppvärmning, gödselmedel, bekämpningsmedel och även diesel, som ju användes i frilandsodlingen i stor utsträckning.

Dessa förhållanden har ingående redovisats i den utredning som Gunnar Björk gjorde och som lade fram förslag hösten 1997. Vi konstaterar att regeringen ännu inte reagerat på ett sådant sätt att några direkta förslag kommit till riksdagens bord när det gäller konkurrensutjämning åtgärder som den utredningen då föreslog. Regeringen har i samband med avlämnandet av budgetpropositionen och vid sidan av denna i en uppgörelse med jordbruket beslutat att se över en del av jordbrukets särskatter. Vi ser det som självklart att även trädgårdsodlingens särskatter och särskilt växthusodlingens skatter på bränsle och uppvärmning blir föremål för översyn med sikte på att nå en jämställighet med konkurrentländernas beskattning.

Vi moderater har föreslagit sänkningar inte minst av dieselskatten till 53 öre per liter dieselolja, och vi vill ta bort också gödselskatten. Jag vill gärna ha en klar bekräftelse här i dag från regeringens sida om huruvida trädgårdsnäringens konkurrenssnedvridande skatter också ingår i den översyn som man har diskuterat med LRF om.

Fru talman! Som jag inledningsvis sade sysselsätter trädgårdsnäringen ett betydande antal personer under skördesäsongen och för andra säsongsmässiga arbetsuppgifter. Konkurrenssituationen har drivit näringen mot specialiseringar och koncentrerad produktion, vilket har ökat behovet av säsonganställningar.

En fortsatt ogynnsam energikostnadsutveckling skulle komma att ytterligare riskera att minska året-runt-sysselsättningen och öka säsong- och deltidssysselsättningen. Kostnaden för skördearbete utgör som bekant också en mycket betydande andel av framför allt frilandsföretagens produktionskostnader. Det är ofta svårt att uteslutande klara säsongsmässiga arbetstoppar med svensk arbetskraft, varför i viss omfattning tillfällig arbetskraft från länder utanför EU-området anställs kortvarigt. För denna anställning betalar odlarna arbetsgivaravgifter trots att arbetstagarna inte får tillgodogöra sig hela trygghetssystemet. Avgifterna får därför karaktären av en skatt. Administrationen och redovisningen av dessa avgifter är också en belastning för företagen under denna intensiva period i verksamheten.

I flera EU-länder tillämpas betydande lättnader i avgiftsuttaget på tillfälligt anställd skördearbetskraft. I Belgien t.ex. tillämpas en nedsättning av arbetsgivaravgiften från 35 % till 4 % under en 60-dagarsperiod för denna kategori arbetstagare. I Holland tillämpas ett särskilt fruktplockarreglemente med nedsatta avgifter. I Tyskland tillämpas ett motsvarande system som i Belgien med avgiftsbefrielse för en första arbetsperiod av detta slags anställning.

I Sverige finns en avgiftsfri lönegräns på 1 000 kr under vilken arbetsgivaren inte behöver redovisa arbetsgivaravgifter. Gränsen fastställdes senast, och det är länge sedan, 1985, varför vi anser att det finns starka skäl att på nytt pröva denna gräns. Jag vill gärna fråga om socialdemokraterna är villiga att diskutera en sådan prövning. Det gäller ju sysselsättningen och att det ska bli mer attraktivt att skaffa denna arbetskraft. En prövning av gränsen bör också ses i perspektivet av behovet att generellt skapa enklare administrativa rutiner för den småföretagarkategori som det här handlar om.

Riksdagen har också tidigare beslutat om en särskild nedsättning av arbetsgivaravgifterna för små och medelstora företag med 5 % för en månatlig maximal lönesumma på 71 000 kr. För företag inom en näring med stark säsongsmässighet i sitt arbetskraftsbehov innebär regeln att man inte kan utnyttja nedsättningen på årsbasis i samma omfattning som företag med en jämn sysselsättning över hela året.

I finansutskottets tidigare yttrande för så länge sedan som för tre fyra år sedan framhöll utskottet att man inte fann den nuvarande ordningen för den särskilda nedsättningen av arbetsgivaravgiften tillfredsställande, utan förutsatte att regeringen övervägde möjligheten av en årlig avstämning av denna.

Eftersom regeringen ännu inte har kommit med någon åtgärd i anledning av riksdagens önskemål i den här frågan, anser vi att det är hög tid att detta missförhållande rättas till. Vi delar således alltjämt finansutskottets syn på frågan. Jag vill gärna fråga: När kan besked i ärendet komma? Är man över huvud taget beredd att komma med en åtgärd i den riktningen?

Vi anser att det är viktigt att arbetstillståndsreglerna för utländsk arbetskraft för tillfällig säsongsanställning i Sverige förbättras både vad avser tillståndsperiodens längd, tillståndets förläggning över året och det administrativa förfarings sättet att utfärda de tillstånd som behövs. Det är också rimligt att i anslutning här till se över de svenska företagens skyldigheter för att kunna erbjuda de anställda ekonomiskt och socialt acceptabla anställningsförhållanden.

Vi anser att dessa frågor bör ses över i en särskild utredning om trädgårdsnäringens säsongsmässiga arbetskraftsförhållanden. Jag vill också fråga om regeringen är beredd att överväga en sådan utredning.

Jag vill alltså genom detta anförande hänvisa till de synpunkter som jag här har framfört. De finns också upptagna i de två reservationer som vi har fogat till betänkandet.

Jag yrkar alltså bifall endast till reservation nr 1, men vi står bakom även den andra reservationen.

Anf. 142 CAROLINE HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! I dagens betänkande om trädgårdsnäringen finns det, som sagt, två reservationer som bl.a. vi kristdemokrater står bakom.

Den första reservationen, som Ingvar Eriksson redan yrkat bifall till, tar upp trädgårdsnäringens konkurrensförutsättningar och frågan om näringens energibeskattnings.

Något missvisande kan det synas som att växthusodlingen medges en betydande skattenedsättning för bränsle för uppvärmning. Man ska då

vara klar över att de svenska skattenivåerna både på energiskatt och på koldioxidskatt tillhör de högsta i Europa.

Svenska växthusodlare erlägger i dag individuellt beräknade koldioxidskatter beroende på omsättning och energiförbrukning enligt den s.k. 0,8-procentsregeln. Detta innebär att skatten på t.ex. eldningsolja kan variera mellan ca 210 och 535 kr per kubikmeter. En jämförelse med den danska växthusodlingen, som är en av de främsta konkurrenterna på den svenska marknaden, visar att man där erlägger en generell skatt på endast 10 kr per kubikmeter. Det är självklart att detta innebär betydande skillnader i konkurrensförutsättningar, särskilt då energi är en av de största kostnadsposterna i växthusodlingen.

Det svenska skattenedsättningssystemet för växthusodlingen innebär också att interna konkurrens effekter skapas mellan svenska företag. Riksdagen har tidigare beslutat att Sverige ska tillämpa gemenskapens mineraloljedirektiv med den minimiskatt för koldioxidutsläpp som där fastlagts till 160 kr per kubikmeter. Det är uppenbart av vad jag tidigare anfört att detta direktiv inte tillämpas i Danmark och inte heller i de flesta andra EU-länder.

Men systemet innebär också för den svenska växthusodlingen att företag med oljeuppvärmning beskattas väsentligt högre än företag som råkar ligga inom naturgasnätets sträckningsområde. Företag som eldar med naturgas kan därmed utnyttja den fulla skattenedsättningseffekten av 0,8-procentsregeln, vilket alltså olje användande företag inte kan. Konkret innebär detta att ett växthusföretag med oljeuppvärmning erlägger ungefär dubbelt så hög koldioxidskatt som ett företag med naturgasuppvärmning. Då de senare dessutom har förutsättningar att utnyttja koldioxiden i avgaserna för gödsling i växthusen har dessa ytterligare kostnadsfördelar.

Detta är missförhållanden i beskattningen för växthusodlingen som påpekats för regeringen och riksdagen under flera år. Frågan har begravts i utredningar, men inget har lyfts till ett avgörande. Jag utgår från att frågan nu blir en väsentlig uppgift för den nya utredning som regeringen aviserat i budgetpropositionen och som vi räknar med inom kort kommer att tillsättas.

Fru talman! Vi har i vår motion även tagit upp frågan om näringens försörjning med säsongsanställd arbetskraft. Trädgårdsnäringens säsongsmissighet i produktionen blir mer och mer uttalad för varje år som går som en följd av det starka internationella konkurrensläget.

Det måste bli en utgångspunkt för samhällets stöd till trädgårdsnäringen i denna fråga att företagen ska kunna utgå ifrån att arbetskraftsfrågan är löst i god tid före företagets speciella säsonger och arbetstoppar. Detta bör leda till att tillståndsgivningen beträffande arbetstillstånd för arbetskraft även utanför EU- och EES-områdena blir mer flexibel och också tillämpas mer generöst från länsarbetsnämndernas sida.

Från näringens sida begärdes inför innevarande år att tremånaders arbetstillstånd skulle kunna erhållas för säsongsbehov under hela året och inte, som hittills, endast för perioden den 15 maj till den 15 oktober. AMS har i beslut medgett att denna period nu utsträcks till tiden den 1 april till den 1 november, dock under protester från Lantarbetarförbundet och LO.

Vi anser att AMS beslut endast är en dellösning av problemet. Därför är det mycket angeläget att regeringen nu tar sig an frågan för att klar-

göra vilket stöd arbetsmarknadspolitiken ska ge trädgårdsnäringen i denna säsongsarbetskraftsfråga. Enligt vår åsikt sker detta lämpligen i en särskild utredning, som vi också har föreslagit i reservation nr 2, fru talman, som jag nu yrkar bifall till.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Trädgårdsnäringen

Anf. 143 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Inom utgiftsområde 23 har vi i Centerpartiet i det budgetalternativ som vi lämnade in i höstas föreslagit att 90 miljoner kronor satsas på forskning och utveckling inom lantbrukssektorn, en sektor till vilken vi självklart räknar trädgårdsnäringen.

Dessa 90 miljoner har vi sagt bör fördelas bl.a. med några miljoner till en gårdsbaserad livsmedelsförädling, vilken också kan innesluta trädgårdsnäringen. Vi har sagt att det är viktigt att ett program för strukturomvandling av växthusodlingen till en kostnad av låt oss säga 7 miljoner kronor kommer till stånd och genomförs. Vi anser att ungefär 15 miljoner av de tidigare nämnda 90 miljonerna ska användas som en kollektiv resurs för trädgårdsbranschens utveckling. Detta sagt som stöd för reservation 1 till vilken jag självfallet yrkar bifall.

Ett annat skäl till att vi har reserverat oss i reservation 1 är att trädgårdsnäringen, i likhet med andra areella näringar, har en stor regionalpolitisk betydelse. Ungefär 25 000 människor är sysselsatta inom denna näring. Många av dessa sysselsättningstillfällen finns i områden som lider brist på sysselsättningstillfällen. Dessa sysselsättningstillfällen genererar, precis som alla andra areella sysselsättningstillfällen, i sig sysselsättning genom att man är beroende av annan service – service som i sin tur ger sysselsättning.

Vi tycker alltså att det är synnerligen viktigt, som tidigare talare har nämnt, att de trädgårdsodlande företagens konkurrensförmåga, som är vid handen vid dagens debatt, blir sådan att de kan stå emot den konkurrens som de har och fortsatt kommer att ha från omgivande länder och kolleger på det här området.

Jag tycker att det är synnerligen viktigt att de lättnader som regeringen och dess samarbetspartier har utfäst även omfattar trädgårdsnäringen vad gäller att ta bort produktionsskatter och att de kommer i utlovad tid.

Jag skulle också vara tacksam om majoritetens företrädare kunde bekräfta att så blir fallet, alltså att det kommer i utsatt tid och att den här näringen omfattas av de utfästelser som är gjorda gentemot lantbrukssektorn.

Sedan gäller det den andra reservationen. Jag vill meddela, fru talman, att jag och Centerpartiet kommer att stödja även denna. Det gör vi med anledning av att vi i andra sammanhang har rest frågan om säsongsmässig arbetskraft, detta i branscher som t.ex. turistnäring, distributionsnäring, transportnäring och annat som ju i sig väldigt mycket liknar trädgårdsnäringen i fråga om arbetskraftsbehov.

Vi tycker att det finns alla skäl att tillsätta den utredning som föreslås i reservationen och att se över hur vi på ett bra sätt kan lösa det förhållande som vi har haft under lång tid och fortsatt kommer att ha, nämligen ett behov av säsongsmässig och tillfällig arbetskraft. Det har under den tid som varit inte fungerat tillfredsställande, och eftersom det har varit förhållandet tycker vi alltså att det finns alla skäl att titta över det här i en

särskild utredning. Vi kommer som sagt, fru talman, att stödja reservation 2 därest det blir rösträkning om densamma.

Anf. 144 MICHAEL HAGBERG (s):

Fru talman! Ledamöter! Vi har att behandla trädgårdsnäringen och trädgårdsnäringens framtid i nuvarande debatt. Det finns en ganska stor förhoppning om en god framtid för den näring som vi diskuterar. Om man tänker på den diskussion som har varit de sista veckorna har man ju inte direkt pratat negativt omkring detta med produkter som kommer från jord och skog. Debatten har handlat om andra saker, att vi har fått charkuteriprodukter och annat oss till livs i Sverige och övriga Europa som kanske lämnar mycket övrigt att önska.

Trädgårdsnäringens främsta förutsättning för utveckling tror jag är att man fortsätter att jobba med samma verktyg och samma medel som man har gjort hittills. Det handlar alltså om att sätta det goda miljötänkandet, de säkra livsmedlen och de miljömässigt väl anpassade produktionsmedlen i främsta rummet. Det kommer att innebära, tror jag, att svensk trädgårdsnäring i framtiden ska kunna försörja både det svenska folket och stora delar av Europa, förhoppningsvis, med en del av de produkter som vi är duktiga på, som vi är experter på att producera i vårt land.

Vi sitter ju väldigt mycket och diskuterar hur vi ska kunna utveckla vidareförädlingen av olika produkter. Det gäller att vidareförädla växter; grönsaker och frukt. Vi vet att det skulle ge många arbetstillfällen på de platser där vi saknar arbetstillfällen. Här har vi ju ren landsbygd. Här har vi glesbygd. I de miljöerna går det att fortsätta att satsa. Som sagt: Gott miljötänkande och säkra livsmedel är de främsta medlen för trädgårdsnäringen i fortsättningen.

Men det finns också anledning för oss i Sverige och resten av Europa att se till att vi slipar verktygen tillsammans med trädgårdsnäringen och att vi den vägen kan hjälpa till och stödja. Därför är EU-projektet ett projekt som stöder och underlättar handel – visst. Men det är också ett stöd som underlättar nytänkande när det gäller produktion. De delarna jobbar vi intensivt med från den här kammaren och från regeringens sida nere i Europa. Där är det främsta målet att ha ett gott miljötänkande.

Det är en framtidsbransch. Det är ett livsmedelsmode med lokalt producerade varor från den bransch som vi har i vårt land. Många gånger är det storskalighet och inte riktigt lika gott miljötänkande i många producerande anläggningar i resten av Europa. Men här i Sverige har vi kommit långt och vi går längre.

Jag har besökt oerhört många trädgårdsföretag och sett med vilken entusiasm man jobbar där. Det är därför vi tyckte att det var viktigt att se till att vi underlättade genom att inte ta ut så mycket energiskatter för ett antal år sedan. Det går inte, som Per Westerberg sade som näringsminister, att jämföra en trädgårdsodlare med SSAB i Oxelösund. Det är två helt skilda verksamheter.

Vi ska också komma ihåg att trädgårdsnäringen har varit oerhört duktig på att få ned energikostnaden genom alternativa system. Genom samarbete med kommunala och privata fjärrvärmeanläggningar och annat har man lyckats få ned bruket av energi för att uppvärma sina växthus.

Man har också kommit långt när det gäller att använda andra bekämpningsmedel än de traditionella. Man har kommit långt i forskningen

och utvecklingen när det gäller att använda sig av biologiska bekämpningsmedel och på så sätt blivit av med ett antal bladmögel och andra flygfän som annars har god grogrund i växthuset.

Vi är också i mål, kan man säga, i den diskussion som trädgårdsnäringsringen har haft med oss under ett antal år om att inrätta en fond för utveckling av den produktion och verksamhet som man bedriver. Först nu i år finns den här fonden. Det finns t.o.m. lite statliga pengar i den, 5 miljoner kronor. 5 miljoner kronor kanske kan tyckas inte vara så mycket, men det första krav vi hade från trädgårdsnäringsringen var att vi från regeringens och riksdagens sida skulle se till att hjälpa dem att bilda den här fonden. De hade alltså svårt att få till diskussionerna omkring bildandet av fonden i sin egen näring, sin egen verksamhet.

Nu är första steget taget. Nu ser vi att vi kommer att få statliga medel. Jag är övertygad om att näringsringen själv också kommer att lägga in medel i den här delen. Stödprojekt när det gäller fonden och stödprojekt när det gäller samarbetet mellan trädgårdsnäringsringen och EU gör att trädgårdsnäringsringen fortsättningsvis kommer att vara en framtidsnäring.

När det gäller säsongsarbetet förstår jag problemet. Visst är det på så vis att det ska planteras och slutskördas. Då har skolorna börjat. Då är ungdomarna i skolan. Därför måste den här säsongen förlängas då vi också kan ta hjälp av utländsk arbetskraft. Jag vet också att många i trädgårdsnäringsringen är väldigt försiktiga med att driva den här frågan. Alla i den seriösa delen av trädgårdsnäringsringen är väldigt ledsna och oroliga för den utveckling som har skett i framför allt de norra delarna av Sverige när det gäller folk som är ute och skördar i skog och natur, alltså bär, och de missförhållanden som många gånger har rått för de människor som har jobbat där.

Därför fordras det en väldigt ordentlig diskussion om hur vi ska kunna samarbeta med folk som kommer från länderna kring Östersjön. De är i behov av arbete, men de är också i behov av ersättning och trygghet i det jobb de utför. De har rätt till samma arbetsmiljö och samma trygghet i arbetssituationen som de som arbetar i Sverige.

Jag tror inte, Ingvar Eriksson, att det finns någon trädgårdsnäring någonstans i vårt land som bygger upp sin verksamhet omkring skolungdomar och den här skattebefrielsen på 1 000 kr. Den kortsiktigheten finns inte i denna del av det seriösa näringslivet. Däremot tror jag att det är riktigt att man ska kunna ta hjälp av människor i produktiv ålder som kan komma från andra länder och hjälpa till i de här situationerna. De ska vara lite större, lite mer vuxna och ha lite mer muskler – både kvinnor och män.

Också när det gäller koloniverksamheten har vi fått en del motioner. Det tycker vi är bra, för det är sådant som vi tycker att vi vill underlätta. Vi försöker också göra det i de här 15 miljömålen som vi har beslutat om. Vi tycker att det är bra att vi i Tantolunden, mitt i Stockholm, kan ha koloniträdgårdar där folk kan få möjlighet till en god fritid och att kunna se resultat framåt hösten när de får gräva upp sina morötter. Jag tycker faktiskt att det är riktigt och bra att folkrörelserna tillsammans med SLU, Kommunförbundet, Hyresgästernas Riksförbund, HSB och trädgårdsanläggningsförbundet Movium har en utredning för att diskutera hur vi skulle kunna utveckla den delen. Det är väldigt bra inte bara för stadsbor utan också för människor som bor i övriga tätorter i vårt land.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Trädgårdsnäringsringen

Om vi kan samarbeta och få ett sprudlande liv ute i koloniverksamheter-
na är det bra för vårt land. Det är bra för miljön, och det är också bra för
försörjningen av grönsaker i vårt land.

Det Gudrun Lindvall sade nyligen är sant. Vi klarar inte av att ekolo-
giskt producera efter de behov och önskemål som konsumenterna i Sve-
rige har. Vi klarar 50–60 %. Vi behöver odla mer hemma. Vi måste
också uppmuntra med god kunskap och se till att näringen utvecklas så
att den i framtiden kan klara av att försörja vårt land med ekologiskt
producerade produkter.

Anf. 145 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Michael Hagberg hoppas att Sverige i framtiden ska
kunna uppnå en betydande export av trädgårdsprodukter. Han talar om
den svenska trädgårdsnäringen som en framtidsbransch. Det låter bra.
Men då måste Michael Hagberg, som regeringens talesman, inse vikten
av att skatterna på energi, olja, diesel och gödsel anpassas till vad kon-
kurrentländerna har i det avseendet.

Michael Hagberg förstår det behov av säsongsarbetskraft som näring-
en har. Det är positivt att höra. Det nog också sant att företagen inte byg-
ger upp näringen och enbart förlitar sig på att svensk skolungdom ska
kunna ställa upp. Sedan talar han om gränsen med tusenlappen som man
inte tar ut arbetsgivaravgift på. Det är nog sant. Men Michael Hagberg
kan kanske tänka sig in situationen för den bärare som en dag står
med ett jordgubbsfält med massor av mogna bär och inte har någon ar-
betskraft. Det beror kanske på att den skolungdom som han har hoppats
på har svikit. De tycker kanske inte att det lönar sig att ställa upp. Det
kan bero på förseningar och försummelser när det gäller möjligheten att
få in utländsk arbetskraft till hjälp osv.

Jag vill gärna fullfölja de frågor som jag ställde tidigare. Är regering-
en beredd att tillmötesgå näringen på det område som jag här har nämnt?

Anf. 146 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Fru talman! När det gäller planeringen av verksamheten måste man
komma ihåg att man är väldigt väderberoende när man ska odla de här
jordgubbarna. Så är det. Därför tror jag inte att den odlaren bygger upp
sin verksamhet kring den delen. Han bygger säkert upp sin verksamhet
kring feriearbetande ungdomar som också ska ha rätt att få nytta av de
resurser som den arbetsgivaravgift ger som arbetsgivaren får betala. Vi
har höjt grundavdraget, och det uppmuntrar studerande ungdomar att ta
säsongsjobb. Det kan vara allt från korvkiosker till jordgubbsplockning.
Men det är inte huvudproblemet.

Huvudproblemet är att utsättningsperioden och den riktiga skördepe-
rioden kommer när skolan är i gång och ungdomarna är där. Därför
måste vi se över hur den utländska arbetskraften ska kunna få komma på
besök och hjälpa till att odla och plantera ut.

När det gäller konkurrensreglerna är det nog så att näringen själv har
förstått att inte använda så mycket biologiska bekämpningsmedel och
handelsgödsel. Då betalar man inte heller så mycket den vägen. Man har
differentierade räkningar när det gäller uppvärmingskostnaderna. Den
utredning som vi har tillsatt ska lämna besked om hur det går, och en del
av oss kommer att kunna vara med och påverka också. Jag förutsätter att

Anf. 147 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för beskedet att även trädgårdsnäringen är med i den s.k. uppgörelse som tydligen träffats och som vi inte känner till mycket om. Jag befärar dock det värsta, inte minst med hänsyn till frågan om när det här förslaget kommer. När kommer det att betyda någonting för näringen i realiteten? Kommer det något förslag i vårpropositionen? Eller dröjer det till nästa höst eller nästa budgetår? När kommer det, Michael Hagberg?

Sedan är jag inte nöjd med svaret när det gäller resonemanget kring arbetsgivaravgifterna. Jag tycker nog att man borde kunna ställa upp på en omläggning av detta för att underlätta. Näringsidkaren kan visserligen inte förlita sig på att han har skolguldomar tillgängliga, men han är beroende av att han kan förutse att staten och de myndigheter som handlägger frågor kring kompletterande arbetskraft också är beredda att göra det väldigt snabbt så att man kan utnyttja den fina skördeperiod som kan inträffa. Det är ju, som Hagberg själv säger, lite variation beroende på väder och vind. Det är viktigt att man kan sätta in resurser snabbt och effektivt när möjligheter erbjuds.

Sedan fick vi inget besked om utredningen när det gäller den arbetskraft som kan komma utifrån. Jag skulle gärna vilja ha ytterligare belagt hur ni ser på detta. Det har också stor betydelse. Det är intressant att den arbetskraften kan få chansen i den här verksamheten där det finns ett starkt behov, inte minst med tanke på den östutvidgning som vi står inför i EU.

Anf. 148 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Där är Ingvar Eriksson och jag överens. Trädgårdsnäringens behov av seriös arbetskraft under säsongen är viktigt. Jag vet att de är seriösa. Det handlar också om att personer från kommande samarbetsparter i EU ska kunna komma hit och ta del av de arbetstillfällena. Det behöver de, och det behövs också här i vårt land. Därför sitter en utredning på Arbetsmarknadsverket och tittar på detta tillsammans med arbetslivets parter för att få detta så tryggt, stabilt och långsiktigt som möjligt. Jag har stora förhoppningar om att de kommer att lyckas.

Jag var nere på Öland i höstas. De odlare som finns där, och de är många, var väldigt nöjda med de svar som de hade fått från Björn Rosengren i ett frågesvar på en fråga från Agneta Ringman i våras. Detta hade öppnat dörren lite till Länsarbetsnämnden i Kalmar. Man kunde visa på att behovet fanns.

När det gäller den första frågan vidhåller jag att sänkt grundavdrag och möjligheten för studerande ungdomar att hjälpa till i den här typen av säsongarbete är ett bättre verktyg än den här beskattningsfria tusenlappen. Den beskattningsfria tusenlappen räcker inte till så många liter jordgubbar. Vi vill plocka alla jordgubbarna. Om man anställer personer på lite längre tid får man också förutsättningar att skörda allt. På det viset får man också in det skörderesultatet i verksamheten.

Anf. 149 CAROLINE HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är trevligt att vi alla här i kammaren verkar vara överens om att svensk trädgårdsnäring står för ett miljötänkande och att man värnar om detta i sin produktion. Som vi hörde tidigare sade Michael Hagberg att detta kommer att ge trädgårdsnäringen förutsättningar att leva vidare och att det ger konkurrensfördelar att vara miljömedveten. Så är det säkert också.

Men det är väl ändå så, Michael Hagberg, att lönsamheten i ett företag är en väsentlig drivkraft för att orka gå vidare? Det är de facto så att vi inte är självförsörjande när det gäller t.ex. tomat och vissa andra grönsaker i Sverige i dag. Varför är vi inte det? Jo, naturligtvis för att konkurrenssituationen och lönsamheten ser ut som den gör. Därför är det positivt om man ser över trädgårdsnäringens skatter i det här sammanhanget, som vi har hört.

Sedan tar Michael Hagberg också upp fonden. Vi har haft ett önskemål om en annan typ av fond, men jag tycker att det här ett steg i rätt riktning. Däremot har vi uttryckt i motionen att vi tycker att det är väldigt märkligt att man inte har tagit med potatisodlarna i detta. De har i princip samma problem som trädgårdsnäringen. Jag skulle vilja höra om det är någonting som ni jobbar på.

När det gäller säsongsarbetskraften är det ju så, Michael Hagberg, att den utredning som ni skriver om i betänkandet inte är någon utredning. Det var en diskussion som ledde fram till beslutet i december att utöka tiden till den 1 april–1 november. Vi har förstått att den tiden inte räcker för att täcka behovet. Varför kan ni inte gå oss till mötes och faktiskt tillsätta en särskild utredning som tittar på detta? Ni vet ju att detta är ett betydande problem för trädgårdsnäringen.

Anf. 150 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Det var exakt två minuter. Det var träffsäkert av Caroline. Jag ska försöka vara lite snabbare, för jag vet att Caroline har bråttom till nästa sammanträde.

Arbetsmarknadsstyrelsen utreder tillsammans med arbetsmarknadens parter frågan om utländsk arbetskraft. Jag är i alla fall beredd att vänta, läsa och se. Jag är beredd att vänta på både muntliga och skriftliga rapporter om vad den utredningen har gett.

Sedan är det möjligt att det behöver utredas, kanske t.o.m. inför de här ländernas kommande EU-inträde, så att vi kan se till att det kan funka på ett seriöst och bra sätt när man kommer och arbetar hos oss och hjälper till med skördearbetet.

Lönsamheten när det gäller trädgårdsnäringen är naturligtvis oerhört viktig. Jag var hos en trädgårdsodlare i Eskilstuna som hade fått ett kvalster. Säger jag det tror ni väl att jag pratar biodling. Men det var ett litet djur som hade kommit på ett antal utplanteringsväxter. Han fick tack vare växtskyddslagen ta bort hela den uppodlade processen. Det kostade honom 80 000 kr.

Nu finns det visserligen försäkringar för sådant. Men jag hoppas att man i framtiden ändå ska kunna ta en diskussion och resonera om hur man ska kunna skydda utsatta verksamheter som det här faktiskt är från den typen av tillfälliga problem som kan dyka upp. Nu behövde han inte lägga ned sin verksamhet för det. Men 80 000 kr i ett småföretag är oer-

hört mycket pengar. Oavsett om man har cykelverkstad eller trädgårdsodling är det mycket pengar.

Så till tomaterna. Kyckling och tomater är det bästa exemplet när det gäller mat på att folk i Sverige är beredda att betala mer för lokalt anpassat och producerat material. Det är man också i resten av Europa.

Att inte potatisodlarna finns med i fonden tror jag beror på att potatisodlarna inte är med i Trädgårdsodlarnas riksorganisation. Man har i stället en egen riksorganisation.

Anf. 151 CAROLINE HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är tydligen så att SPOR kommer att gå ihop med TRF. Då borde den saken kunna lösa sig ganska smidigt, enligt Michael Hagberg. Och det är ju positivt.

Jag talade i mitt anförande också om problemen med skattenedläggningssystemet. Det har också med lönsamheten att göra, Michael Hagberg. Jag påpekade att det finns interna konkurrens effekter som skapas mellan svenska företag. Det är naturligtvis trist att det är så, och det är någonting som jag förutsätter att ni kommer att rätta till.

Jag vill gå tillbaka till det här med säsongsarbetskraften en gång till. Det är viktigt, Michael Hagberg, att man utreder detta. Det är bra att Michael Hagberg vill se det här. Det är bra att man hoppas på att det blir ett bra arbete. Men jag skulle ändå vilja ha en utfästelse från Michael Hagberg. Är det så att utredningen inte är tillfredsställande i denna fråga kanske man kan säga att man är villig att gå vidare.

Jag kan ge ett exempel. I Skåne ger Länsarbetsnämnden tillstånd för säsongsanställda i växthus. Men det gör man inte i Blekinge. Det här är också ett problem som gör att man får konkurrenssnedvridningar inom landet. Det har ju med tillämpningen av en bestämmelse att göra. Men det är naturligtvis inte sunt. Därför bör man utreda detta och se vad man kan göra för att förhindra den här typen av problem.

Anf. 152 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Javisst, det är ett problem när det blir olika regler. Det kan skilja en kilometer mellan det ena företaget i Skåne och det andra i Blekinge eftersom länen ligger bredvid varandra. Det är därför Arbetsmarknadsstyrelsen tittar på det.

Men jag kan inte i dag göra några utfästelser och säga att vi kommer att tillsätta en ny utredning om den utredning vi kommer att läsa om inte blir tillfyllest. Ett sådant beslut kommer vi att kunna diskutera både i utskottet och i våra partier efter det att vi har fått ta del av den seriösa utredning som Arbetsmarknadsstyrelsen tillsammans med arbetsmarknadens parter har gjort. I och med att arbetsmarknadens parter finns med, så finns trädgårdsodlarna, de fackliga organisationerna, de fackliga arbetsgivarorganisationerna och Arbetsmarknadsverket med.

För protokollets del vill jag också säga att jag i debatten tydligen sade att vi hade fått sänkt grundavdrag. Det är ju precis tvärtom. Vi har fått höjt grundavdrag, vilket underlättar för att anställa studerande ungdomar under vissa säsonger.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Trädgårdsnäringen

Anf. 153 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har två frågor till Michael Hagberg.

Jag skulle vilja ha en verklig bekräftelse på att trädgårdsnäringen omfattas av det nu diskuterade borttagandet, nedsättningen och återföringen av produktionsmedelsskatter på diesel, bekämpningsmedel och gödselmedel som jag vet att regeringen har kommit överens med jordbruksnäringen om. Ja eller nej? Omfattas trädgårdsnäringen eller inte?

Därtill skulle jag vilja fråga: Hur långt har det här arbetet kommit? Michael Hagberg har fått den frågan av flera här i kammaren. Jag tror att det är många som väntar på besked. När kan kammaren förväntas få ett förslag från regeringen om hur det här ska gå till? Och när kan det träda i kraft?

Anf. 154 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Ja, Eskil Erlandsson ska få ett besked. Jag vet att regeringen just nu tar fram de riktlinjer som ska gälla för det här. De riktlinjerna tar man fram tillsammans med jordbruksrörelsen.

När vi har fått de riktlinjerna ska vi få ett riktigt ja eller nej om ifall trädgårdsnäringen verkligen är med. Men jag förutsätter att trädgårdsnäringen kommer att finnas med eftersom man betalar in avgifter för den lilla del av bekämpningsmedlen som man betalar in bekämpningsmedelsavgifter för. Det vore rimligt att man också finns med när det gäller återföringen.

Jag tänker jobba i den riktningen, och jag är övertygad om att det finns fler i den här kammaren som kommer att göra det.

Anf. 155 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag uppskattar det besked som Michael Hagberg här ger. Vi utgår från att Michael Hagberg och andra socialdemokrater i den här kammaren kommer att verka i den riktning som Michael Hagberg har gett till känna.

Då återstår den andra frågan. Kan näringen förvänta sig att det redan under det här året kan komma förslag som kan komma att träda i kraft? Eller hur lång tid dröjer det? Det börjar nämligen bli bråttom nu. Konkurrentkraften är viktig på det här området – jätteviktig. Därför är det bråttom, Michael Hagberg.

Anf. 156 MICHAEL HAGBERG (s) replik:

Fru talman! Det är riktigt. Visst är det bråttom att ge besked om när utbetalningar sker, om när beslut kommer och om hur det ska se ut framgent. All konkurrentkraft hänger inte på den här delen när det gäller jordbruksnäringen. Det är många andra saker som spelar in.

Jag hade förmånen att tillsammans med Inge Carlsson vara med och lyssna som en liten mus i bakgrunden när Margareta Winberg och Hans Jonsson informerade om att de hade haft en grunddiskussion om hur riktlinjerna skulle se ut. Det var i samband med riksdagens öppnande i höstas. Då sade man att resultatet av återföringen ska vi kunna få se under år 2000, inte i slutet utan en bra bit innan 2000 börjar gå till ända.

Jag tror också, fru talman, att jag inte yrkade bifall till hemställan i betänkandet och avslag på motionerna. Det vill jag göra för protokollets skull.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Trädgårdsnäringen

Anf. 157 JONAS RINGKVIST (v):

Fru talman! Så här i januari kan vi börja köpa tulpaner. Varje år känns det som ett första tecken på att det någon gång efter en lång och mörk vinter ska bli vår igen.

Ändå är det helt onaturligt att köpa tulpaner i januari. Att vi kan göra det beror på att vi har tillgång till billig fossil energi för att värma våra växthus, att vi har tillgång till konstgjord belysning.

Med hjälp av tillgången på energi kan vi vända på naturens gång. När man njuter av en bukett tulpaner i januari borde man kanske tänka på priset vi betalar för att kunna känna av våren några månader för tidigt. Det priset är att vi bidrar till en ökad växthuseffekt och till försurning och övergödning genom en energiförbrukning som vi borde kunna undvika.

I detta betänkande har Moderaterna, Kristdemokraterna och Centern en gemensam reservation om trädgårdsnäringens energi- och miljöskatter som man anser borde sänkas.

Vänsterpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet fattat beslut om en strategi för en grön skatteväxling. Vi ska se över miljöskatterna och de nuvarande undantagen i energibeskattnings för att hitta en ny mer miljöstyrande utformning.

I denna skatteväxling finns växthushäringens energi- och miljöskatter med. Det är självklart orimligt att vi ska uppmuntra till en ohållbar konsumtion genom undantag i energibeskattnings. Samtidigt bör vi ta hänsyn till att flera verksamheter i Sverige, inklusive trädgårdsnäringen, arbetar på en internationell marknad.

Vilket resultat vi kommer fram till är det för tidigt att spekulera om, men vår målsättning är dels att snäva in undantagen från energi- och koldioxidskatterna för att få en bättre miljöstyrning av energibeskattnings, dels att hitta ett bättre system för handelsgödselskatten och konstgödselskatten.

I detta betänkande behandlas också en vänstermotion från 1999 om en utvecklingsfond för trädgårdsnäringen. Orsaken till att det finns ett särskilt behov för en sådan lösning för trädgårdsnäringen är branschens struktur med många små företag. Det är glädjande att regeringen nu har tagit till sig trädgårdsnäringens förslag och att vi därför i budgeten för år 2001 kan avsätta 5 miljoner till en sådan fond. Detta borde ge möjligheter för trädgårdsnäringen att förbättra branschens konkurrensförmåga internationellt.

Med detta yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 13 §.)

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2000/01:BoU4
Vissa fastighetsrättsliga frågor.

Anf. 158 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Vi ska nu behandla bostadsutskottets betänkande 2000/01:BoU4 om vissa fastighetsrättsliga frågor. Vid betänkandet finns fem moderata reservationer. Vi står bakom alla dessa reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservation nr 2. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Carl-Erik Skårman kommer att tala lite mer detaljerat om tomträttsinstitutet och kommer även att föra fram några kommentarer och synpunkter i frågan om ortnamnsskydd, som också behandlas i detta betänkandet.

M-reservationerna handlar om avskaffande av lagen om förvärv av hyresfastighet, om avskaffande av tomträttsinstitutet, om avskaffandet av den kommunala förköpsrätten, expropriationsändamålen och expropriationsersättningen. Jag ska göra några kommentarer till dessa reservationer i den ordning som jag har räknat upp dem.

Vi menar att man borde avskaffa nuvarande lag om förvärv av hyresfastigheter. Det har visat sig att den inte sällan drabbar seriösa fastighetsägare och att den skapar långsamhet, fördröjning och onödigt byråkrati. Vi har lagt fram ett förslag som vi reserverar oss till förmån för. Om man hade haft den lagstiftning som föreslås i betänkandet *Förvalta bostäder*, SOU 1994:23, skulle man ha haft bättre kontroll över läget. Framför allt hade man fått ett effektivare instrument att använda mot oseriösa personer inom fastighetsägarbranschen och mot att personer som tidigare har bedrivit oseriös verksamhet inom branschen skulle få tillträde till denna.

Vi har också en reservation om avskaffande av tomträttsinstitutet. Vi menar att detta institut är otidsenligt och att det inte längre finns behov av det. Tomträttsinstitutet har i stället skapat ett slags försäljningsargument, vilket från början inte alls var avsikten. Låga arrenden är ett försäljningsargument som gör att priserna blir höga. Höga arrenden gör att försäljningspriserna blir lägre. Jag kan inte tänka mig att de som införde detta institut hade den tanken att låga arrenden skulle utgöra ett slags försäljningsargument. Det kan absolut inte ha varit meningen.

Det uppstår också problem när en lång arrendetid löper ut och arrendesummans storlek omförhandlas. Det har då ofta blivit chockartade höjningar. Man kan t.ex. under 40 år ha haft en arrendesumma om kanske 100 kr om året. Efter omförhandlingen får man kanske en arrendesumma om 12 000–15 000 kr om året. Arrendatorn blir då irriterad över denna hastiga ökning av boendekostnaderna men har under arrendetiden levt rätt gott och kunnat ta ut rätt bra betalt, om han har velat sälja sitt hus med den tidigare mycket låga arrendesumman.

Vi framhåller i en reservation att vi vill avskaffa den kommunala förköpsrätten. Vi anser att den inte behövs. Man kan faktiskt diskutera det rimliga i att kommunerna ska ägna sig åt markspekulation, framför allt i lägen där de har för små resurser till kärnverksamheterna, vilket många

talar om. Det är då kanske bättre att de satsar på dem än på markspekulation.

Vi tycker att möjligheten till expropriation kan behållas men att den inte får användas godtyckligt. Fel använd blir den faktiskt en kränkning av äganderätten. Den får användas bara när det handlar om ytterst viktiga samhällsändamål. Det finns exempel på att det varit tveksamt om det kriteriet har uppfyllts.

Fru talman! Vi har avslutningsvis en reservation om expropriationssättningen. Vi menar att reglerna borde ändras så att den som tvingas avstå från sin egendom skulle få tillgodoräkna sig del av den vinst som köparen gör på expropriationen.

Låt mig ge ett konkret exempel. Om jag tvingas sälja en bil till någon och jag vet att köparen kommer att använda bilen i sammanhang där han tjänar mycket pengar, tycker jag att det är fullt rimligt att jag ska få en viss del av köparens vinst.

Anf. 159 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Jordförvärvslagen har stötts och blötts och diskuterats vid åtskilliga tillfällen.

Fram till halvårsskiftet 1991 gällde som huvudregel att lantbruks-egendom inte kunde förvärfvas utan tillstånd. Förvärvsprövningen slopades därefter i stor utsträckning, men det ansågs att den inte helt kunde avvaras.

Fysiska personers förvärv provas nu endast inom glesbygd eller omarronderingsområde. För juridiska personer krävs alltid tillstånd.

Jordbruksverket har genomfört en utvärdering av jordförvärvslagen. Man anser att lagen fortfarande hävdar angelägna samhällsintressen. Verket anser dock att effekter för sysselsättning och bosättning har varit alltför små i förhållande till de resurser som tillämpningen kräver. Jordbruksverkets slutsats blev att lagen bör förändras.

En särskild utredare ska nu utvärdera lagen. I uppdraget ingår även att utvärdera behovet av förtydligande i lagstiftningen avseende förvärv och byten mellan juridiska personer.

Det är bra att det pågår en utredning. Men det skulle vara ännu bättre om vi visste när den skulle vara klar. Det kanske jag kan få svar på här i dag.

Det gäller nu att stärka sambandet mellan ägande, brukande och boende. Det allra bästa är naturligtvis om det alltid ges sådana förutsättningar att människor kan leva, bo och verka på vår svenska landsbygd, på våra bondgårdar. Men jag är tveksam till att vara alltför kategorisk och absolut inte tillåta en försäljning till någon som inte har möjlighet att leva enbart på det lantbruk som han eller hon köper utan även har sin utkomst och t.o.m. sitt boende på en annan ort. Här vill jag sätta upp ett varningens finger.

I reservation 1, som även jag står bakom, påpekar vi att uppköp och exploatering med endast kortvariga vinstintressen effektivt måste motverkas. Främst gäller det att ge möjligheter till människor som verkligen har förutsättningar att både bruka och bo på sin fastighet.

Jag ser fram emot att få ta del av den utredning som nu arbetar. Den har initierats av miljö- och jordbruksutskottet och ska behandla förvärv

av både skogsfastigheter och övriga lantbruksegendomar. Vi i Centerpartiet var kritiska till att man förut bara skulle se över skogsfastigheterna.

Landsbygden måste hållas levande. För att det ska vara möjligt måste det finnas människor som är beredda att jobba med lantbruket och dess verksamheter. De måste också ha lön för mödan. De måste få förutsättningar för det så att hela vårt land utvecklas, till gagn för oss allihop.

Fru talman! I reservation 3 tar jag upp betydelsen av att skydda våra ortnamn. I dag finns inget skydd i den lagstiftning som reglerar fastighetsbildning och fastighetsregistrering.

En del av vår kulturhistoria riskerar att försvinna genom att många fastigheter helt enkelt upphör att existera genom fastighetsreglering. Namnen försvinner på gårdar på orter, och nu diskuteras även förändringar vad gäller sockennamn.

Det är en viktig bit i vår kulturhistoria att skydda våra ortnamn. De är en viktig del i en människas identitet – var man är född, var man har bott en tid i sitt liv eller var man bor nu. Innan en alltför byråkratisk klåfingrighet har uttraderat såväl ortnamn som sockennamn måste vi som är dagens beslutsfattare ta vårt ansvar och säga ifrån, för kommande generationers skull.

Jag är förvånad över att inte fler partier uppmärksammar detta. Det är kulturvärden som försvinner. Vi i riksdagen brukar vara eniga om att vara aktsamma om kulturvärden. Ortnamn och sockennamn har alltsedan medeltiden varit namn för de lokala gemenskaperna i vårt samhälle. De har stått för samarbete och identitet.

Man hör hemma någonstans. Det gäller både i stad och på landsbygden. Var bor du? Tänk till själv hur det skulle vara om du inte kunde ange var du bor, var du hör hemma någonstans. Den finmaskiga indelningen håller på att försvinna.

Vi vet att just lokal förankring blir allt viktigare för människor i vår tid, med snabb globalisering och strukturomvandling. Det ligger ingen motsättning i det. Människor som av olika skäl har kontakter med hela världen vill också känna tryggheten i sin lokalmiljö.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 under punkt 1 samt reservation 3 under punkt 4. Jag kan glädja talmannen med att jag dock inte kommer att begära votering när det gäller den sistnämnda.

Anf. 160 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag tänkte att det skulle vara intressant om vi kunde hinna votera även detta betänkande klockan fem i dag. För att göra processen kort yrkar jag bifall till utskottets hemställan utom på en punkt. Det gäller det som Rigmor Stenmark just har redogjort för, nämligen jordförvärvslagen. Tillsammans med Kristdemokraterna och Centerpartiet står vi bakom reservation 1. Vi har hört bakgrunden till det.

I Miljöpartiets partimotion om regionalpolitiken framför vi att det är viktigt att uppmärksamma marklagstiftningens syfte att öka sysselsättningen och bosättningen i glesbygden. Vi ser hur den motverkas av uppköp som görs med kortsiktiga spekulativa intressen.

Den översyn som pågår, som Rigmor Stenmark frågade efter, tycker vi är lite väl begränsad. Den bör ha en klarare inriktning mot att stärka sambandet mellan ägande, brukande och boende. Målsättningen är att ägandet inte ska lämna bygden.

Det är den reservation vi har. Jag yrkar bifall till den och i övrigt till utskottets hemställan.

Prot. 2000/01:55
24 januari

Anf. 161 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Dagens betänkande från bostadsutskottet behandlar vissa fastighetsrättsliga frågor. Bakom rubriken döljer sig behandling av motioner om fastighetsförvärv, fastighetsbildning, tomträtt, kommunala förköp, expropriation och fjällböndernas fastigheter. Detta har lett till nio reservationer som jag härmed yrkar avslag på.

De nu gällande reglerna för jordförvärv innebär en långtgående avreglering av fastighetsförvärven. Den återstående regleringen vilar huvudsakligen på regionalpolitiska motiv. Lagen anses ha varit effektiv när det gäller juridiska personers förvärv, förvärv i glesbygd och förvärv i särskilt ägosplitrade områden. I dessa fall har vi behållit regleringen.

Fysiska personers förvärv provas endast inom glesbygd eller omarronderingsområde.

Inom glesbygd krävs förvärvstillstånd såvida inte förvärvaren varit bosatt i glesbygd inom den aktuella kommunen minst ett halvår före förvärvet eller åtagit sig att bo på den förvärvade egendomen. I sådana fall ska i stället en anmälan om förvärvet göras. Tillstånd får vägras om egendomen behövs för att främja sysselsättningen eller bosättningen på orten.

Inom omarronderingsområde krävs alltid tillstånd. Tillstånd får vägras om förvärvet skulle göra det svårare att genomföra en rationalisering av ägostrukturen.

För juridiska personers förvärv krävs alltid tillstånd.

Kristdemokraterna och Centern har reserverat sig, eftersom de anser att nuvarande regler inte är tillfyllest. De vill utreda det som redan utreds.

Nästa reservation är moderat och vänder sig emot att samhället vill hålla skurkarna borta som hyresvärdar. I stället vill man ta till storsläggan i efterhand utan att precisera hur det ska gå till och utan hänsyn till att det är ett mycket dyrare förfarande som ger onödiga olägenheter för hyresgästerna.

Centern återkommer med sin reservation om ortnamnsskyddet trots att utskottets skrivningar klart visar på att ortnamnsskyddet fungerar mycket bra i dag och många myndigheter ägnar sig att slå vakt om de gamla ortnamnen.

I reservation 4 vill Moderaterna avskaffa tomträttsinstitutet. Man är som vanligt angelägen om att ge spekulanterna största möjliga utrymme. Den här gången är det inte alls viktigt viktigt att slå vakt om det kommunala självstyret. De krokodiltårar som man har gråtit i andra sammanhang över den kommunala självstyrelsen visar sig vara taktiskt betingade och ingenting annat.

Reservationerna 6, 7 och 8 behandlar möjligheterna att expropriera och ersättningsfrågorna vid expropriation. Moderaterna vill ta av kommunerna ett viktigt verktyg för att klara samhällsplanering och utveckling samtidigt som man i andra sammanhang ondgör sig över svårigheten att hantera utvecklingen i t.ex. Stockholmregionen. Utskottsmajoriteten anser att exproprieringslagstiftningen är väl avvägd, möjliggör kommunal utveckling och en rimlig rättssäkerhet för medborgarna.

*Vissa fastighets-
rättsliga frågor*

Den sista reservationen tar upp statens fastighetsförvärv från fjällbönderna. Det är förvisso en komplex fråga, men en bred majoritet i utskottet anser inte att det nu finns någon anledning att utreda den.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 162 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Fru talman! Det är två frågor i detta betänkande som har väckt mitt intresse, tomträttsinstitutet och namn på fastigheter.

Tomträttsinstitutet hade sociala och goda syften när det inrättades för snart 100 år sedan. Det skulle medverka till att inflyttade arbetarfamiljer med knappa resurser skulle kunna bli fastighetsägare och äga sitt eget hem. Bättre syfte kan man knappt tänka sig än att en självständig familj ska kunna äga sitt eget hem.

Det nya sättet man införde att ställa mark till förfogande krävde dock att den nya upplåtelseformen fick mycket långa giltighetstider med oförändrade villkor. Däri kom upplåtelseformens stora svaghet att ligga. De upplåtelser på 60 år som omfattade tomträtterna gjorde att den som fått en sådan upplåtelse mer eller mindre uppfattade tomten som ägd, eftersom upplåtelsen gällde 60 år framåt. Detta var vid tiden för första världskriget.

Vid den avgäldsreglering som 60 år senare – när inflationen oförtrutet arbetat vidare – skulle göras omkring 1970 blev det för den tredje eller fjärde tomträttshavaren av tomträtten en gigantisk avgäldshöjning. Genom ändringar i lagstiftningen hade det också blivit i princip omöjligt för någon av parterna att säga upp tomträttsavtalet.

Det går uppenbarligen heller inte att finna ett bestående sätt att bestämma avgäldens storlek trots att flera försök gjorts från Högsta domstolens sida. Det har i stället lett till långa och för alla parter kostsamma processer. Det kanske ingen kan bli förvånad över. Det gäller för den som äger tomtmarken att komma överens med den som äger huset som står på marken om vad marken ska vara värd. Utan marken är huset värdelöst, och markägaren kan inte bli av med huset och sälja marken.

Det är ett omöjligt tvångsäktenskap. Kommunens agerande mot tomträttshavare har också blivit att regelmässig instämna tomträttshavare till domstol om de inte accepterar de av kommunerna ensidigt bestämda avgälderna och efter domstolsbehandling, ofta i flera instanser, få ett domstolsutslag på vad som är möjligt att få ut.

Tomträttshavarens ställning är mycket svag. Vad gäller villatomter har tomträttshavaren inte skuggan av en chans att bekosta ett juridiskt ombud som driver hans fall. Till detta kommer dessutom, paradoxalt nog, att de flesta kommuner inte anser att de har möjlighet att få ut tomträttsavgälder som ger en vettig avkastning på det kapital som är låst i marken.

Läget är faktiskt låst som vore det gjutet i armerad betong. Kommunen har inte någon möjlighet att disponera marken lättare än om det rörde sig om enskild ägd mark. Från början var tanken att kommunen skulle kunna återta marken efter att den första bebyggelsen hade tjänat ut efter sisådär 60 år.

Byggkvalitet och lagstiftningens förändringar har förändrat detta. Kommunen har inte möjlighet att återta marken annat än genom köp och expropriation.

Fru talman! Mot denna bakgrund är det mycket svårt att förstå Socialdemokraternas och även Vänsterpartiets vaktsläende kring tomträtten. Därför vore det bäst om riksdagen drog samma slutsats om de flesta kommuner gjort, nämligen att avveckla tomträtten. Kommunerna låter innehavarna av tomträtter friköpa sin mark och riksdagen skulle kunna göra fastighetsmarknaden den rationella tjänsten att slopa möjligheten att upplåta nya tomträtter.

En annan fråga i detta betänkande som jag något skulle vilja kommentera är frågan om namnskydd. Bevarande av namn är viktigt. De innehåller ofta mycket mer historia än vad man i vardagssammanhang tänker på. Ingen tycker väl annat än att det vore en oerhörd skada om exempelvis våra gamla sockennamn försvann.

Det är naturligtvis rimligt att en gång använda namn sparas i arkivariska handlingar även om det efter en sammanslagning inte blir gällande beteckning på en fastighet. Det är viktigt för det historiska sambandet bakåt i tiden. Det är viktigt att historieforskningen kan tillgodoses på detta sätt. Men det är inte rimligt att namnfrågorna blir hinder för en rationell fastighetssammanslagning.

Det är bra att möjlighet ges att välja det namn som har störst kulturhistorisk anknytning vid en sammanslagning av två fastigheter oavsett vilken fastighet som är den mottagande. Det är också mycket positivt att en handbok i ortnamnsfrågor är under utarbetande i dessa sammanhang. Både lantmätare och vi andra behöver stöd i att utveckla en god ortnamnskultur.

Vi måste försöka stärka livskraften i de namn som fortfarande lever. Det är de som har den största möjligheten att föra de kulturhistoriska kunskaperna vidare till nya generationer.

Fru talman! De yrkanden som vi från vår sida vill ställa har Sten Andersson ställt. Jag slutar därför nu.

Anf. 163 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Intresset för att kunna leva, bo och verka på landsbygden är stort, inte minst hos unga människor. Många anser att landsbygden är den bästa uppväxtmiljön för barnen. Det är däremot inte alltid så lätt att förverkliga sina drömmar om ett liv på landet, och hindren kan vara många. Att klara försörjningen är ett av dem. Att då kunna kombinera olika försörjningskällor blir en nödvändighet.

Möjligheten att kunna skaffa en gård med tillhörande jord och skog är viktiga faktorer som påverkar den enskildes intresse och möjligheter till ett boende på landsbygden. Det är därför viktigt att ställningen för dem som avser att bo permanent stärks gentemot dem som är utboäggande så att inte landsbygden totalt utarmas.

Jordförvärvslagen tidiga syfte var att medverka till att jordbruket rationaliserade och effektiviserades. Huvudregeln var att lantbruksegendom inte kunde förvärfvas utan tillstånd.

Från halvårsskiftet 1991 ändrades lagen så att fysiska personer prövas endast inom glesbygd och i omarronderingsområdena främst i Dalarna. För juridiska personer krävs alltid tillstånd. Dessa tillstånd är förenade med vissa villkor som det dock kan göras avsteg ifrån. Lagändringen innebär en långtgående avreglering. Detta motiverades med regionalpolitiska skäl.

Jordbruksverket har genomfört en utvärdering av jordförvärvslagen där man kommer fram till att lagen bör skärpas eftersom dess syfte som regionalpolitiskt instrument inte uppfylls.

Vi kristdemokrater har lyft fram detta i en motion och visar där på vikten av att ha en levande landsbygd och att detta kräver att vi skärper bestämmelserna om förvärvstillstånd i jordförvärvslagen.

Fru talman! Exproprieringslagen bygger på tanken att en expropriering ska kosta samhället så lite som möjligt. Lagen kom till för snart 30 år sedan och var säkert rätt tänkt för den tiden och för att klara utbyggnaden av infrastrukturen i Sverige. Det var då främst tänkt att staten eller kommunen skulle vara den som exproprierar. Resultatet av exproprieringen skulle komma alla till godo.

I dag har vi en annorlunda situation. Jag tänker främst på den bredbandsutbyggnad som håller på att ske i hela Sverige. Denna utbyggnad sker i huvudsak på två sätt. Enligt det ena sättet grävs kablar ned i mark som är ianspråktagen med ledningsrätt. Det är mark som i de flesta fall ägs av Sveriges bönder.

Det andra sättet innebär att kablarna för bredband hängs upp i befintliga kraftledningsstolpar som också står på lantbrukarens marker. Detta sker med stöd av upplåtelseavtal mellan ägarna till kraftledningarna och bredbandsoperatörerna.

I bägge de redovisade fallen utgår ingen ersättning till markägarna trots att det är på deras mark som intrången görs. Däremot kommer bredbandsaktörernas verksamhet, som sker genom dessa kablar, att generera stora ekonomiska vinster.

Exproprieringslagens ersättningsregler är föråldrade och inte anpassade till dagens tvångsförvärv som i många fall sker för att tillgodose starka privatekonomiska intressen. En översyn behövs, så att även markägarna kan få del av vinsten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation nr 8.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 13 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.52 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

13 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU9 Yttrande- och tryckfrihetsfrågor

Mom. 9 (etableringsfrihet)

1. utskottet

2. res. 4 (m, fp)

Votering:

211 för utskottet

84 för res. 4

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 37 v, 35 kd, 13 c, 15 mp

För res. 4: 70 m, 14 fp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 12 (våldsskildringar)

1. utskottet

2. res. 5 (mp)

Votering:

270 för utskottet

16 för res. 5

10 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 71 m, 37 v, 34 kd, 13 c, 5 fp

För res. 5: 1 kd, 15 mp

Avstod: 1 kd, 9 fp

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Karl-Göran Biörsmark och Bo Könberg (båda fp) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 13 (anspelningspornografi)

1. utskottet

2. res. 7 (mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU10 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsändenas handläggning

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

JuU5 Videokonferens och telefon i allmän förvaltningsdomstol, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 2000/01:55

24 januari

JuU6 Ekonomisk brottslighet

Punkt 3 (Ekonomisk brottslighet och sekretess, m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (kd)

Votering:

258 för utskottet

36 för res. 1

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 69 m, 36 v, 13 c, 14 fp, 15 mp

För res. 1: 1 m, 35 kd

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 20 s, 12 m, 7 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU7 Ansvaret för inregistrering av bouppteckningar och för arvsbeskattning, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU7 Barn – här och nu Redogörelse för barnpolitiken i Sverige

Mom. 1 (barn- och familjepolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

224 för utskottet

71 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 37 v, 36 kd, 13 c, 14 fp, 15 mp

För res. 1: 71 m

Frånvarande: 22 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.08 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna under två minuter på grund av ett tekniskt fel på voteringsanläggningen.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.10.

SoU7 (forts.) Barn – här och nu Redogörelse för barnpolitiken i Sverige

Mom. 3 (det livslånga lärandet m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 (fp)

Votering:

235 för utskottet

15 för res. 3

47 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 71 m, 37 v, 12 c, 4 mp

För res. 3: 1 c, 14 fp

Avstod: 36 kd, 11 mp

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Marianne Samuelsson (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 10 (barn med funktionshinder)

1. utskottet
2. res. 10 (mp)

Votering:

281 för utskottet

15 för res. 10

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 71 m, 37 v, 36 kd, 13 c, 14 fp

För res. 10: 15 mp

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 29 (föräldrautbildning)

1. utskottet
2. res. 25 (kd)

Votering:

257 för utskottet

36 för res. 25

3 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 70 m, 37 v, 13 c, 14 fp, 12 mp

För res. 25: 36 kd

Avstod: 3 mp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 37 (familjerådslag)

1. utskottet

2. res. 33 (v, s)

Votering:

152 för utskottet

144 för res. 33

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 3 s, 71 m, 36 kd, 13 c, 14 fp, 15 mp

För res. 33: 107 s, 37 v

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Ingvar Johnsson (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 38 (åtgärder för familjen m.m.)

1. utskottet

2. res. 34 (mp)

Votering:

282 för utskottet

15 för res. 34

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 71 m, 37 v, 36 kd, 13 c, 14 fp

För res. 34: 15 mp

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Mom. 41 (barnbilaga till statsbudgeten m.m.)

1. utskottet

2. res. 36 (kd, c)

Votering:

233 för utskottet

64 för res. 36

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 71 m, 37 v, 14 fp

För res. 36: 36 kd, 13 c, 15 mp

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

MJU6 Biodling

Mom. 3 (stöd till forskning och avelsarbete)

1. utskottet

2. res. (c)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

MJU7 Trädgårdsnäringen

Punkt 2 (Trädgårdsnäringens konkurrensförutsättningar)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, c)

Votering:

176 för utskottet

120 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 37 v, 14 fp, 15 mp

För res. 1: 71 m, 36 kd, 13 c

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Punkt 3 (Säsongsmässiga arbetskraftsförhållanden)

1. utskottet

2. res. 2 (kd, m)

Votering:

176 för utskottet

120 för res. 2

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 37 v, 14 fp, 15 mp

För res. 2: 71 m, 36 kd, 13 c

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU4 Vissa fastighetsrättsliga frågor

Punkt 1 (Jordförvärvslagen)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, c, mp)

Votering:

231 för utskottet

66 för res. 1

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 71 m, 37 v, 12 fp

För res. 1: 36 kd, 13 c, 2 fp, 15 mp

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Punkt 2 (Avskaffande av lagen om förvärv av hyresfastighet m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

226 för utskottet

71 för res. 2

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 37 v, 36 kd, 13 c, 14 fp, 15 mp

För res. 2: 71 m

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 1 mp

Punkt 4 (Ortnamnsskydd i fastighetsbildningslagen)

1. utskottet

2. res. 3 (c)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Punkt 8 (Expropriationsersättningen)

1. utskottet

2. res. 8 (kd)

Votering:

178 för utskottet

37 för res. 8

81 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 1 m, 37 v, 1 c, 14 fp, 14 mp

För res. 8: 1 m, 36 kd

Avstod: 69 m, 12 c

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 v, 6 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets hemställan.

14 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2000/01:49 Ett ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering
och drift av den europeiska försvarsindustrin

2000/01:61 Förfalskade fångeshandlingar vid ansökan om lagfart

2000/01:74 Ändringar i telelagen (1993:597) avseende nummerportabilitet

15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 2000/01:55
24 januari

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 23 januari

2000/01:557 av *Eskil Erlandsson* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Fartyg vid känsliga naturområden

2000/01:558 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Skolpolitiken

2000/01:559 av *Gunnel Wallin* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Ersättning för förrättning av borgerlig vigsel och registrering av partnerskap

2000/01:560 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Ouppklarade brott

2000/01:561 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Utredning om ändring i atomansvarighetslagen

2000/01:562 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Ränteskruvning

2000/01:563 av *Elizabeth Nyström* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Ordningen inom kriminalvården

2000/01:564 av *Rigmor Stenmark* (c) till socialminister Lars Engqvist

Riksnormen för socialbidrag

2000/01:565 av *Johan Pehrson* (fp) till näringsminister Björn Rosengren

Privatresekort hos SJ

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 31 januari.

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 24 januari

2000/01:512 av *Carl G Nilsson* (m) till statsminister Göran Persson

Svensk livsmedelsproduktion

2000/01:516 av *Sonja Fransson* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg

Alternativ till tobaksodling

2000/01:518 av *Jeppe Johnsson* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg

Djurskyddet inom EU

2000/01:523 av *Harald Nordlund* (fp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Obligatorisk avmaskning av hundar

2000/01:525 av *Carl G Nilsson* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Veterinärinspektioner i slakterier
2000/01:529 av *Birger Schlaug* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg
Öppenhet att granska slakterier
2000/01:537 av *Inger Lundberg* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Dvärgbandmask
2000/01:538 av *Marianne Samuelsson* (mp) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Uranvapen och civilbefolkning
2000/01:540 av *Lennart Klockare* (s) till statsrådet Ingela Thalén
Tillämpning av eftergift
2000/01:543 av *Owe Hellberg* (v) till statsrådet Ingela Thalén
Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag
2000/01:545 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till försvarsminister Björn von Sydow
FMV:s upphandlingsrutiner
2000/01:548 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till utbildningsminister Thomas Östros
Alternativ till djurförsök
2000/01:549 av *Marie Engström* (v) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Det fysiska aktivitetsåret 2001

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 31 januari.

17 § Kammaren åtskildes kl. 17.27.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 51 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 81 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 120 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.52 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Yttrande- och tryckfrihetsfrågor.....	1
Konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU9	1
Anf. 1 INGER RENÉ (m)	1
Anf. 2 KENNETH KVIST (v).....	2
Anf. 3 ÅSA TORSTENSSON (c)	4
Anf. 4 BO KÖNBERG (fp).....	5
Anf. 5 KENNETH KVIST (v) replik	6
Anf. 6 BO KÖNBERG (fp) replik	7
Anf. 7 KENNETH KVIST (v) replik	7
Anf. 8 BO KÖNBERG (fp) replik.....	7
Anf. 9 PER LAGER (mp)	8
Anf. 10 BARBRO HIETALA NORDLUND (s).....	9
Anf. 11 KENNETH KVIST (v) replik	11
Anf. 12 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	12
Anf. 13 KENNETH KVIST (v) replik	12
Anf. 14 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	12
Anf. 15 BO KÖNBERG (fp) replik	12
Anf. 16 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	13
Anf. 17 BO KÖNBERG (fp) replik	13
Anf. 18 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	13
Anf. 19 EWA LARSSON (mp).....	14
Anf. 20 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	15
Anf. 21 EWA LARSSON (mp) replik.....	16
Anf. 22 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	16
Anf. 23 EWA LARSSON (mp) replik.....	16
Anf. 24 BIRGER SCHLAUG (mp).....	16
Anf. 25 BO KÖNBERG (fp) replik	18
Anf. 26 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	19
Anf. 27 BO KÖNBERG (fp) replik	20
Anf. 28 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	20
Anf. 29 KENNETH KVIST (v) replik	20
Anf. 30 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	21
Anf. 31 KENNETH KVIST (v) replik	21
Anf. 32 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	21
Anf. 33 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	22
Anf. 34 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	22
Anf. 35 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	22
Anf. 36 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	23
Anf. 37 INGVAR SVENSSON (kd)	23
Anf. 38 BO KÖNBERG (fp) replik	24
Anf. 39 INGVAR SVENSSON (kd) replik	24

Anf. 40	KENNETH KVIST (v)	24
Anf. 41	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	25
Anf. 42	KENNETH KVIST (v) replik	25
Anf. 43	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	25
Anf. 44	KENNETH KVIST (v) replik	25
Anf. 45	EWA LARSSON (mp) replik	26
Anf. 46	KENNETH KVIST (v) replik	26
Anf. 47	EWA LARSSON (mp) replik	27
Anf. 48	KENNETH KVIST (v) replik	27
Anf. 49	KENTH HÖGSTRÖM (s)	27
Anf. 50	BO KÖNBERG (fp)	28
Anf. 51	KENT HÖGSTRÖM (s) replik	29
Anf. 52	BO KÖNBERG (fp) replik	29
Anf. 53	KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	30
Anf. 54	INGVAR SVENSSON (kd)	30
Anf. 55	KENTH HÖGSTRÖM (s)	30
	(Beslut fattades under 13 §.)	30
5 §	Granskning av statsrådets tjänsteutövning och	
	regeringsärendenas handläggning	31
	Konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU10	31
	(Beslut fattades under 13 §.)	31
6 §	Videokonferens och telefon i allmän förvaltningsdomstol,	
	m.m.	31
	Justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU5	31
	(Beslut fattades under 13 §.)	31
7 §	Ekonomisk brottslighet	31
	Justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU6	31
Anf. 56	ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	31
Anf. 57	MÄRTA JOHANSSON (s)	33
Anf. 58	ANDERS G HÖGMARK (m)	35
Anf. 59	ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	37
Anf. 60	ANDERS G HÖGMARK (m) replik	37
Anf. 61	ALICE ÅSTRÖM (v)	37
Anf. 62	ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	38
Anf. 63	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	38
Anf. 64	GUNNEL WALLIN (c)	39
Anf. 65	SIW PERSSON (fp)	40
Anf. 66	KIA ANDREASSON (mp)	42
Anf. 67	ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	43
Anf. 68	KIA ANDREASSON (mp) replik	43
Anf. 69	SIW PERSSON (fp) replik	44
Anf. 70	KIA ANDREASSON (mp) replik	44
Anf. 71	SIW PERSSON (fp) replik	44
Anf. 72	KIA ANDREASSON (mp) replik	44
Anf. 73	SIW WITTGREN-AHL (s)	44
Anf. 74	RONNY OLANDER (s)	45
Anf. 75	MÄRTA JOHANSSON (s) replik	46
Anf. 76	RONNY OLANDER (s) replik	47
Anf. 77	ANDERS KARLSSON (s)	47

(Beslut fattades under 13 §.).....	49
8 § Ansvar för inregistrering av bouppteckningar och för	
arvsbeskattning, m.m.....	49
Justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU7	49
(Beslut fattades under 13 §.).....	49
9 § Barn här och nu – Redogörelse för barnpolitiken i Sverige.....	49
Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU7	49
Anf. 78 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	49
Anf. 79 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	52
Anf. 80 KENNETH JOHANSSON (c)	53
Anf. 81 KERSTIN HEINEMANN (fp)	55
Anf. 82 THOMAS JULIN (mp)	58
Anf. 83 MARGARETA ISRAELSSON (s)	60
Anf. 84 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	63
Anf. 85 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	63
Anf. 86 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	63
Anf. 87 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	64
Anf. 88 THOMAS JULIN (mp) replik	64
Anf. 89 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	65
Anf. 90 THOMAS JULIN (mp) replik	65
Anf. 91 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	65
Anf. 92 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik.....	66
Anf. 93 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	66
Anf. 94 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik.....	66
Anf. 95 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	67
Anf. 96 KENNETH JOHANSSON (c) replik	67
Anf. 97 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	67
Anf. 98 KENNETH JOHANSSON (c) replik	67
Anf. 99 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	68
Anf. 100 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	68
Anf. 101 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	68
Anf. 102 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	69
Anf. 103 MARGARETA ISRAELSSON (s) replik	69
Anf. 104 INGRID BURMAN (v).....	69
Anf. 105 THOMAS JULIN (mp) replik	72
Anf. 106 INGRID BURMAN (v) replik.....	72
Anf. 107 THOMAS JULIN (mp) replik	72
Anf. 108 INGRID BURMAN (v) replik.....	73
Anf. 109 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	73
Anf. 110 INGRID BURMAN (v) replik.....	73
Anf. 111 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	74
Anf. 112 INGRID BURMAN (v) replik.....	74
Anf. 113 STEN TOLGFORS (m).....	75
Anf. 114 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	78
Anf. 115 MONICA GREEN (s)	81
(Beslut fattades under 13 §.).....	82
10 § Biodling.....	82
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2000/01:MJU6	82
Anf. 116 GUNNEL WALLIN (c)	82

Anf. 117	KAJ LARSSON (s)	83
Anf. 118	GUNNEL WALLIN (c) replik	85
Anf. 119	KAJ LARSSON (s) replik	85
Anf. 120	GUNNEL WALLIN (c) replik	85
Anf. 121	KAJ LARSSON (s) replik	86
Anf. 122	INGVAR ERIKSSON (m)	86
Anf. 123	GUNNEL WALLIN (c) replik	87
Anf. 124	INGVAR ERIKSSON (m) replik	87
Anf. 125	ULF BJÖRKLUND (kd)	88
Anf. 126	GUNNEL WALLIN (c) replik	89
Anf. 127	ULF BJÖRKLUND (kd) replik	89
Anf. 128	GUNNEL WALLIN (c) replik	89
Anf. 129	ULF BJÖRKLUND (kd) replik	89
Anf. 130	HARALD NORDLUND (fp)	89
Anf. 131	KAJ LARSSON (s) replik	90
Anf. 132	HARALD NORDLUND (fp) replik	90
Anf. 133	KAJ LARSSON (s) replik	90
Anf. 134	GUDRUN LINDVALL (mp)	90
Anf. 135	GUNNEL WALLIN (c)	91
Anf. 136	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	92
Anf. 137	KAJ LARSSON (s)	92
Anf. 138	GUDRUN LINDVALL (mp)	92
Anf. 139	KAJ LARSSON (s)	93
Anf. 140	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	93
	(Beslut fattades under 13 §.)	93
11 §	Trädgårdsnäringen	93
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2000/01:MJU7	93
Anf. 141	INGVAR ERIKSSON (m)	93
Anf. 142	CAROLINE HAGSTRÖM (kd)	95
Anf. 143	ESKIL ERLANDSSON (c)	97
Anf. 144	MICHAEL HAGBERG (s)	98
Anf. 145	INGVAR ERIKSSON (m) replik	100
Anf. 146	MICHAEL HAGBERG (s) replik	100
Anf. 147	INGVAR ERIKSSON (m) replik	101
Anf. 148	MICHAEL HAGBERG (s) replik	101
Anf. 149	CAROLINE HAGSTRÖM (kd) replik	102
Anf. 150	MICHAEL HAGBERG (s) replik	102
Anf. 151	CAROLINE HAGSTRÖM (kd) replik	103
Anf. 152	MICHAEL HAGBERG (s) replik	103
Anf. 153	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	104
Anf. 154	MICHAEL HAGBERG (s) replik	104
Anf. 155	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	104
Anf. 156	MICHAEL HAGBERG (s) replik	104
Anf. 157	JONAS RINGKVIST (v)	105
	(Beslut fattades under 13 §.)	105
12 §	Vissa fastighetsrättsliga frågor	106
	Bostadsutskottets betänkande 2000/01:BoU4	106
Anf. 158	STEN ANDERSSON (m)	106
Anf. 159	RIGMOR STENMARK (c)	107

Anf. 160 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	108
Anf. 161 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	109
Anf. 162 CARL-ERIK SKÅRMAN (m).....	110
Anf. 163 ANNELIE ENOCHSON (kd)	111
(Beslut fattades under 13 §.).....	112
Ajournering.....	112
Återupptagna förhandlingar	112
13 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid	
dagens sammanträde	113
KU9 Yttrande- och tryckfrihetsfrågor	113
KU10 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och	
regeringsärendenas handläggning.....	113
JuU5 Videokonferens och telefon i allmän	
förvaltningsdomstol, m.m.....	113
JuU6 Ekonomisk brottslighet	114
JuU7 Ansvar för inregistrering av bouppteckningar och	
för arvsbeskattning, m.m.	114
SoU7 Barn – här och nu Redogörelse för barnpolitiken i	
Sverige.....	114
Ajournering.....	114
Återupptagna förhandlingar	114
13 § (forts.) Beslut om utskottsbetänkanden som	
slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	115
SoU7 (forts.) Barn – här och nu Redogörelse för	
barnpolitiken i Sverige	115
MJU6 Biodling	116
MJU7 Trädgårdsnäringen.....	117
BoU4 Vissa fastighetsrättsliga frågor.....	117
14 § Bordläggning.....	118
15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	119
16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	119
17 § Kammaren åtskildes kl. 17.27.....	120

Prot. 2000/01:55
24 januari

Elanders Gotab, Stockholm 2001